BERENIK ANNA

a félremagyarázott Anonymus

I.

MAGURÁTÓL LEBEDIÁIG

I. A MEGOLDATLAN GESTA HUNGARORUM

1. A NIBELUNGOK KALANDJAI

A 13. század első felében német nyelvterületen, a Stauffer-Welf harcok és Minnesängerek idején ismeretlen szerző nagy méretű eposzban írta meg a Rajna menti *nibelungok* történetét, akiknek szerencsecsillaga a világverő Attila idején, a hunok elleni harcokban hanyatlott le. Majd az idő kerekén lepergő évszázadok folyamán emlékük kiveszett Európa népeinek emlékezetéből, míg 1755. junius 29-én a vorarlbergi Hohenems helység grófi palotájának archivumában egy hosszú költeményt tartalmazó, valamikor fehér bőrbe kötött pergament kézirat került elő: *Aventiure von den Nibelungen* (A Nibelungok kalandjai).

Majd két és egy negyed évszázad mulva, 1981-ben jelent meg a német könyvpiacon *Heinz Ritter Schaumburg* hosszú éveken át tartó kutatásának összefoglalása, aki a középkori művet a megszokott nézetektől eltérően vizsgálta: *Die Nibelungen zogen nordwärts* (A Nibelungok északra mentek) cimmel. A közbeneső időben "tudósok analizálták tartalmát, felépitését, formáját, eredetét, színhelyét, erkölcsét, szokásait, vallását. Irók újra meg újra feldolgozták. Az egykor szórakoztatásra szánt irodalmi mű óriási hatást gyakorolt a kor izlésére, gondolkodásmódjára, világnézetére", írja a szerző az eredeti mű ismertetésében. "De mi az eredménye a kétszázéves fáradozásnak?" kérdezi tovább. A felelet elgondolkoztató: „Csaknem az összes fontos kérdés még mindig nyitva áll".Tehát a Nibelung Énekben foglalt események hétterét két évszázados analízis ellenére lényegében nem értjük.

H.R. Schaumburg nézete ellentétben állt minden eddigi véleménnyel és elképzeléssel a német hősi eposzt illetően, s azért keltette fel figyelmemet, mert ekkoriban épen az ó-germán Edda-dalok és a Nibelung Ének foglalkoztattak a bennük szereplő *Etzel*, másként *Atli hun király* miatt, akit a kétszázéves tudomány *Attilá*-val tart azonosnak, és akit a Képes Krónika *magyar* királynak nevez. A szerző szerint a 13. századi Nibelung Ének *tartalmi elődje* a szintén középkori, de a köztudatban kevéssé értékelt *Dietrich Saga* volt, amelyben a hunok és burgundok harci eseményeinek *szinhelye* pontosan meghatározott a mai Nordrhein-Westfaliában, *Soest* városában. A *kor* pedig nem a római bukás és a közismert hun Attila ideje, hanem a következő 6. század egy másik Attilával. Az érvelések és bizonyitékok egyértelműen elfogadhatóknak tűntek, de magyar történelmi ismerettel, amivel a szerző nem rendelkezett, mégis merültek fel bennem ellenvetések a Nibelungokat illetően. Viszont az újszerű gondolatmenet későbbi felismeréseknek alapját képezte a magyar történelem ködös területein, ahová annak idején egyáltalán nem szándékoztam "kirándulni".

Hagyjuk egyenlőre figyelmen kivül az új és merész időbeli, földrajzi és történelmi megállapitásokat, visszatérve arra a bizonyos nyári estére, mikor a régmultak elfelejtett fegyverforgatói elhagyták a hohenemsi könyvtár homályát, hogy újjászületett hősökként megkezdjék hóditó útjukat ezuttal a nagyvilágban. Majd kövessük őket, mikor is a verses elbeszélést a "Nibelungok *kalandjai*-ról" a felfedezés utáni század romantikus fantáziája német nemzeti eposzszá, a *Nibelung-Ének*-ké nemesitette. Majd az ezidőben felfedezett *Dietrich Saga* mellett szintén többszáz éves álomból életrekelve előkerültek Izland-szigetén az *Edda-dalok*. Ezeket az *istenek és hősök* történetére osztotta fel az ujonnan létrejött tudomány.

Az elsőkből megszületett a *germán* mi-

tológia, sohasem hallott nevű "istenek", mint Wothan, Fricka, Thor és a többiek Pantheonjával, akikről ma sem határozható meg biztonsággal, hogy a régmult idő kben a németeknek, akik az események időpontjában még nem léteztek, vagy esetleg más nemzeteknek hit-, illetve mondavilágát népesitették be. – A másik csoport "főhősei", azonosak a Nibelung Ének szereplőivel, melynek tartalma közismert, Siegfrieddel és Krimhildával, Guntherrel és Brünnhildával, valamint Hágennel. Krimhilda második házasságával az Attilával azonositott hun *Etzel*-hez kapcsolódik. A nibelungok az eposzban megoldatlanul *burgundokká* változtak, akiket a magyar népmesék a "burkus" változatban őriztek meg, és a "krimhildi csatában" végzetes vereséget szenvedtek a hunoktól. Mellőzük egyenlőre a csata idejének és szí nhelyének lehetőségeit a László Gyula által ajánlott "bizonytalanság talaján" maradva, és csak azt tartsuk szem előtt, hogy a harci eseménynek reális történelmi behelyettesitése napjainkig hiányzik.

A Nibelungok kalandjainak hatására megkezdődött Európában a késő antik kor újraértékelése, amely egy emociókra épitett történelemszemléletet és egy új világirodalmi jelenséget hozott magával. Eddig általában a győzőket volt szokás a dicsőség babérjával illetni, ez esetben pedig az ismeretlen legyőzöttek himnuszát harsogta a világ. Európa az új germán istenek pártján állt, akik világraszóló sikereiket a heroszokat megillető wagneri-szinpadon új megvilágításban érték el, folytatva egymás közötti gyilkos fondorlataikat, eskűszegéseiket, vagy eszmecseréiket a világ megváltási lehetőségei és érthetetlen módon, saját alkonyuk felett. Legnagyobb győzelmük azonban a 18. század második felé hez fűződik, mikor szászok, frizek, thüringiaiak, svábok, poroszok, bajorok és a többiek az ezerévesnek nevezett Német Birodalommá egyesültek. Ebben a politikai aktusban a közösnek vélt romantikus hősi mult kétségtelenül közrejátszott. Majd századunkban a Walkürök csatakürtjeinek hangjai mellett a népek milliói meneteltek Európa tömegsirjaiba.

Attilát, aki a Nibelung Énekben barátsággal fogadta *burgundiai* vendégeit, a mult században keletkezett új tudományág képviselői ázsiai vad barbárrá tették meg. Az új értékelésben közrejátszhatott többek között Joseph de Guignesnek 1756/58-ban megjelentet ötkötetes munkája: *"Histoire générale des Huns, des Turcs, des Mongols et des autres Tartares occidentaux"*, azidőben, mikor a törökök a Balkánon még veszedelmes közelségben voltak és a mongolok/tatároknak sem volt jóhirűk 13. századi európai megjelenésük óta. Igaz, hogy mindez fél évezreddel korábban történt s a franciákat egyáltalán nem érintette, a hunok viszont ezerháromszáz évvel korábban jártak Nyugat-Európában, akiknek Franciaország létrejöttét köszönhette, dehát Guignes, a *Grande Nation* fia volt, – akiknek ön(túl)értékelése közismert. Igy a mongoliai bölcsőben összekevert népekről szóló elméletének tudományos értéke épúgy megkérdőjelezhető, mint a 19. század divatja, amikoris megkezdődik az elmult korok történetíróinak új színben való feltüntetése, hitelességük kétségbevonása, ha közléseik nem illeszkedtek bele a mindenáron, mindent másképpen értékelni akaró új teóriákba. *Jordanes: Gót története* megbizhatatlanná vált, akinél a Kárpát-medence területéről és a hunokról az adatok sokaságát kapjuk, *Ammianus Marcellinus* és *Prokopius* hiteles kiértékelése hiányzik, a *magyar krónikákban* lefektetett hun-magyar azonosság a krónikairók tévedése lett, míg Siegfried és Co. mint halhatatlan germán hősök bekerültek egy új történelemszemléletbe, anélkül, hogy történelmi alakjuk Attilával szemben biztonsággal meghatározható lett volna. Velük szemben a hunok-magyarok Európa bűnbakjai lettek.

A Nibelungok a 18/19. században legyőzték a hunokat.

2. A GESTA HUNGARORUM

A Nibelung-éneket megelőzve a 18.század első felében a bécsi udvari könyvtárban látott napvilágot egy eddig ismeretlen kódex. 1746-ban került először kiadásra. Szerzője a későbbi idők folyamán az Anonymus nevet kapta, a munkát Gesta Hungarorum néven ismerjük. Tartalma az Álmos vezér és hat szövetségese által meginditott hadjárat, amit fia Árpád folytatott, aki lépésről-lépésre birtokba vette a Kárpát-medencét, azt társaival megosztva és ott új jogrendszert létesitve. – Negyed évezrede folyik a vita a mű keletkezési ideje és hitelessége, valamint irójának személye felett.

A köztudatban a Kárpát-medence birtokbavétele a 9. században *a magyar honfoglalás történeteként* konzerválódott, míg a 14. századi, eredetiben ránkmaradt Képes Krónika úgy összegezi: *INCIPIT PROLOGUS DE SECUNDO INGRESSU...*

Vagyis Árpád vezér idején a hunok azaz magyarok *másodizbeni* bejövetele történt Pannoniába. - A mai, hivatalosnak tekinthető történetirás, lásd: MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE, ezt valótlannak, elfogadhatatlannak tekinti. Eszerint kétségbevonandó a magyarság saját irásos története, helyette hinni kell az idegen, gyakran ellenséges krónikák hangjának.

Térjünk vissza a Gesta Hungarorumhoz, az első ránkmaradt irásos történelmi műhöz, ami 1975-ben fakszimile kiadásban, *Pais Dezső* korábbi forditásával és jegyzeteivel került az olvasóközönség kezébe. *Györffy György* irta az Előszót, jegyzetkiegészitéssel látta el és térképet csatolt hozzá.

A könyv évek mulva került véletlenül a kezembe. Az Előszó megállapitása, miszerint "a Gesta Hungarorum a történész számára nem tekinthető hiteles forrásnak", erős kételyt váltott ki belőlem. Elsősorban azért, mert tapasztalatom szerint *napjainkban* az egyes területekre specializált történeti szakirók általános szokása, hogy választott témájukat pozitivan kezelik, legyenek azok rosszhirű asszirok, vandálok vagy mongolok. A Gesta Hungarorumhoz, az első magyar történelmi munkához irott Előszó pedig végig leértékelő, lekicsinylő hangnemű és főfeladata a műnek és irójának a negativumok alapján történő bemutatása.

"Kitalált elbeszélés, regényes geszta, nem hitelességre törekvő,

források hiján – vagy nem törődve velük – a meseszövés szükséglete szerint kénytelen alakokat létrehozni, alakjait pedig kitalált környezetbe, elképzelt események és epizódok során szerepeltetni,

lenézéssel nyilatkozott a parasztokról és regősökről,

az Álmos születését elbeszélő mondát nem az ősgesztából meritette, hanem maga fogalmazta,

mindenestől kitalált az a történet, amibe a neveket beágyazta,

semilyen forrása nem volt arra nézve, hogyan zajlottak le a honfoglalás harca 300 évvel korábban,

szüksége volt ellenséges vezérekre, akiket a magyarok legyőztek, ezért ellenséges vezéralakokat talált ki,

uj neveket és szereplő alakokat gyúrt össze, illetve bontott szét, mint tette Kézai is a hun történetben,

történelmi regényalakokat hozott létre, ezeket helynév alapján találta ki, nem volt tisztában a Kárpát-Medence 9.századi viszonyaival,

21 (felsorolt) történelmi személy közül a 9.századból egynek a nevét sem ismeri, helyettük csupán kitalált regényalakokat szerepeltet,

nem ismeri a 907-i pozsonyi győzelmet,

csak olyan csatahelyeket ismer, amelyeket a meseszövés jóvoltából kitaláltnak lehet itélni, maga állitotta össze a hét magyar és hét kun vezér listáját" stb.

A másik ok, amiért kételkedem, hogy az állitások bizonyitékok nélkül, úgy tűnik, önkényesen történnek. Kérdezem, mi a biztositékom, hogy a megsemmisitő vélemények a Gestáról és irójáról tévedhetetlenek? Elfogadható, hogy a 20. század történésze jobban ismeri a több mint ezer évvel ko-

rábbi eseményeket, mint a kor közelében élő krónikás? - De nemcsak Györffy György Előszavában találtam a negativ hangot. Hamarosan hatalmas bogáncscsokor gyült össze más magyar történészek tollából is, akik egymást szárnyalják túl a leértékelő jelzőkkel, mint pl.

> megbizhatatlan, okoskodik, naiv, tudálékoskodik; kedvelte a szóalkotásokat; elméletének hitelt nem adhatunk; nem volt tisztában az eseményekkel; az időt kevéssé érzékelő, a sémákban való gondolkodásra hajlamos Anonymus; történelmi sablont állitott fel; mindent szeretett megmagyarázni; Regino alapos elrontásával; a jelen időre történő indokolatlan és megtévesztő utalás; torzitás; felismerését kronológiailag nem hasznositotta; nem megbizható forrása a magyar honfoglalásnak; munkája kitalált elbeszélés; rémséges mese stb.

Sehol egy pozitiv értékelés. A kérdés nem hagyott nyugodni, mert a latin szöveg figyelmes vizsgálata új megoldásokat nyujtott. Az idők foyamán mégis találtam valami biztatót, hogy meglátásom Anonymus lehetséges igazát illetően nem egyedi. Münchenből, dr. Bogyay Tamás († 1994), aki a Gesta Hungarorum német nyelvű kiadását készitette elő, hívta fel figyelmemet többek között *Csapodi Csaba: Az Anonymus kérdés története* (1978) című munkájára. Mint a címből következtethető, közel három évszázad megállapitásainak, vitáinak, érveinek kivonatát kapjuk a könyvben, s az összegezésből levonható a megnyugtató tanulság, hogy az érvényben lévő és a Gesta Hungarorum iróját elitélő hangnem nem tekinthető végérvényes tudományos tézisnek. A probléma továbbra is keresi a megoldást. – Pozitiv idézet a könyvből:

> "Műve mindenesetre sokkal magasabb rendű szellemi teljesítmény, mint a szokásos krónikák és annalesek (évkönyvek) íróinak egyszerű regisztráló és átmásoló munkája" (149. o.)

Ettől függetlenül jogos a kérdés, mi az oka, hogy a történészek túlnyomó többsége az első magyar történelmi műnek, a Gesta Hungarorumnak igazát, mint fentebbi idézetek igazolják, leértékelően kezelik?

* * *

1850-ben jelent meg *Fejér György: A Kunok eredete* című könyve. Az Előszóból megtudjuk, hogy Párizsban az *Academie des Inscriptions et belles lettres* 1840-ben (tiz évvel korábban) 2000 frankot érő arany emlékpénzt tűzött ki jutalmul a Fekete- és Káspi-tenger északi részein a 3-11. század között lakott népek történetének megirására. A másodszori felhívásra egyetlen jelentkező akadt, a német K.F. *Neumann: "Die Völker des südlichen Russlands in ihrer geschichtlichen Entwickelung"* című munkájával, mellyel *konkurencia hiján* megnyerte a kitűzött dijat.

Fejér György a következőket mondja:

> "Neumann Károly válasza oda ütött ki: 'A Mongoliából Chinaiak által kivert és Scythiában letelepedett Hy-nuk voltak azon Hunok, kik meghóditván és magukkal sodorván az Alánokat, Gothokat sat. okot szolgáltattak a népek költözködésére.' ..." *De részünkre tudósitása elégitetlen, sőt hiányos is: a Magyarokról, Kunokról és Kazárokról alaptalanul, hibásan, sértőlegesen is szólván, nemzeti hagyományaink nem ismeréséből vagy megvetéséből leginkább.*
>
> *A Magyarokat népcsőcselékké, Turcus fajtává, Kazar nemzetséggé teszi;* a Hunnokat, az Attilaiakat is, a Középkeleten feltünt Hy-noukkal azon egy nemzetnek vitatja stb. *Nemzeti becsületünkre nézve mind ezeket tovább is szó nélkül hagynunk nem szabad, nem lehet.*

De lehetett. Neumann magyarságot gyalázó elméletének elterjedése egybeesik a szabadságharc leverése utáni idővel. Fejér György könyvének előszavát az 1848-as forradalom kitörése előtti napokban keltezte.

> Fejér: "... mindazonáltal tudós Neumann véleményét sem hagyhatom szó nélkül csak azért sem, mert a tudós párisi társaságtól jutalomra érdemittetett és *a tudós németektől* utánoztatik. A koszorús irónak ezért vitatását nyomról nyomra kisérem, nézeteit

a régi adatokkal és uj felfedezésekkel egybevetem; okoskodása hiányait és hibájit kitüntetem rövid értekezésemmel, melyet is a kérdéshez értők igazságos itéletök elé bocsátok.
Pesten március 10-kén 1848."

"A kérdéshez értők igazságos itélete"? De kik értettek a kérdéshez, mikor Neuman egyedül vállalkozott Kelet-Európa történetének megirására? – A század folyamán gyártott történelemszemlélet Kelet-Euró pa népeiről, amely a hivatalosan is közel ezeréves Magyarországot és népét Európában idegen elemmé tette, mint a széltől felkapott könnyű pittypang szállt tovább és napjainkig ottgyökeredzik a világ történelemkönyveiben. A korhadt Római birodalmat megdöntő 4-5. századi hunok utódnépei, akik a 9. században újra a Kárpát-medencében alapitottak államot, a nyugati középkori krónikák által hunoknak, avaroknak vagy magyaroknak nevezve, a 19. századi szabadságharc leverése után az *emberi* alacsonyabbrendűség statusát kapták a nemrégiben megtalált germán *istenek* utódja, a német *Übermensch* ellenében. A következő "önkényuralom kora" (1850-67) haditörvényszék elé állitotta, vagy menekülésre késztette az ország "jobbjait" és *"A magyarok nyilaitól ments meg Uram minket"*, hangzott Nyugat-Euró pában a wagneri szinpadon.

Csapodi Csaba könyvében olvashatjuk 1814-ből egy császári ügynök jelentését Bécsben a Gestával kapcsolatban:

"... ebben a kéziratban lehetnek olyan hamisitások a megyék jogaira vonatkozólag, amelyek táplálékot adhatnak a magyar jogászok és rendek politikai uszitásaihoz. ... Anonymus igen veszedelmes lehet a magyar nemzeti mozgalmak miatt. (33. oldal)

A Gesta Hungarorum, a magyarság kárpát-medencei jogosultságának története a 19. században már biztosan nem került volna nyilvánosságra, de mivel már megvolt, létezését tagadni nem lehetett. A kamarilla más taktikához folyamodott. A 60-as évekre vonatkoztatva a következőket találjuk:

"Német részről közben tovább folytak a kevéssé bizonyitott, de Anonymust a meseirók sorába utaló kijelentések. *Dümmler, Schlözer, Büdinger* iskolájából erednek, amelynek eredményeit *Eduard Roesler* foglalta össze rövid tanulmányában, *teljesen elvetve nemcsak Anonymus, hanem minden magyar krónika hitelességét. Sajnos, a magyar történettudomány a XIX. század első felében, a XVIII. századi jó kezdetek után, módszerességben, kritikai érzékben lehanyatlott, és nem végezte el az objektiv forráskritikát Anonymusszal kapcsolatban.* (36.oldal)

J.W. Goethe Faust-ja úgy mondja: "Das also war des Pudels Kern". Magyarul úgy hangzik: *Itt van a kutya eltemetve.* A Gesta Hungarorum körül a vesztett szabadságharc után sokan ügyködtek, ügyészkedtek, akik ellenében a védők pert vesztettek. A császári udvarból kinevezett magyar történészek, ha ugyan magyarok voltak, a szabadságharc leverése után az igazság bizonyitása helyett deffenziv álláspontra helyezkedve csatlakoztak a *tudós németeket utánozva,* a magyar krónikák szavahihetőségének tagadásához, s a Pantheonnak, amit a magyar krónikások emeltek az ősöknek, a lerombolásához. Az eltérő vélemények tudománytalannak lettek bélyegezve. A folyamat napjainkig tart. *A 19-20. századi történészek legyőzték a középkori magyar krónikásokat.*

3. TUDOMÁNYOS TÉVEDÉSEK

Korunkban, mikor a technika rohamos fejlődése új perspektivákat nyitott az élet minden területén, s az ember a világűr meghóditását tartja szeme előtt, a hatezer évesnek tekinthető kulturmultban ködök gomolyognak. Az u.n. szellemi tudományok, ahova a történelem is tartozik, lemaradtak az exakt tudományok mögött, s jövőjét, ma már sokan – joggal – megkérdő jelezik. *A tudós* (értve alatta a "szellemi tudományok" képviselőit), már nem tömjénfüstös magasságokban lebegő, és a nem-szakmabeliek által felmérhetetlen tudású egyén. A ma és holnap történelemtudománya már nem épülhet bizonyitékok nélküli egyéni *elképzelésekre.* Maga a *Tudás* szó is kétértelmű. Lehet *mennyiségi adatismeret,* lehet *összegező alkotómunka.* Mindkettőben fennállhat úgy az igazság megközelitése, mint a tévedés lehetősége.

A magyar történelmi munkákból ismert kifejezések, mint "bizonyára igy volt", "minden valószinűség szerint" vagy "igy kell elképzelnünk" *nem érvek,* s a fellebezhetetlennek ható kijelentés, mint "a modern kutatás már megállapitotta" sem győz meg mindenkit. A *mai* olvasóközönséggel nem lehet már mindent elhitetni, s napjaink forrásanyaggal rendelkező *laikus kutatói* sem annyira laikusok, hogy elfogadják az autoritás hatalmával a köztudatba dobott elméleteket, ha azt hihetetlennek tartják. Tudomány az, ami bizonyitható. – A *dilletáns, amateur, laikus* történetkutatók hada csak amiatt keletkezett, mert az *igazságot* szeretné *tudni,* s nem hisz a hatalmi érdekek által irányitott, hivatalos megoldásokban.

Az utóbbi évtizedekben a nyugati könyvkiadás is egyre több tudományos tévedésekkel és azok történetével foglalkozó munkát hozott nyilvánosságra. A kételkedés az iskolákban tanult és tanított történelmi anyaggal szemben, legyen az ókor vagy középkor, egyre növekszik. A felsorolt munkák, amiket áttanulmányoztam, a nagy egésznek egy kis hányadát jelentik.

Igy *H. Wendt* tág képet nyujt az őskorkutatás multszázadi akadályoztatásáról, *I. Velikovsky* az antik kronológiát vonja kétségbe, *Th. Heyerdal, I. Lissner* reális bizonyítékokat keresnek és nyujtanak, *A. Wood* kételkedik Heinrich Schliemann tró jai és mykenei felfedezéseinek értékében (könyv és TV. széria), *O.J. Maenchen-Helfen* a hunok közismert történetét kérdőjelezi. Schweizban 1991-ben indult a *Museion* cimű folyóirat ókortörténeti tévedések felfedésére. Egy osztrák TV sorozat pár évvel ezelőtt foglalkozott téves, de megdönthető elméletekkel.

Gerd von Hassler: Rätselhaftes Wissen cimű könyvében a kérdőjelek tömkelegét teszi fel számos, általánosan elfogadott nézet ellen. Igy a Maya-naptárnak három ismert bázisával kapcsolatban, Kr.e. 3113, 3372 és 3498 a következő irónikus megjegyzést teszi, amit szószerinti forditással bajos visszaadni:

"Können sich die Herren nicht bitte irgendwann demnächst einmal einigen? Ich finde es einfach unbefriedigend, solche Differenzen im Raum stehenzulassen. Und ich meine sogar, dass es gerade für ernstzunehmende Wissenschaftler nicht korrekt ist, eine Zahl in den Raum zu stellen, ohne stichhaltig zu begründen, warum die andere – oder die anderen – als wiederlegt gelten müssen. ... Eine Methode, die unseligerweise immer nur zu einem führt: Dass Irrtümer oft für Jahrzehnte festgeschrieben werden und nur sehr schwer wieder auszuräumen sind."

Kérem, nem tudnának az Urak valamikor, a közeljövőben megegyezni? Én magam nem találom kielégitőnek, hogy ilyen különbségeket a térben állni hagynak. És azt is gondolom, hogy az épen komolyan veendő tudósoktól nem korrekt, egy (év)számot a térbe helyezni, megbizható indokolás nélkül, hogy miért tekinthető a másik (eredmény), vagy a másikak megcáfoltnak. ... (Ez) egy metódus, ami szerencsétlen mó-

don mindig csak egyhez (eredményhez) vezet: *tévedések gyakran évtizedekre lesznek mozdulatlanná irva (= leszögezve) és csak nagyon nehezen lesznek onnan (ebből a térből) újra kirámolhatók.*

P. Karlson: Wissenschaftliche Irrtümer című munkájában számos, hosszabb időre "leszögezett" tudományos eredményt sorol fel a kémia és fizika területén, melyek, mint mondja: "– rendszerint idő kérdése – exakt kisérletekkel megdönthetőek voltak.

Ha viszont egy régóta fennálló elmélet ellenében ujabb elképzelés merül fel, a régi elméletek képviselőinek elsődleges tevékenysége a mult minden formában való megvédése és az új gondolat háttérbe szorítása."

Mondhatnánk, itt is egy kutya van eltemetve. Az idézetnek talán leghiresebb példája szintén a mult században történt. *Herbert Wendt: Der Affe steht auf* (A majom felkel/lábraáll) című könyvéből kivonat:

"Az *evolutió-elmélet* első megfogalmazása 1802-ben *Jean Baptiste Lamarck*-tól származik, amit nem tudott érvényre juttatni. Ez nem a felállitott tézisen mulott, ami Darvin idejéig vitatott volt, hanem elsősorban azon, hogy Lamarck egy *Nagyobbnak*, a nála 25 évvel *fiatalabb* tudósnak az árnyékában állt, aki az elméletet kategorikusan elvetette.

Georges Cuvier, akiről *Honoré de Balzac* dicshimnuszokat zengett, megalkotta ugyan egy használható Chronológia alapját a Föld geológiai korszakairól és élőlényeiről. Mindebből csak a legfontosabb lény hiányzott: maga az *Ember. Cuvier* szerint ez a legujabb kor gyermeke, mult nélkül, földtörténeti katasztrófák által elválasztva az állatvilágtól. *"L'homme fossile n'existe pas!"* Végzetes mondat, *tévitélet* egy látszólag tévedhetetlen autoritás szájából.

Mialatt az ellenfél Lamarck 1829-ben mint szegény, megvakult, elfelejtett ember halt meg, Cuvier ebben az időpontban már régen a Föld legünnepeltebb természettudósa volt. Hires mondása: *"foszil ember nem létezik"*, követőinek dogmája lett."

A bibliai vízözönben teljesen megsemmisült emberiség elmélete századunkban biztosan megdőlt. A kb. 4000 évvel korábbi eseményt több mint 400.000 évvel megelőzte többek között a Vértesszőllősön élt ember is. *„A tudós hiúság, a saját igazsághoz való ragaszkodás, a hirnévért, az első bbségért folytatott hatalmi harc közel száz esztendőre vetette vissza a tudomány elő rehaladását."*

A tévedések lehetősége a történelemkutatásban exakt kisérletek hiányában mindig is jóval nagyobb volt, mint a természettudományok területén. A konkrét anyag - legyen az irásbeliség vagy az archeologusok ásónyomán előkerülő leletek, mint tárgyi bizonyitékok -, az időben visszafelé haladva egyre gyérebbek. Igy a régmultak eseményeit tudósok *elképzelései* formálták és részben formálják mai is, önmagukból kiindulva, igazodva koruk életszemléletéhez, gyakran politikai érdekeihez, ellenérvek megjelenéséig elsőbbségi helyzetüket tartva, majd ezekkel szemben kimondott elméleteiket védelmezve. Fogalmazhatjuk ugyis, hogy tudományos kérdésekben *az igazságnál gyakran fontosabb az egyén igaza*. Ezzel a módszerrel a történelemtudomány nem jutott túl a középkor szellemén.

A ködökben gomolyogó magyar koratörténet terén a mult század óta finn- ugor, török, szumér származás- és nyelvelméletek harcai folynak. Krónikáink igazának tagadása divatos. A baj nem a különböző nézetekben van, hanem a rugalmasság hiányában, az évtizedekre mintegy végérvényesen lerögzitett egyéni autoritás elméletek csalhatatlanná, s az ellenkező vélemények igazságok semmisnek nyilvánitásában.

Csapodi Csaba tanulmányának megjelenése után tíz év mulva Anonymus egyik elmarasztalója, Györffy György: ANONYMUS *Rejtély avagy történeti forrás* című könyvének első oldalán, némi vállveregetéssel, de egyértelmű iróniával figyelmeztet *szakemberekre és dilettánsokra*, mivel a szerzőnek nem szakterülete a kor,

amelyben Anonymus működött. Majd igy folytatja:

> "... Csapodi lényegében arra az eredményre jut, hogy a kérdésben a kutatás ma is egyhelyben topog. Ugy tűnik, ez a benyomása más jeles irodalomtörténészeknek, nyelvészeknek és idegen szakterületek művelőinek, akik *kirándulnak* az "Anonymus rejtély megoldására, és *ez engedi meg számukra*, hogy napjainkban is II. vagy IV. Béla mellé *tegyék le a garast.*"(7.oldal)

Óhatlanul kívánkozik ki belőlem a kérdés, miért ne engedhetnék meg maguknak más tudományos területek kutatói is, hogy II. vagy IV. Béla korában keressék az igazságot, ha nem hajlandók bizonyítottnak nem tekinthető tanokat elhinni? Véleményem szerint, ami ugyan csak a magam számára mérvadó, bárki legyen, aki nem nagy honorárriumért, hanem *garasainak* letételével a maga tudása szerint igyekszik megközeliteni a megoldatlan témát, nem lenézendő, mert a magyarság számára történelmi igazságának megtalálása fontos, nem pedig, hogy kinek a hírnevéhez füződik. A magyar nép multja nem lehet hivatalból kinevezett történészek magánügye.

Mikor történetirásunk tagadja a magyar krónikák igazát, s a magyar honfoglalás történetét a nyugati krónikákból kiemelt ellenséges indulatú lejegyzések alapján igyekszik velünk elhitetni, annyi, mintha saját énünket kivülről szemlélnénk. Ez a tudathasadás határán lebegő megoldás elfogadható lenne, ha az attilai birodalom megszüntétől a Kárpát-medencének Álmos és szövetségesei által történt megszállásáig terjedő időszak, az összes Kelet-Európában végbement változásokkal együtt, a többi népek eredetének pontos meghatározását beleértve, egyértelműen megoldott lenne. De itt még se a magyar, se az európai történetirás nem tart.

Tudomány napjainkban csak kollektiv munkával lehetséges. Úgy tünik, Magyarország ettől még messze jár. *Berényi Iván: A magyar korona története* cimű munkájában mondja a következőket, ami az anonymusi kutatás területen ugyanúgy érvényes:

> "Mikor, kinek a számára illesztették össze a mai koronát? Minden kutató más megoldást vél találni, mindenki a maga igazát pró bálja - gyakran csupán szellemes hipotézisekkel - bizonyitani, *mások állitásának a cáfolatába alig-alig bocsátkoznak.*" (66. o.)

Kikivánkozik a kérdés: "Kérem Uraim, a magyarság érdekében nem lehetne végre közös nevezőre jutni?" Nem lehetne összmunkával helyrehozni, amit az elmult kétszáz esztendőben a francia/német/osztrák történetirás meginditott, mármint a magyar nép erkölcsi és fizikai megsemmisitésére irányuló törekvést, melyhez – az elméleteikkel magukra maradt, másgondolkodású kutatóktól eltekintve, – a magyar történészek is hozzájárultak?

Ha egy nemzet nem akar eltünni a népek süllyesztőjében, úgy történelméhez történészeivel együtt elsősorban pozitivan kell, hogy viszonyuljon. Kérdezzük, hogy vajon az Anonymusnak nevezett első magyar történetiró negativ bemutatása nem az évtizedekre leszögezett tévedések közé tartozik? Tudott az elitélő véleményeket hangoztató tudósok csoportja egy megnyugtatóan végérvényes eredményt felmutatni a magyar koratörténet ingoványain? A kérdésre nyugodtan felelhetjük: NEM.

Ha párhuzamot vonunk *A Nibelungok kalandjai* és a *Gesta Hungarorum* sorsa között, arra a megállapitásra jutunk, hogy az egykor szórakoztatásra szánt irodalmi műből stilizált történelem lett, mig a magyarság első történelmí feljegyzését történészeink megbizhatatlan irodalommá süllyesztették, s a szerző elitélésére egyöntetűen hajigálják osztrakáikat. Ezzel a mentalitással elhatárolhatjuk magunkat egész Európától, mert rajtunk kivül itt nincs még egy nemzet, mely történelmének irott forrásaiból ne a maximumot igyekezett volna kihozni a saját igazának és euró pai létjogosultságának bizonyitására, mint ezt a németek egy térben (égen-földön) és időben összekevert irodalmi művel is megtették, míg mi a legjobb uton vagyunk, hogy eljátszuk értékeinket és önmagunkat.

4. A GESTA HUNGARORUM közismert értékelésének kétségbevonása

A laikus olvasóközönség, mikor a "modern kutatás" eredményeként ujonnan született elképzeléseket saját történelméről, mint végérvényesen leszögezetteket kapja kézhez autoritást képviselő kutatók tollából, jogosan gondolhatja, hogy ezekkel szemben minden egyéb más elmélet érvénytelen. Igy lett a Gesta Hungarorum 1975-ös kiadása, mint nemrégiben olvashattam, "közkedvelt" olvasmánnyá. Csak ennyi lenne P.magister munkája?

A tagadás szelleme kisért bennem. Nem tudom elnyomni gyanúmat, hogy Anonymusnak, mint történetirónak kétségbevonása és regényiróvá való degradálása nem más, mint a mult század szelleméből fakadó, s az autoritás hatalmával köztudatba dobott történelmi és jogi tévedés.

Györffy György szerint a Gesta Hungarorum irója egy saját korát nem ismerő, puszta fantáziából alkotó meseiró, aki pl. többek között nem ismeri a 9.századi Európa fontos személyiségeinek neveit, amit úgy látszik, elvárhattunk volna tőle. De kérdezem, milyen jogcimen követelhetjük egy irótól, hogy beszámoljon a Karolingutódokról vagy a bizánci császárokról, ha ez nem volt szándékában? S mivel bizonyitható, hogy semmiféle forrásmunka nem állt egy képzett magiszter rendelkezésére, vagy hogy maga állitotta össze a hét magyar és hét kun vezér listáját? Biztos, hogy a bizánci császár Konstantinos Porphyrogenetos jobban ismerte a magyarság történetét, mint a Gesta Hungarorum szerzője? Vagy a *Hun Történet* irója Kézay Simon szintén csak fantaziál? Való volna, hogy az igazságot kizárólagosan a külföldi krónikások, vagy a közelmult és jelen történészei ismerik tévedhetetlenül? A magam részéről csatlakozom a megállapitáshoz, hogy az Anonymus-kutatás egyhelyben topog, de megnyugtató számomra, hogy más területek kutatói is szorgalmazzák saját tudásuk szerint a probléma megoldását.

A mai hivatalosnak tekinthető állásfoglalás P. magistert III. Béla király korába helyezi, nagy magabiztonsággal elvetve minden egyéb véleményt, ami ezzel nem egyezik. Szerintem a tárgyilagos történetirás bizonytalanságok esetén egyetlen irányzat mellett sem foglalhat állást, még úgy sem, hogy a forma kedvéért esetleg megemliti a másikakat. A tévedések lehetősége minden oldalról fennállhat, s egyetlen probléma sem tekinthető mindaddig meg oldottnak, mig a különböző nézetek képviselői nem jutnak közös nevezőre.

Feltünő számomra az előző oldalon lévő Györffy idézetben, hogy csak II. és IV. Béla kora kerül emlitésre, ahová mások is "kirándulnak", s esetleges 11. századi lehetőségek egyáltalán nem kerülnek szóba. Elkerülhetetlen két kérdést kell feltennem:

1/ Elfogadható-e III. Béla király korának leszögezése, valamint Anonymus tudatlansága a 9. század történetét illetően, mint tévedhetetlen konkluzió?

2/ Hihető-e, hogy a magyarság első történelmi forrásának, az Országos Széchenyi Könyvtárban őrzött, 24 hártyalapból álló kódexnek felmérhetetlen értékét nem az utódokra hagyott mondanivalója, hanem csupán annak sokszázados multja és egyedi volta képviseli?

A *nem* felelet mellé új kérdés tolakszik. Lehetséges-e még valamit újat mondani mindazon óriás anyag után, amit eddig tudósok leirtak az Anonymus-kutatás történetében, ahogy ezt Csapodi Csaba könyvéből megismerhetjük? Biztos feleletet nem adhatok, mert ehhez a teljes anyagot kellett volna olvasnom és nem elég a kivonatok ismerete. Igy nem tudom minden esetben ellenőrizni, hogy saját meglátásaimat már nem mondták-e ki mások is előttem. Ha ez

fennállna, úgy viszont következtetni lehet, hogy az egymástól független azonos vélemények megközelítik a való helyzetet. -

A *ki mit mondott eddig* összehasonlító módszer, valamint az egyes kiemelt mondatokra alapított meghatározások elemzése helyett, fontosabbnak tartom magának a teljes Gesta Hungarorumnak alapos vizsgálatát. Jelen munka *a kizárás módszerére* épül, ami azon a meggondoláson alapszik, hogy *két szembenálló vélemény esetén az egyik kizárja a másikat, mivel kettő közül csak egyik lehet igaz.* Ebből az is következik, hogy a kisérletben új eredményeket nem lehet mindaddig végérvényesen leszögezni, mig a kérdések végére nem értünk.

Ha a történelemtudomány exakt tudomány lenne, a megoldáshoz egy több- ismeretlenes mathematikai egyenletettel juthatnánk, amiben az ismeretlenek értéke kiszámitható, ha a felépités helyes volt. A Gesta Hungarorumban is adva van az egyik oldalon három megoldatlan tényező: legyen *x* hitelesség, *y* időpont és *z* személy, melyek pozitiv eredménnyel megadhatnák *a honfoglalás korának valódi történetét.* Magától értetődik, hogy történelmi eseményeket nehéz matematikai képletbe szoritani, de a kisérlet, ha esetleg nem is használ, ártani sem fog.

Induljunk ki abból a megállapitásból, hogy *mindhárom témakörben csupán egyetlen igazság lehetséges.* Vegyük kiinduló pontnak, hogy *P. magister csak egyetlen Béla király idejében élhetett,* tehát négy lehető ség közül hármat ki kell zárnunk $4 - 3 = 1$. A kor *z* megoldása után kereshetjük a gestairó személyét, majd a döntő problémát, igaz-e vagy téves az anonymusi elbeszélés?

II. AZ ANONYMUSI HÁRMAS PROBLÉMA

Anonymus Gesta Hungaroruma három főkérdőjel köré csoportosul:

1. a kor, melyben a Gesta iródott,
2. a személy, aki a művet alkotta,
3. hiteles-e a tartalom?

A kutatás mai, ismert állásfoglalása szerint, Anonymus

1a III. Béla király jegyzője volt,

1b a munka megirási idejére vonatkozóan Imre vagy II. Endre királyok kora között választhatunk,

2. személyének több jelöltje van, de közös nevező hiján azon megnyugtatást kapja az olvasó, hogy *ez nem is fontos,*

3. a mű kitalált elbeszélés, kulcsregény, hitelessége a mai történész számára elfogadhatatlan.

A három pont összegezve negativ eredményt ad, a Gesta Hungarorum problémája megoldatlan vagy megoldhatatlan. Ezzel az eredménnyel szemben a jogos feltételezés, hogy a megoldás levezetésében valami hiba van. Kiinduló kérdésem: ha valakinek a kiléte ismeretlen, tekinthető-e kora, hitelességének kétségbevonásával végérvényesen lezárt tudományos eredménynek? Válasz: NEM.

1 a-b. ANONYMUS KORA

a) A Prológus első mondata

Kezdjük a vizsgálatot a Gesta irójának barátjához intézett levelével, ami a másolás idején a Prologus elnevezést kapta. A magyar forditás úgy az első mondatban, mint a későbbi idézeteknél Pais Dezső munkája.

P. dictus magister / *ac* quondam bone memorie gloriosissimi Bela regis Hungarie notarius. / N. suo dilectissimo amico viro venerabili *et* arte litteralis scientie inbuto. / salutem *et* sue peticionis affectum.

Mesternek mondott P. / a néhai jóemlékű dicsőséges Bélának, Magyarország királyának jegyzője, / N-nek, az ő legkedvesebb barátjának, a tisztelendő és az irástudás művészetében avatott férfiunak / üdvözletét meg kérése teljesedését jelenti.

A mondat már számtalan elemzést és vitát ért meg, de most sem hanyagolhatjuk el a vizsgálatát.

1. A P. betű a középkorban általában Petrus megjelölésére szolgált, tehát a levél irója *nem névtelen*, hanem nagy valószinűséggel egy Péter nevű személy.

2. ... *dictus magister*, a *dico* ige számos forditási lehetősége alapján *kinevezett/kimondott/avatott magister*-nek is értelmezhető. A *magister* cim egy életre megszerzett tulajdon volt, /mint a mai doktorátus/ és nem volt elvehető. A következő mondatban találjuk az utalást, hogy a tudományos rangot a levél irója egy felsőfokú iskolán szerezte.

3. A forditásból elsiklik az *ac* = *és* kötőszó, melyet meg kell különböztetnünk

a mondatban még kétszer előforduló *et = és* kötőszótól. Az első *értelmében* inkább elválaszt, mint összeköt.

4. a ... *quondam* szót Pais a királyra vonatkoztatja, holott az a valószínűbben a *notarius*-ra alkalmazandó. Válasszuk az *egykori jegyző* fordítást.

5. Hogy a király már nem él, arra a *bone memorie = jó emlékű* jelző utal.

6. ... *gloriosissimi Bela regis Hungarie,* vagyis Péter magiszter a dicsőséges Béla királynak a jegyzője volt. Melyiké, nem tudjuk meg.

7. A bemutatkozás után megismerjük a cimzettet, egy N. kezdőbetűjű barátot, akit a levéliró *suo dilectissimo amico*-nak, az ő legkedvesebb barátjának nevez. A folytatásban: *viro venerabili et arte litteralis scientie inburo.* Az *et = és* kötőszóval egymáshoz kapcsolódik a magas rang és a magas fokú képzettség, akinek P. magister salutem *et* sue peticionis affectum, üdvözletét *és* kívánságának teljesitését, azaz az elkészült Gesta Hungarorumot küldi.

Ha a hét pont meghatározásai helyesek, úgy új nyomon vagyunk. Az mondat első fele azt tárja elénk, hogy

– Anonymus az ac kötőszóval elválasztja magisteri rangját az egykori jegyzőségtől a megboldogult Béla király idejében, vagyis a levél megirása időpontjában Anonymus magister rangja ellenére nem volt királyi **jegyző,**

– a Gesta az utód király idején íródott, akinek nevét a levéliró, gyanakodjunk? szándékosan nem emliti.

A következtetés oda vezet, hogy a megboldogult és legdicsőségesebb Béla király egykori jegyzőjét az utód király nem hagyta meg hivatalában, aminek két oka lehetett: a/ P. magister kiöregedett, b/ a két király politikai állásfoglalásában eltérő nézetek voltak.

Az első lehetőségnek ellentmond maga a Gesta Hungarorum megirása, ami szellemi frisseségre mutat, valamint az iskolai tanulmányokra való hivatkozás sem vonatkozhat a messze multra. Igy marad a politikai változás valószinűsége az elhalálozott király és utódja között, amiért az egykori jegyző kegyvesztetté vált. Négy lehetőség közül vajon melyik Béla király idejében találunk megfelelő magyarázatot?

1. I. Béla király (1060-63) halála után fiai elmenekülnek a német segitséggel visszatérő Salamon elől (1063-74). A politikai irányzat változása egyértelmű.

2. II. Béla (1131-1141) utódja fia II. Géza (1141-1162), politikai változás nem történt, ami a tanácsadó testületben személyi változásokra adna okot.

3. III. Béla (1172-96) fiát Imre herceget már 1182-ben megkoronáztatta, akinek trónralépésekor (1196-1204) a volt jegyző aligha esett ki a fiatal király kegyeiből. Ellenkezőleg. Apja tanácsadóira feltétlen szüksége volt trónra törő öcsével, a későbbi II. Endrével szemben.

4. IV. Béla (1235-1270) és fia között izzott a helyzet és később V. István (1270-72) trónralépésekor hatalomátcsoportulások történtek.

Ha a megállapitások 1-4 helyesek, úgy az utód királyra épített meggondolás alapján kiesik II. és III. Béla kora, ami által a Gesta megirási idejét illetően úgy Györffy György keltezése Imre király korában, mint Kristó Gyula II. Endre melletti állásfoglalása meginog. Két lehetőségünk marad:

- I. Béla király, akinek utódja *Salamon* (1063-74), bátyjának I. Endrének fia és
- IV. Béla, akinek utódja fia *V. István* (1270-72) volt.

Györffy György Előszó:
"A XIII. századközepi betűkkel irt kódex egyetlen *fennmaradt másolata* az 1200 táján irt sajátos történeti műnek" (a Gesta Hungarorumnak).
Magyarország Történeti Kronológiája 1272 körül:
Az V. István kori Gesta keletkezése. Szerzője valószinűleg Ákos nembeli Ákos budai prépost. (Átdolgozza a 11. századi

ősgesztát, némileg bővíti az I. Kálmán és a III. István-kori krónikát és röviden összefoglalja a III. Bélától V. István haláláig terjedő korszakot. A Gesta nem maradt fenn, szövege a 14. századi krónikákból rekonstruálható.

Ha a Gesta Hungarorumot a 13. század közepén másolták, ami a mű kaligráphiája alapján tárgyi bizonyitéknak tekinthető, úgy nem iródhatott V. István idején, akinek rövid uralkodási idejére esik egy másik gesta megirása. Igy IV. Béla kora sem jön számitásba. Ha P. magistert mégis az ő udvarába helyeznénk, úgy egyidejűleg két krónikairó működött volna a század második felében, ami lehetséges, de nem valószinű.

– Az eddigi fejtegetés alapján egyedül a 11. század jön szóba, igy P. magister kizárólagosan I. Béla (1060-63) király jegyzője lehetett, míg a Gesta Hungarorum megirása a német segitséggel trónra került Salamon király (1063-74) idejére tehető.

Az első mondat második feléből világosan következik, hogy ha a barát magas rangú férfiú volt, úgy P. magister sem volt holmi kancelláriai "alkalmazott", "személyzet", vagy "iskolamester", mint erről III. Béla korára vonatkoztatva tanulmányok szólnak. Kérdés viszont, hogy a két egyforma iskolázottságú, irodalomban, művészetben és tudományokban képzett barát közül miért éppen P. magister írja meg a magyar királyok és nemesek történetét az *igazságnak* megfelelő módon, mint ezt pár mondattal később találjuk. Ő a tehetségesebb irodalmár, vagy más oka volt? Szerzetesi mivoltára, mint a városligeti szobor alkotója elképzelte, nem találunk utalást.

A többszörösen előforduló *tua dilectionis* = "Kedvességed" forditás helyett jobb lehetne *Kiválóságod* vagy inkább a régi magyar nyelvből közismert *Kegyelmed.*

Az eredményhez (4 - 3 = 1) egyetlen mondat pontosabb vizsgálata vezetett, ami arra int, hogy a forditásra nagyobb gondot kell forditanunk.

b) A rómaiak pásztorai

A kormeghatározással Kristó Gyula: *Szempontok Anonymus Gestájának megitéléséhez* cimű tanulmányában (Tanulmányok az Árpád-korról 1983) foglalkozott részletesen. Kiindulópontja logikusan a jelen időre való utalások, *nunc, modo* előfordulások vizsgálata. Idézve:

"Ezek túlnyomó többsége közvetlen időmeghatározásra alkalmatlan." ... "Számunkra az egyetlen biztos kormeghatározó elemet Anonymus jelen időre vonatkozó utalásai közül a 9. fejezet egy passzusa hordozza:

"Attila király halála után a rómaiak Pannonia földjét legelőknek hivták azért, mivel nyájaik Pannonia földjén legeltek. És joggal mondhatták Pannonia földjéről, hogy az a rómaiak legelője, hiszen éppen *most is* (modo) a rómaiak legelnek Magyarország javaiból." (Pais ford.)

"Az Anonymus 9.fejezetében előforduló s a Magyarország javaiból Anonymus korában legelő rómaiak értelmezésének kulcsa a *romani* szó jelentésének meghatározása."

A tanulmányban összegyüjtve kapjuk a különböző szerzők tollából elhangzott véleményeket a rómaiakról, melyeket érdemes áttekintenünk.

Pais Dezső: Romani a Nagy Károly féle római császárság népeinek gyüjtőneve.

Pleidell A.: Anonymus az V-IX/X. századi rómaiakat a maga korában az Alpokban még nagy számban élő s magukat Romanusoknak nevező latin népelemeket a honfoglaló magyarok által Pannoniából kiüzött népek maradványainak **tekintette.**

Tamás Lajos: Anonymus ismerte az erdélyi románokat, a pásztorok élő nyelvhasználatában saját nevükként a Ruman népi nevet **hallhatta,** s ezt **tüstént** romanusra **javitotta ki,** s ilyen módon a románokat a rómaiakkal **azonositotta.** (Később véleményváltozás történt, Anonymus a Romani kifejezést igenis **használhatta** "római" és nem "oláh" értelemben.)

K. Schünemann: Anonymus románjai ténylegesen az ókor rómaijai, akiket az **iskolapadban ismert meg,** és Róma város lakóival a maga korában **azonosított.**

A román történetirás Nicolae Draganu óta Anonymus Romani népével a románt azonositja.

V.D. Koroljuk: A római elnevezésen a névtelen jegyző valóban rómaiakat **értett,** az antik rómaiak utódait, akik Attila halála után Pannoniát elfoglalták. Ez a történelmi helyzet azonban csak **Anonymus logikai konstrukciója.**
De a régi rómaiak **Anonymus által kitalált** utódai - csak egyik jelentése a Romanus terminusnak Anonymusnál. Az anonymusi rómaiak legelője kitételben egy pásztori lét képe tárul fel a szemünk előtt, amely akkor, minden forrással egybehangzóan, épen Délkelet-Európa voloh népességére jellemző.

Ifj. Horváth János: Anonymusnál a romani principes "római vezérek"-et jelent, akik elfoglalták Pannoniát. (Kristó megjegyzése: Ez történetileg nem állhat meg, mert a hunok után a források sem nyugat-római, sem kelet-római (bizánci) hóditásról nem tudnak e terü leten".)(?)

Jakubovics: A Magyarország javaiból legelő rómaiak az 1147. évi keresztes hadjárat III. Konrád császár által vezette és a magyar egyházakat megzsaroló németjeire vonatkoznak.

Schünemann: A Magyarország javaiból legelő rómaiakon nem lehet németeket érteni, hanem ez a megjelölés Rómára, a pápaságra vonatkozik.

Györffy György: A rómaiakat elsősorban a nyugatról a királynék kiséretében beköltözött lovagokra értelmezhetjük, akik hatalmas birtokokat szereztek és a királyi tanácsban a magyar főurakat héttérbe szoritották.

Kristó Gyula: Az Anonymus kortársainak számító Hohenstauf-császárok magukat következetesen a rómaiak császárának (romanum Imperator) nevezték. Ha tehát Anonymus idézett passzusának magyarázatakor a Romanus eme jelentéséből indulunk ki, s a Magyarország javaiból legelő rómaiakon egy magyarországi királyné kiséretében bejött előkelőket értjük, a számba jöhető időszak királynéi közül egyedül II. András első feleségére, Gertrudra illik e minősités.

Kinek higyjen az olvasó a nagy választékban, ahol kijelentő mondatok biztonságával, bizonyitékok nélküli elképzelésekkel találkozik, és történészek látnoki képességekkel tudni vélik, hogy a századokkal korábban élő és a középkor szellemében gondolkodó és iró P.magister mit *hallhatott* és *javithatott* ki, kit minek tekintett, mit talált ki, miféle logikai konstrukciókat teremtett? Alkalmazható a szólásmondás, hogy *tudós az, aki mást mond?*

Kiket értsünk a Magyarország földjén legelő rómaiakon?

a. A blach/oláhokat, akik a *mult században* vették fel a *román* nevet? (1859)

b. III. Konrád német-római császár zsaroló harcosait?

c. A Pápaságot?

d. Imre vagy Endre király neolatin lovagjait?

e. *V*agy van más magyarázat is?

Egészitsük ki a Gesta 9. fejezetének fentebb idézett mondatát az előzővel. A ruthenok Kievben a békekötéskor Álmos vezérnek a következőket mondják:

Quam terram habitarent
sclaui. bulgarii. *et* Blachii.
ac pastores romanorum.

Azt a földet - mondták - szlovének, bolgárok, blachok és a rómaiak pásztorai **lakják.**

Kristó Gyula másik tanulmányában: "Rómaiak és vlachok Nyesztornál és Anonymusnál" cimmel, cáfolja a tudós véleményeket, melyek szerint a *blachok = mai románok* azonosak lennének a rómaiak pásztoraival. Állitása alátámasztható. Induljunk ki újra az *et* és *ac* kötőszavakból, melyeket a fordító, csakúgy mint a Gesta legelső mondatában ismételten elhanyagol. A helyes forditás lenne: **Azt a földet a sclavok, bulgárok *és* Blachok *s* a rómaiak pásztorai *lakhatták/birtokolhatták.***

Vagyis három összetartozó népelemtől elválasztódik egy negyedik, valami másfajta embercsoportosulás. A négy csoport közös nevezője, hogy Attila idején vagy Attila halála *után* (utóbbi tág fogalom) Pannonia földjén *élhettek.* A fordító hibája, mikor a *habitarent* (Imperf./Konj.) szót jelenben

állitotta és a 9. századra vonatkoztatta. A szó feltételes módjával kétértelmű:
a/ nevezett népeknek szabad volt, hogy ott éljenek,
b/ a kieviek információja bizonytalan. -

De még nagyobb hiba, hogy *tudósok* sokasága a mondat értelmét kiforgatta s a hibaforrást nem vette észre.

Hanyagoljuk el egyenlőre a három népet, akikre később visszatérünk, s forditsuk a hangsulyt a *rómaiak pásztorai*-ra az 5. században. Bontsuk ketté a fogalmat. Kik voltak a rómaiak?

Berényi Iván: A magyar korona története:

1. "a bizánci korona felső részének hátoldalán, a trónuson ülő Krisztussal átellenben fekete szakállas uralkodó képe vonja magára a figyelmünket. ... A görög felirat szerint e férfiú *Mihály, a rómaiak (értsd; a bizánciak) császára, a Dukász.* ...
2. Biborban született Konstantin, *a rómaiak császára.*
3. *Moravcsik Gyula: Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai:*
   Konstantinus Porphyrogenetus (905-959): Ha a *rómaiak* császára a besenyőkkel békében van, .. (35.o.)
   Ioannes Skylitzes folytatása (1057-79): Amikor a magyarok a *rómaiakkal* való békét felmondták, ... 95. o.)
   A Pantokrator-monostor alapitólevele: Ioannes, a *rómaiaknak* Krisztusban, az Istenben hivő biborbanszületett császára és egyeduralkodója, a Komnenos (1118-1143) (113.o.)
   II. Isaakios császár levelei (1181-1195 között): Isaakios, a *rómaiaknak* Krisztusban, az Istenben hivő császára és egyeduralkodója, ... (251.o.)

A bizánciak magukat következetesen *rómaiaknak* nevezték, mint a kiemelt példák a magyar honfoglalás kezdeti idejétől III. Béla koráig bizonyitják. A megnevezés minden kétséget kizáróan használatban volt Magyarországon 1204-ig, mikoris a kereszteshadak megdöntötték a "Római császárság"-ot, s ennek helyébe a "Latin császárság" lépett. - Ezen időpontig a *Rómában* koronázott *nyugati* uralkodók használhatták ugyan a *császár* cimet, de nem nevezhették magukat *rómaiaknak.*

Kik voltak a *pásztorok?* A középkori latin szótár (LMML) a pásztor szót *lelkipásztor, keresztény közösség vezetője, püspök, abbé, egyházközség papja*-ként forditja, s ezzel kapcsolatos jelképes fogalmak, mint főpásztor, pásztorbot, pásztorlevél szavakban, vagy a Jó Pásztor, Egy akol és egy Pásztor kifejezésekben úgy a magyar, mint más nyugateurópai nyelvekben ma is élnek.

> Johannes Skylitzes a Makedon Dinasztiáról irt munkájában (12) VIII. Leó pápát (963-965) nevezi egy "igazi pásztor"-nak. Számtalan középkori képről ismert a bárányt hordozó Krisztus vagy más szentek egész nyájjal körülvéve. (A leghiressebbeket találjuk Ravennában Galla Placidia mausoleumában vagy a S. Apollinare in Classe templom apszisán.)

Összegezve, a *rómaiak pásztorai* alatt az 5. századtól alig érthetünk mást, mint görög/bizánci papságot, püspökséget, kolostorok papjait, akik az idézett mondat szerint esetleg már a hunok pannoniai fennhatósága idején, vagy ezután ezen a területen *élhettek.*

Mikor kerültek ide? *Jordanes*-től (25-27) és *Prokopius*-tól ismerjük a történetet, hogy a keletrómai *Valens* császár (364-78) idején, aki az ariánus vallási irányzat híve volt, a vezegótok Erdélyből, ahol rövid ideig uralkodtak, a Keletrómai Birodalomba menekültek a hunok elől. A bizánciak befogadták őket, a feltétellel, hogy felveszik a kereszténységet, ami meg is történt, de hamarosan harci összeütközésre került a sor, s Valens császár a csatában életét vesztette.

Utódja, a nyugatrómai *I. Gratian* (375-83) császár által kinevezett *I.Theodosius*, (379-95) trónralépése után elkergette a gótokat. Hogy hova mentek, nincs adatunk. De hamarosan újra összeszedték magukat, *három törzsük* két részre szakadt, *egyik, Fritiger* vezérlete alatt Thessáliát, Epirust és Achaját égette fel, *Alatheus* és *Safrak* pedig a másik *két* csapattesttel *Pannoniába*

vonult, amelynek megvolt a saját lakossága és nem tekinthetjük lakatlan területnek, hiszen még a római időkben vagyunk. Ezidőben a *hunok* a Tiszántúlon és Erdélyben éltek.

Majd mikor 381-ben a Konstantinápolyi Zsinat elvetette az áriánus vallást, üldözve annak követőit, így a gótokat is, joggal feltételezhető, hogy nemcsak a vezegótok, hanem a papok is velük mentek Pannoniába, hogy életüket mentsék. Később, Attila idején *Priscus rhetor* elbeszéli Margus püspökének "árulását"-t, aki egyike lehetett a "rómaiak pásztorai"-nak s aki a bizánciak kezén lévő megerősitett várost/oppidumot a hunok kezére jutatta. Okát a hunoknál meglévő szabad vallásgyakorlatban gyaníthatjuk.

> *Váczy Péter: A hunok Európában* című munkájában (Attila és Hunjai 1940) többek között Nicetas remesianai püspökről szerzünk tudomást, aki "a szkiták és a géták" közt működött.
> ... A hunok téritgetése a Duna-menti püspöki városokból történt. Tomi és egész *Scythia provincia* püspöke Theotimus (393-430 körül) nagy tekintélyre tesz szert a Dunához közel lakó barbár hunok között.
> ... Szent Jeromos egy 403-ban kelt levelében lelkendezve irja: "a hunok zsoltárokat tanulnak".
> ... Theodoretos szerint "egyes szkita nomádok, kik sátraikat az Iszternél ütötték fel, az üdvösség után szomjúhoztak." Erre Johannes Chrysostomos alkalmas téritőkről gondoskodik, bizonnyal még konstantinápolyi pátriarchátusának, első, békésebb éveiben (398-403).
> ... Orosorius a megtért népek közt felsorolja a hunokat is. ... Margus püs- pöke is átmegy a Dunán .... Pannónia lakói között való szinűleg akadt ariánus hitű is, hiszen *Pannónia egyidőben az ariánizmus főfészke volt. A hun uralom alá jutott gótok is ezt a hitet vallották."*

Míg Bizáncban vallásüldözés volt, a hunok a következő században elfoglalva Pannoniát, nem üldözték a *rómaiak* odamenekült *pásztorait*, hanem megengedték ottmaradásukat *nyájaikkal* együtt, akik *Alatheus és Safrak* vezérsége alatt két *törzs* voltak.

A *Képes Krónika* (14) szerint, aki nem akart Attila uralma alatt maradni, elmehetett. Az eltávozottak a két vizigót törzs volt, akik a két vezér halála után egyesü ltek, és *első királyuknak Athanarichot* (395(?)-410) választották a *baltok* családfájából, – akiket Jordanes az osztrogót *amalok* mellett a legelőkelőbb gót családként tart számon –, akinek vezetése alatt Itáliába vonultak, hamarosan feldúlva azt. Pannoniát azaz a Dunántúlt ezután szállták meg a *hunok*.

Irodalom: Jordanes, Ammianus

c) A legelő rómaiak Pannónia földjén

Vizsgáljuk a Gesta Hungarorum (9) következő mondatait, melyek Kristó Gyulát II. András udvarába vezették.

> Quia post mortem athilae regis terram pannoniae romani dicebant pascua esse. eo quod greges eorum in terra pannonie pascebantur.
>
> Ugyanis Attila király halála után a rómaiak Pannonia földjét legelőknek hivták azért, mivel nyájaik Pannonia földjén legeltek... (Pais).
>
> Et iure terra pannonie pascua romanorum esse dicebatur, nam et modo romani pascuntur de bonis hungarie.
>
> És joggal mondhatták Pannonia földjéről, hogy az a rómaiak legelője, hiszen épen most is a rómaiak legelnek Magyarország javaiból. (Pais)

Ismételten kételkedem a forditás helyességében, mert az idézett szövegnek nem találom a reális értelmét. A rómaiak mint emberek nem legelnek. Vagy mégis? A kifejezés leértékelő voltának valami oka kellett, hogy legyen.

A megoldást nem a történelmi helyzetben, hanem abban látom, hogy az irodalmár Anonymus ebben a három mondatban, mint nem egyszer a Gestában, átvitt értelmet használ, mesterien játszik a rokonértelmű és rokonalakú szavakkal, kihasz-

nálva a kijelentés, kimondás (dico), majd a legelés, legeltetés, rét (pasco, pascua), pásztorok/papok, és a javak/Jobbak (bonum) értelmükben felcserélhető lehetőségét. A 9.fejezet *három* utolsó mondata egyértelműen *két-*, ha nem *többértelmű.*

Fordítási lehetőségek:
Ugyanis/mivel Attila király halála után Pannonia földjét/területét a rómaiak/bizánciak legelőnek/rétnek/pásztorterületnek 1. mondották, 2. jelentették ki, 3.. államjogilag dekradálták,/
azért/azon oknál fogva, 1. mert nyájaik Pannonia földjén legeltek 2.. mert nyájaikat Pannonia földjén legeltették.

grex – nyáj, állati nyáj; átvitt értelemben:
a/ nagyobb embercsoport, közös érdekekkel, s akik egymás között összetartanak,
b/ zárt társaság, szövetség, szekta, **sohasem politikai értelemben.**

Az értelemhez az a politikai helyzet ad magyarázatot, hogy 395-ben Theodosius császár (379-95) két fiára hagyva kettéosztotta a Római Birodalmat, pontosabban annak közigazgatását, választóvonalnak megtéve a Pannoniát északon és keleten határoló Dunát és ettől délre az ebbe ömlő Morava folyót. A hunok hadai ezt az újonnan meghuzott vonalat nyugati irányba hamarosan átlépték, helyreállítva az ősi természetes határt a Dunántúl elfoglalásával. Ezt Attila halála után Keletróma azon indokolással vonta fennhatósága alá, hogy odatelepített áriánus vallású nyájaikat ott legeltetik. A nyugati Birodalomnak nem volt katonai ereje, hogy ezt a sakkhuzást megakadályozza s a Theodosius által hozzájuk csatolt területet visszaszerezze.

Mi történt Pannoniában Attila halála után? Hogyan alakult a politikai helyzet? Legfontosabb forrásunk ismételten a 6. században élt *Jordanes*, aki *A gótok történeté*-ben (27.139) elmondja, hogy

1 Attila fiai elveszitették pannoniai és dáciai uralmukat, de Bizánc elismerte egykori területeiket Scythia határfolyójáig, a *Thanais*-ig. Ezt illetően két lehetőség között választhatunk, ezek: a mai *Don* vagy a *Dnjeper.*

2. Ezen a területen éltek ekkor még az *osztrogótok.* Ezeknek egy ága, a hunok által legyőzött Hermanerich unokájának *Berimund*-nak vezetésével már korábban elhagyta a területet, és a Pannoniát 395 után elhagyott *vezegótokhoz* költözött Itáliába.

3. A másik itt maradt osztrogót törzs jutott akkor uralomra hun fennhatóság alatt, a *Winitharius*-ok, akinek fia *Wandalar*, ennek fiai *Valadimir, Thiudimir és Vidimir* voltak. Ezek részt vettek Attilával a katalaunumi csatában, és most a bizánci *Marcian* császárhoz (450-57) fordultak, mert Jordanes szerint nem akartak a hunok uralma alatt élni. Ennek engedélyével Pannoniában *telepedhettek* le. *A három törzs közös vezére/fejedelme Valad- imir* volt.

A neveket, különböző forrásokban *-emir* végződéssel is találjuk, ami ázsiai = syriai, mezopotámiai uralkodók cime. *Valad*-emir nevében felismerhetők a *bl-ach-val-ach*-ok, ha a görög *béta* b helyébe a latin *v*-t alkalmazzuk. Később visszatérünk rájuk.

4. *Dáciát a gótok rokonai, a gepidák harcban foglalták el.* Bizánc elismerte uralmukat.

5. A gótok által elhagyott terület új neve *Etelkuzu* lett.

Mivel Attila halála után (453 ?) más népek betelepüléséről Pannoniába nincs irodalmi adatunk, jogos a feltételezés, hogy a Jordanes által megadott nevek annak a három törzsnek fejei voltak, akiket Anonymus sclavoknak, bulgároknak és blachoknak nevez.

6. Még *Marcian császár* idején történt, hogy a gótok, mivel elégedetlenek a kapott ajándékokkal, megtámadták a bizánci területeket. A császár megadta a kivántakat, de biztonságért *tuszt* kivánt, Thiudimir kiskorú fiát, *Theoderich*-et. Némi huzavona után a nyolcéves fiú már Leo császár (457-474) udvarába, Bizáncba került.

7. A császári adományok továbbra is

elégtelenek voltak, mire a gótok megkezdték "a szomszéd népek *kirablását* , elsőként a *Pannonia belsejében élő sadagok*-at". (Jor. 53.272)

(Szada mai helynév a *Gödöllői Dombság* lábánál. Göd-Göt-Got-öllő-ölő? Szóba jöhet a *Séd* folyó környéke is. (Sa(r)d), később Szekszárd).

8. A *hunok* ekkor megtámadták *Valademirt,* aki hamarosan életét veszítette. *Népe átköltözött Thiudimir területére,* nézetem szerint a *Vál-völgyéből Zalába* (Vallus). Az esemény arra utal, hogy a harcerős hunok a közelségben még mindíg jelen voltak, és irreális elképzelés, hogy a Thanais környékéről érkeztek volna a gepidákon keresztül Pannonia területére.

9. Thiudimir tovább folytatta rablóhadjáratait a harmadik fiúval *Vid-imirrel* együtt (Somlóhegy közeli Vid?). Eljutottak az Alpesek vidékére is. Általános ellenállás folyt ellenük, szarmaták, allemannok és a többi népek részéről. A Kr.u. 470. esztendő lehetett, mikor a 18 éves *Theodosius* visszaérkezett Bizáncból, és apjától függetlenül kezdte meg a szomszédos területek kirablását.

Jordanes úgy mondja el gótok garázdálkodását, mint a világ legtermészetesebb dolgát, mint legális cselekedetet, amire mondhatnánk, hivatva voltak. Anonymus állitása, hogy Attila halála után a rómaiak nyájai Pannoniában legeltek, egyértelműen vonatkoztatható erre a korra és eseményeire, és *irásos bizonyiték áll előttünk, hogy a betelepitett áriánus osztrogótok rablóhordái élték fel a lakosság javait és pusztitották Pannonia mezeit.*

10. *Glycerius* császár (473-74) idején *Vidimir elhagyta Pannoniát,* Itáliába vonult, ahol hamarosan életét veszítette. Fiát, szintén Vidimir nevezetűt, a császár a vezegótokhoz küldte. 475-ben megbukott a Nyugatrómai Birodalom. *Ravennában az uralmat a vezegótok vették át,* akikbe két *osztrogót* törzs, Beremund és Vidimir olvadt be.

11. Thiudimir és fia, a Bizáncban felnőtt Theoderich, újra a Keletrómai Birodalmat támadták, mert "Pannoniában már nem volt mit rabolniok". A csupa gót győzelemről beszámoló Jordanes ellenében jogos a gyanúnk, hogy Pannoniában az ellenállás következtében már nem volt további esélyük az ottmaradásra, mert a balkáni hadjáratról nem tértek vissza. Thiudimir Thessaloniki környékére költözött, mindössze néhány falúba, tehát létszámuk alig haladhatta meg a néhány ezeret.

12. Fia *Theoderich* egyideig Bizáncban élt, majd *Zeno* császárral (474-91) történt megegyezés után "visszajött Pannoniába (489), ahonnan ittmaradt népének önkéntesen csatlakozó részét magával vitte Itáliába", hogy ott megtámadja a testvérnép vezegótokat, akik között legközelebbi saját rokonsága is található volt. Győzelme után Ravennában uralkodott, (*Nagy Theoderich* 493-526), ahol mausoleuma ma is látogatható. Utódjait a bizánciak hosszas háború skodás után 552-ben megsemmisitették. Visszatérve a Gesta Hungarorumhoz, az elmondottak alapján a következő a megállapításokat tehetjük:

1. **Anonymus hiradása, a legeltető ró maiakról, ha azt az 5. századra alkalmazzuk, fedi a való helyzetet.**

2. **Az Attila halála utáni időben Pannoniában élhetett három törzsből, mivel hogy onnan eltávoztak, a visszatérő magyarok a 9. században nem találhattak nagy létszámú utódnépeket.**

3. **Mégkevésbbé önálló államalakulatban élő sclavokat, bulgárokat és valachokat. Emlitésük épen azért történt, mert nem tartoztak Pannonia ősi népei közé.**

4. **A rómaiak/bizánciak Attila halála után Pannoniát az egykor ott élő vizigót nyájaik jogán vonták fennhatóságuk alá, és saját helyzetük megerősitése végett telepí tették oda az áriánus vallást felvett osztrogót törzseket.**

5. **Pannonia birtokbavételével a 395-ben Theodosius császár által meghúzott dunai határvonal ismét érvénytelenné vált.**

Pannoniát az osztrogótok elvonulása után a *longobárdok* szállták meg, ahonnan a *heluro k/herulok* népe a Tiszántúlra, a *gepidákhoz* költözött. A három népcsoport egymás elleni harcai után az *avar uralom* (568) következett. Ezt a népet több mint kétszáz év mulva (791-96) *Nagy Károly* (768-814) frank király győzte le, aki a Dunántul deklarálásával megint visszaállitotta azt a határvonalat, amivel 395-ben I. Theodosius császár kettéválasztotta az egykori nagykiterjedésű birodalmat. Ezután, 800-ban a birtok jogával *Rómában* "nyugati császárrá" koronáztathatta magát. A 9. század végén a Pannoniát elfoglaló *Álmos/Árpád hadai megint helyreállitották az ősi Scythia határát.*

Irodalom longobardok-gepidák: István Bóna: Der Anbruch des Mittelalters

Hunokról, magyarokról mint Európába bekerült vad *hordákról* nyilatkoznak a történészek. Kérdezzük, vajon miben különböztek ezektől pl. a gótok, mikor a szomszéd békés népeket gyilkolták, falvaikat kifosztották és felégették, eskűt szegtek? És mennyivel volt rosszabb Attila, mint az a Nagy Károly, aki tömegével gyilkoltatta a szászokat és avarokat, tulajdonitotta el kincstárukat és természet nyujtotta javaikat? Csak azért voltak jobbak a hunoknál és magyaroknál, mert keresztények voltak? Különös igazság.

d) Az őrködő rómaiak

Pais: És joggal mondhatták Pannonia földjéről, hogy az a rómaiak legelő je, hiszen épen most is a rómaiak legelnek Magyarország javaiból.

A mondat a gyurható agyaghoz hasonlítható, amit kedvünk szerint formálhatunk. Kettős értelemhez azuttal a *bonum* szó vezet, amit fordithatunk mint

1. a/ anyagi vagy b/ erkölcsi **javak**,
2. **Jobbak/nemesek**.

- És joggal *mondták* (nem konjuktiv) Pannonia földjét a rómaiak=bizánciak legelőjének/pásztorkodási területének, hiszen *máig is* a rómaiak/bizánciak élik fel/legelik le Magyarország *javait.*
- És joggal mondták Pannonia földjét a rómaiak legelőjének (ezuttal a teljes Birodalmat értve alatta), hiszen máig is (mint annak idején) a *gótok = németek = nyugatrómaiak* legeltetnek/élősködnek Pannonia földjén.
- És joggal mondták Pannonia földjét a bizánciak legelőjének, hiszen máig is a rómaiak/bizánciak *őrködnek* Magyarország *Jobbjai* felett, (védelmező szerepet töltenek be, *őrzik, legeltetik a nyájat).*

(A *modo* tágabb időt foglal magában, amiben a jelen már a multban kezdődött. Az "épen most is" határozott jelennel való forditásnak a *nunc* szó lenne a jobb megfelelője.)

Az első forditási lehetőség arra utal, hogy Nándorfehérvár (mai Belgrád) Pannoniához tartozó magyar terület volt, amit 1071-ben Salamon és a hercegek *visszafoglaltak* a bizánciaktól.

A "legelő rómaiak" = "zabáló udvaroncok" forditás a 13. század első felébe, III. Béla király fiainak Imrének és II. Endrének udvarába vitte a kutatást, ahol nyugatról jött királynők kegyencei élősködtek. Ezek közül Merániai Gertrud valóban hires vagy hirhedt volt bőkezűségéről a németek irányában, míg Arragoniai Konstanciának, Imre feleségének ilyen irányú szokásairól nem tudom, hogy bizonyitékok szólnak-e, vagy Györffy György *feltételezéséről* van szó. Az ország javait felélő "nyugatrómaiak" II. Endre korában biztosabban alkalmazhatók, mint bátyja idején. Viszont, ha a Pannoniában élősködő "rómaiak" a Pais Dezső meghatározása szerinti "Nagy Károly féle római császárság népeinek gyüjtőneve volt", úgy ez a lehetőség alkalmazható nemcsak III. Béla halála után, hanem a 11. században is. Vizsgáljuk ezt a lehetőséget!

Történelmi Kronológia 1060.
őszén András király özvegye és fia Salamon IV. Henrik német királyhoz menekül. december 6. Béla herceget Székesfehérvárott megkoronázzák.

Történelmi Kronológia 1063.
szeptember 11. I. Béla király meghal.
Három fia: Géza, László és Lampert Lengyelországba menekül. Salamont a németek visszahozzák Magyarország trónjára és Székesfehérvárott megkoronázzák. Ez alkalommal I. András özvegye II. Ottó bajor hercegnek ajándékozza "Attila kardját". szeptember 27. után Géza herceg és öccsei lengyel segitséggel visszatérnek Magyarországra. Salamon király a nyugati határra (Moson várába) menekül.
1964. január 20. Salamon király és Géza herceg a főpapok segitségével Győrött kibékül.

Az ország megkoronázott királya 1064-ben egy nyolc éves gyermek volt. Anyja, az özvegy királyné Anasztázia a kievi nagyfejedelem Jaroszláv (1016-54) leánya, alig képviselte a magyar érdekeket. Vajon mivel érdemelte ki Otto von Northeim, aki 1061-70 között, mintegy vendégszerepként viselte a bajor hercegi cimet, hogy András király özvegye neki ajándékozta Attila kardját? Kik irányitották Magyarország sorsát? A királynő *Judit/Jutta a gót eredetű Salierdinasztiából* 14 éves. Udvartartása kétségtelenül német volt. Kik irányitották Euró pa sorsát? A 13 éves III. Henrik király ?

1064-től a német neveltetésű gyermekkirály és a magyar hercegek kétségtelenül együttműködtek, míg 1072-ben Nándorfehérvárnál ellentétek támadtak. Az ekkor 17 éves király tanácsadóira hallgatott, és a csata után a hercegek kijátszásával gazdagon jutalmazta őket. (Képes Krónika 109)

Ha P. magister I. Béla király jegyzője, fiainak, Géza és László hercegeknek hive és Salamon ellenzéke volt, úgy érthető, ha a németek császárait és népeit némi gúnnyal "rómaiak"-nak nevezte, akik *a 11. században* "lelegelték /felélték/eltékozolták Magyarország javait". Az alátámasztást *Györffy György* adja:

Magyarország Története 871. oldal

"... A nagy értékű, egykor talán hercegi jelvényként (?) is szolgáló szablya elajándékozása mellett az anyakirályné páratlan bő kezűséggel osztotta az ajándékokat a német király és kisérete számára.

Az orosz asszony, aki ezzel gyermeke trónját akarta biztositani, befelé ellenkező hatást ért el. A magyar harcos jobbágyság, amelyen végül is a király uralma nyugodott, látva, hogy az idegen királyné egy uralomra alkalmatlan gyermek trónra segitése érdekében *tömi a bevonuló németeket,* ellene fordult. Mihelyt Henrik elvonult, megjelentek Béla fiai lengyel segélycsapatokkal, mire a királyi család Mosonba menekült."...

872. oldal
A békés időszak lényegében arra az idő szakra szoritkozott, amíg Salamon tízes éveiben járó ifjú volt, aki anyja és a kiegyezést létrehozó püspökök és főurak tanácsai szerint cselekedett. Helyette a német császárlány, az immár felnőtt királynő tartotta kezében a kormányt.

Közbevetett gondolatok, hogy a békés időszak 1064-72 között nem azért volt-e békés, mert Salamon az unokabátyjaira is hallgatott? Ha a 20. életéve körüli Judit tartotta kezében a kormányt, vajjon ő kiknek a tanácsát követte? Magyar vagy német érdekeket tartott szem előtt? Érett volt már egy ország kormányzásához?

"Judit, aki később mint lengyel királyné is említésre méltó intézkedéseket tett, *kormányzati újításokat vezetett be.* Ezek közül legkézzelfoghatóbb a *pénzügyi reform.* Német mintára bevezette az évi pénzújitás rendszerét."

Röviditett idézet: Jehuda-ha-Kohen mainzi rabbi döntvénytára a bizonyiték, (bár a szöveg nem elég világos), hogy Judit mainzi zsidókkal állt összeköttetésben a pénzveréssel kapcsolatban.

"Salamon korában *hét* különböző sulyu obulust (féldénárt) vertek Magyarországon. E vereteken két ujítás mutatkozik a korábbi magyar pénzekhez képest."
1. kölni mintára készülnek.
2. "A másik újitás, hogy a veretek súlya igen eltér egymástól és csökkenő tendenciát mutat. ... Az eltérő rajzú és súlyú veretek kétségtelen bizonyitékai az ekkor bevezetett pénzújitásnak, de az is nyilvánvaló, hogy *a pénzújitást pénzrontással kapcsolták össze,* ...". "Salamon érmei nemcsak súlyban, hanem ezüstfinomságban is elődeié alatt maradtak.

A pénzújitás - az új pénz időszakonkénti kibocsátása - az európai kincstárak egyik fontos jövedelmi forrása volt." ... *"A pénzújitás a szabályozott infláció szerepét töltötte be. ... A pénzujitás akkor volt káros, ha az új veret értéktelenebb volt a réginél.*

Judit kormányzati reformja és pénzügyi újitása semmiesetre sem pozitiv formában "emlitésre méltó". Az I. Béla kori érmek ezüstfinomsága elődjeiét is meghaladta. A "kölni mintára" vert pénzt Salamon idején, akinek 11 évig tartó tényleges uralma alatt *hétszer* történt értékrontás, egyáltalán Magyarországon verték-e ?

Nem erre a korra alkalmazza a névtelen jegyző átvitt értelemben, hogy Pannonia a "rómaiaknak" = németeknek nem több, mint "marha"-legelő, ahol (ökrök!) lelegelik az ország javait?

A többszörös szójáték nyilvánvaló. Pascua = marhalegelő; marha/bika = német *Stier* - Steier(markt); latin *bos* (abl.: *bubus),* = marha, ökör, = német Ochs; német *Bub* = fiúgyermek; bubile = ökör-, tehénistálló, ökörcsorda. Közismertek a gótok/gmánok ökörszarvval ellátott fejfedői.

Az utolsó mondatnak harmadik fordítási lehetősége:

a rómaiak őrködnek Magyarország Jobbjai felett.

A *pasco* ige *legelés, legeltetés, nyájőrzés* értelmi lehetősége vezet a Keletrómai Birodalomhoz, a *római* jogos megnevezéshez, mint a magyar koronán is olvashatjuk. Itt 1059-ben a *makedonok* után (köztük volt VII. Konstantin, a magyar történetirásban sokszor idézett biborbanszületett császár) a *Dukas* dinasztia került uralomra. *Dukas X. Konstantin* császár (1059-67) kortársa volt I. Andrásnak, aki még hadat vezetett ellene, majd I. Bélának és Salamonnak. Halálával három kiskorú gyermeket hagyott hátra. Özvegye *Eudokia* (1067-68), majd ennek második férje *Romanos IV. Diogenes* (1068-71) követték a trónon. Utóbbi szövetségben állt a magyarokkal A szeldzsuk törökök elleni csatavesztése után a Palota intrikusai megfosztották rangjától, és megvakitása után sebeibe belehalt.

Ebben a válságos évben, (1071) foglalták el Salamon és a hercegek Nándorfehérvárat, ahol az első (ismert) nézeteltérés történt a kincs megosztása miatt.

Képes Krónika (110):
... meghallotta a görög császár Géza herceg emberségét és követeket küldött hozzá, hogy békét és barátságot kössenek. A herceg erre visszabocsátotta neki mind a foglyokat és mindazokat, akik lejöttek a várból. Salamon királyhoz azonban senkit sem küldött a görög király. (Geréb László fordítása)

Az újra uralomra került anyacsászárné *Eudokia* csak rövid ideig tartotta helyzetét. A valódi uralmat kezében tartó *Psellos,* a hires filozófus és *Johannes a cezár* kolostorba zárták és legidősebb fiát, *VII. Mihályt* (1071-78) tették meg egyeduralkodónak. Ő lenne általános vélemények szerint a korona alsó részének ajándékozója Géza hercegnek. A helyzet lényege azonban, hogy *1071-ben Salamon király kizárásával görög-magyar szerződés jött létre.* Következtetve, az országban a hercegekhez csatlakozva volt egy németellenes csoport, a *Jobbak* pártja.

Miután 1074-ben döntő ütközetre került sor Salamon és a hercegek között, a vesztes király felajánlotta Magyarországot hűbérül a németeknek.

Magyarország Kronologiája: 1074 az év folyamán I. Géza király VII. Dukász Mihály bizánci császártól abroncskoronát kap, amely utóbb a Szent Korona alsó részévé válik.

Géza herceg Bizáncból feleséget is kap, (a korona problémáit hagyjuk figyelmen kivül) és még az év tavaszán király lesz.

Tehát 1071-től számitva adva van az időpont, mikor Magyarország *Jobbjai* felett a *kelet-rómaiak* őrködtek, ami ugyan nem újkeletű (modo), és ugyanakkor a *nyugat-rómaiak* pusztitották az ország vagyonát. A németekre és németbarátokra támaszkodó Salamon király csatavesztése után (1074) az ország kilépett a német érdekszférából s I. Géza uralomraléptével a görög barátság

volt. III. Béla idején házassági kapcsolatok létrejöttét a császári házzal halálesetek akadályozták meg. Imre és Endre sógorai voltak Philipp királynak, de Imre a Welfeket támogatta.

> Magyarország Története 1268. oldal, *Kristó Gyula:* 1203-ban Imre III. Ince kezdeményezésére a Német-Római Birodalomba küldött sereget, hogy az a cseh királlyal, Premysl Ottokárral, Imre király sógorával szövetkezve segitséget nyujtson a quelf IV. Ottónak a Türingiára támadó (Sváb) Fülöp (= Philipp der Schwabe) ellenében. (1269 oldal)
> Mig Imre végső fokon pápabarát politikát folytatott, s fegyveresen is segitett IV. Ottónak Fülöp ellenében, addig *Endre* annak a Bertholdnak lett a veje, aki Fülöp oldalán állt.

Endre herceg feleségül vette *merániai Gertrudot,* akinek testvérei voltak Philipp/ Fülöp király meggyilkolásával vádolva. Ártatlanságuk(?) pár év mulva Rómában tisztázodott, mikor a pápa elejtette a Welf IV. Ottót, s utódjául VI. Henrik közben felnőtt fiát *II. Frigyest* (1212-45) támogatta, (aki feleségül vette Imre özvegyét). Ebben a korban született a Nibelung Ének.

Anonymusnak III. Béla korába helyezése melletti állásfoglalás ellen felhozható még, hogy

1. P. magister Imre királysága idején biztosan megmaradt volna a jegyzői szerepkörben, s nem az elhalt királyra, hanem Imrére hivatkozott volna, akinek apjának minden hivére szüksége volt, öccse Endre ellen.

2. Mi szükség lett volna egy barát sürgetésére megírni Imre idején a magyarság Árpádkori "igaz" történetét, mikor a király maga ehhez a dinasztiához tartozott? Ki akarta volna azt hamisitani? Milyen formában volt ez veszélyben?

3. II. Endre felesége Gertrud nem képviselte a német uralkodóházat, nem tartozott a német-római császári családhoz. Tékozló magatartása "egyéni" volt és nem "római". III. Béla utódjainak kora, mint a Gesta Hungarorum megirási ideje, a *legelő rómaiakra épitve,* kizárható. Továbbá, miért kellett volna a század elején irt munkát IV. Béla uralkodása alatt másolni, majd eltüntetni?

4. IV. Béla korában a latin császárok korabeli Bizánc nem játszott szerepet. Ezek nem voltak "rómaiak". V. István idején pedig a "németek" *nem* pazarolták az ország vagyonát. A jelenidőre vonatkozó mondat ismételten nem alkalmazható.

A négy Béla király közül hármat ki kell zárnunk. A legnagyobb valószinűség a Gesta Hungarorum megírási idejét illetően I. Béla királyhoz, illetve utódjához, Salamonhoz vezet bennünket a 11. századba.

> Irodalom: Chronik von Wipo. Die grösseren Jahrbücher von Altaich. Die Chronik Bernolds von St.Blasien. Die Jahrbücher des Lambert von Hersfeld. Die Chronik Herimanns von Reichenau. Brunos Sachsenkrieg. Képes Krónika.

e) Az eskü pontjai

Milyen bizonyitékokat találunk még a Gesta Hungarorumban, ami *kizárólagosan* a 11. századra irányitaná figyelmünket? Emeljük ki a 6. fejezetből az eskü pontjait:

> 1. Ut, quamdiu uita duraret,
> tam ipsis quam etiam posteris suis
> semper *ducem* haberent
> de progenie Almi *ducis*.
>
> Ameddig életük, sőt az utódaiké tart, mindig Álmos ivadékából lesz a vezérük.(Pais).

A fordítás másként: Ameddig életük tart, úgy a maguké, mint utódaiké, mindíg *Álmos vezérnek* ivadékából lesz a *fejedelmük.*
dux = 1/ hadvezér 2/ uralkodó, fejedelem.

A Gesta hosszas tanulmányozása vezetett a megállapitáshoz, hogy P. magister *az irodalmár,* egy szót vagy variációját sohasem használja azonos értelemben. Igy meglátásom szerint a honfoglalás megindulásakor Álmos csak *hadvezér, fővezér* lehet, mert még nincs országa. A leendő, elfoglalandó birtok lesz majd *fejedelemség,* ahol az ő utódai töltik majd be a *főfejedelem* rangját.

A kormeghatározást illetően a 11.században Álmos illetve Árpád egyenes *férfiági* leszármazottai éltek, (Vazul, Szár László, Endre, Béla, Levente), mikor István király utódjává Orseolo Pétert jelölte ki, ami az ősök megállapodásának megszegését jelentette. *Ezen eskűpont a következő századokban sohasem volt vita tárgya, mert a későbbi Béla királyok idején vagy utódjaik alatt mindig Árpád-háziak harcoltak egymás ellen a hatalomért és származásuk hangsulyozására nem volt szükségük.* -

2. Ut, quidquid boni per labores eorum acquirere possent, nemo eorum expers fieret.

Hogy ami jószágot csak fáradalmaik árán szerezhetnek, mindegyiküknek része legyen abban (Pais);

Hogy akármilyen vagyont vállalkozásaik folyamán szerezni fognak, abból senki közülük ki nem rekeszthető (Hallay).

Az *expers* szóra helyezve a hangsúlyt, és német szótárak segitségével (ermangelnd, entbehrend =) *hiányosan* fordítást alkalmazva, a mondat értelme annyiban változik, hogy *a közösen szerzett javak ne **hiányosan** kerüljenek szétosztásra,* közülük senki se károsodjon. Erre példát kizárólagosan Salamon és a hercegek idején találunk 1071-ben a nándorfehérvári csata után.

A Gesta Hungarum 1. fejezetének egy részlete:
Ugyanis a szittyák keményen birtak minden fáradalmat, meg testileg is nagyok, a harcban pedig vitézek voltak. Semmijük sem lehetett a világon, amit ne tettek volna kockára, ha sérelem esett rajtuk. **S amikor a győzelem az övék lett, éppenséggel nem törték magukat a zsákmány után, mint utódaik közül a mostaniak,** hanem csak a dicsőséget keresték ezen az uton. (Pais)

Képes krónika (109):
Miután aztán visszatértek a felmérhetetlen kinccsel, és Vid jószágára, Buziás falujába jutottak, a király meg akarta osztani a kincseket és a fog- lyokat, még azokat is, akik a hercegek hitére jöttek le a várból. Ebben aztán a herceg ellentmondott a királynak és meg nem osztozhattak. Ez volt a baj oka és a civódás magva közöttük.

De midőn a kincsen osztozának, a király azt -- Vid, Frank püspök, Bogát fia Radován és Vid veje Ilia tanácsára - négy részre osztotta, s egy negyedet adott a hercegnek – akinek különben egy harmad rész járt, a többi három rész közül egyet a vitézeknek, a másodikat Vidnek, a harmadikat Iliának ádott. Ezért a herceg nagyon megneheztelt. (Geréb)

A későbbi korok testvérharcai mindig a teljes hatalomért, a korona megszerzéséért, de sohasem közösen szerzett zsákmányon való osztozás miatt folytak.

3. Ut isti principales persone, qui sua libera uoluntate Almum sibi dominum elegerant, quod ipsi et filii eorum nunquam a consilio ducis et honore regni omnino priuarentur.

Azok a fejedelmi személyek, akik a tulajdon szabad akaratukból választották Álmost urukká, sem ők maguk, **sem fiaik** soha semmi esetre ki ne essenek a vezér tanácsából és az ország tisztségeiből.

Milyen események vonatkoztathatók ezen ponthoz a 11.században?

- Pétert nem a magyar fejedelmi személyek választották szabad akaratukból urukká.
- A honfoglaló magyarok kiestek a királyi tanácsból, az ország kormányzása idegenek idegenek kezére került.

"Képes Krónika: (71): Miután Pétert királlyá tették, ... német dühösséggel kegyetlenkedett. ... Az erősségeket, őrhelyeket és várakat németek és olaszok őrizetére bizta."

- A dicsőséges és jóemlékűnek nevezett I. Béla király halála után annak jegyzője, esetünkben P. magister, alig férhet kétség hozzá, hogy a német segítséggel viszszatérő Salamon idején kiesett a királyi jegyzői tisztségből.

4. Ut, siquis de posteris eorum infidelis fieret contra personam ducalem et discordiam faceret inter ducem et cognatos suos,

sanguis nocentis fuderetur, sicut sanguis eorum fuit fusus in iuramento, quod fecerunt Almo duci.

Hogyha valaki utódaik közül hűtlen lenne a vezér személyéhez, vagy egyenetlenséget szitana a vezér és rokonai között, a bűnösnek vére omoljon, mint az ő vérük omlott az eskűben, melyet Álmos vezérnek tettek (Pais).

Ha valaki ... viszályt keltene a fejedelem és *vérrokonai* között, a bünösnek vére omoljon, ...

Győrffy: Anonymus az ősi, de genere jogon birtokló rétegnek az érdekében foglalta a pusztaszeri pontok közé azt, hogy a vezérek utódai a tanácsból ki nem hagyhatók. Ha pedig a vérszerződés 4. pontja halállal sujtja azokat, akik hűtlenné válnak a fejedelem személyéhez és egyenetlenséget szítanak a fejedelem és rokonai között, ez állásfoglalás Imre király mellett az ellene törő Endre herceggel szemben.

Eltekintve attól, hogy a Gestában az eskütétel a honfoglalás megindulását megelőzően és nem Pusztaszernél történik, Györffy határozott kijelentései, bizonyitékok hiányában elfogadhatatlanok. A 13. századi viszályok okozója, *úgy tünik,* maga Endre herceg volt. Ki lett halállal sujtva ezekben a harcokban? Van rá konkrét eset Imre-Endre harcai idején? A 11.században egyértelmű példákkal találkozunk.

Képes Krónika (72):
Miután Péter futással megmenekült a magyarok keze közül, a magyarok cafatokra vágva ölték meg a szakállas Budát, minden baj okozóját, akinek tanácsára Pétert ültették Magyarország nyakára, két fiának kitolták a szemét; Seböst pedig, akik Vazul szemét kitolta, úgy veszejtették el, hogy összetörték kezét-lábát; némelyeket megköveztek, másokat vasrudakkal törtek össze.

Képes Krónika (110):
Vid ispán is szüntelenül ösztökélte a királyt, hogy űzze el Géza herceget és akkor a hercegséget könnyen elveheti tőle. ... Vid ispán mérges szavai elcsábitották a királyt, gyülöletet és viszályt forralt magában.

Képes Krónika (121-22)
Mikor aztán megkezdődött a csata, a csehek nyomoruságosan letiporták Vid ispánt és a bácsiakat. (Geréb)

5. Ut, siquis de posteris ducis Almi et aliarum personarum principalium iuramenti statuta ipsorum infringere uolerit anathemati subiaceat in perpetuum.

Hogyha valaki Álmos vezér és a többi fejedelmi személyek utódai közűl az eskűvel kötött megállapodásokat meg akarná szegni, örök átok sujtsa.

A királyi eskűszegések gyakoriak voltak a 11. században. István király az egyenesági Árpádházi hercegek életében a félvér Pétert tette meg utódjává; ugyanezen Péter a magyarok helyett idegeneket ültetett a vezető állásokba; I. András Bélának tett eskű-je ellenében megkoronáztatta fiát, Salamont; Salamon a hercegekkel szembeni megállapodásokat nem tartotta be. Melyik fejedelmi személyre vonatkoztatja Anonymus az örök átkot? Legvalószinűbb a kortárs Salamon, akiről nem egészen bizonyított, hogy egyházi átok alá került.

Összegezve, az öt eskűpont is a 11. századba illeszkedik.

f.)Nyelvi és történeti indokok

Győrffy György: GH Előszó
Az ujabb időben Anonymus magyar nyelvi szórványainak archaikus hangállapota, kiváltképen pedig a XII.század végén már ritkává váló sorvadó szóvégi magánhangzó jelentkezése Anonymus művében inditotta több nyelvészünket és történészünket arra, hogy a *XII. század közepére* helyezzék a geszta keletkezését. ...

Ami a magyar nyelvi sajátságokat illeti, Szilágyi Loránd és legujabban Horváth János sorakoztatott fel adatokat, amely szerint a vitatott hangjelenségek **a XIII. század elején** is fellelhetők, főként a Váradi Registrum (1205-1235) magyar szórványaiban. Bizonyos, hogy a sorvadó szóvégi magánhangzó 1200 körül mint nyelvjárási sajátság élt Magyarország némely vidékén. Általánosan ejthették még idős emberek, tovább, mintsem az irodalom sejteni engedné, már csak azért is, mert az irást

viszonylag fiatalon abba kellett hagyni, nem lévén szemüveg.

Ha a szóvégi magánhagzó a XIII. század elején is fellelhető és később már nem, úgy egyedül arra következtethetünk, hogy ezen érv alapján IV. Béla kora kizárható, de az összes többi Béla király szóbajöhet. Akaratlanul is adódik még két ellenvetés. Van-e bizonyithatatlanabb dolog a kiejtett szónál? Ha csak "bizonyos", de *nem bizonyitott,* hogy a sorvadó magánhangzó francia mintára a 13. században nyelvjárási sajátságként élt Magyarország "némely", de konkrét példával meg nem határozott vidékén, akkor a feltételezetten kiejtett hangra épitett elmélet ingatag talajon nyugszik. A szemüvegnek és kiejtésnek pedig aligha van hatása egymásra. Az is "feltételezhető", hogy P. magisternek ha kellett, iródeák állott rendelkezésére, akinek szemüveg nélkül, idős korában is tollbamondhatta emlékezéseit. Erre vall

Szent Gellért püspök Nagy Legendája (Szabó Flóris forditása)
Egy napon aztán harminc ujonnan megtért ember jött a püspökhoz, és kérte, hogy vegye magához fiaikat, tanittassa őket tudományokra és szentelje papokká. Befogadta és Valter mester kezére bizta őket, alkalmas házat adva nekik, hogy ott a nyelvtan és zene tudományába bevezesse őket. ... A püspök igen nagy gonddal nevelte őket, minthogy nem voltak idegenek, hanem országbéliek. ...

A Legenda irásbeli bizonyitékot ad, hogy Magyarországon a szervezett latin irányú iskolai oktatás a 11.század első felében megkezdődött, nemcsak Csanádon, hanem Fehérvárott is, s nem zárhatjuk ki, hogy már korábban a görögöknek is voltak papságot és iródeákokat kiképző iskoláik. Az idézetből arra is következtethetünk, hogy **a keresztény szavakat, – melyek minden európai nyelvbe a görög vagy latin nyelvből kerültek, – nem a szlávoktól és szláv papságtól vettük át, mint ezt tankönyveink tanítják, hanem közvetlenül tanultuk a bizánci és római hittéritőktől.**

Györffy: Még inkább élhetett a sorvadó magánhangzó az énekmondók nyelvében, akiknek énekeit Anonymus meghallgatta és hellyel-közzel forrásul is használta.

Hogy a sorvadó magánhangzó "élhetett" az énekmondók nyelvében, lehetséges, de nem lehet a kifejező mondat biztonságával leszögezni, hogy Anonymus irásában ezeket használta fel.

Ha volt kötött formájú hősi ének Anonymus idejében, ez még inkább hathatott arra, hogy Anonymus régiesen zengő neveket meritsen belőle. Anonymus Gestájában éppenséggel megfigyelhető egy bizonyos archaizálás. Erről árulkodik, hogy olyan nevekhez is *odabiggyesztette* a sorvadó szóvégi magánhangzót, amelyekben semmi helye nincs.

"Ha volt kötött formájú hősi ének ...", attól függetlenül, hogy az ének mindig kötöttformájú, kérdezzük, de mi van akkor, ha nem volt? Vagyis bizonyiték nincs rá, hogy volt, de Győrffy szerint Anonymus innen *merithette* a régiesen zengő, archaikus neveket. Ellenkezésem ellenére azonban biztosra veszem, hogy volt ének és zeneszó az Árpádházi királyok udvaraiban, sőt már a honfoglalás idején, hiszen ezt P. magister maga tanusitja:

Gesta Hungarorum (46):

... et omnes simphonias atque
dulces sonos cythararum
et fistularum
cum omnibus cantibus ioculatorum
habebant ante se.

Pais: Mind ott szóltak szépen összezengve a kobzok meg a sipok a regősök valamennyi énekével együtt.

Ahol citerák és fuvolák édes hangjairól emlékezik a szöveg, miért kell "kobzokat" és a primitiv "sipokat" forditani , mikor a magyar nyelvnek mindkét hangszerre meg van a szava? S mivel indokolt a fentebbi fölényesség az irodalmár és művészetekben jártas P. magisterrel szemben, mint "árulkodik" vagy "odabiggyesztette"?

Győrffy szerint Anonymusnál megfigyel-

hető egy bizonyos archaizálás. Vessük fel azt a lehetőséget is, hogy *a Gesta csak a 12. század végén hat archaikusnak, s megirása idején nem volt az.*

> Győrffy: Melyek azok a főérvek, amelyek alapján történészeink ma már szinte egyhangúan III. Béla egykori jegyzőjének mondják P. magistert? ... Szilágyi Loránd összevetette Anonymus társadalmi, gazdasági és diplomatikai vonatkozású kifejezéseit a korabeli magyarországi oklevelek kifejezéseivel, és megállapitotta, hogy ezek együttesen a XII. század végére jellemzők.

Anonymus a Prologusban azt mondja, hogy a magyarok királyainak és nemeseinek származását akarja megirni elbeszélő formában. Szilágyi megállapitásai a társadalmi, gazdasági (ha ilyenek vannak a Gestában) és diplomatikai vonatkozású kifejezésekről némi fenntartással fogadhatók, de nem elvetendők. Ha ezeket összevethetnénk a 11. század második felének egyéb dokumentumaival, alig kétséges, hogy a hasonlóság itt is fennállna.

> *Győrffy:* Pauler Gyula az Anonymus által ábrázolt Magyarország és a szomszédos országok viszonyát vette vizsgálat alá és megállapitotta, hogy ez csakis III. Béla korát jellemzi. *Perdöntő értéke* van ebben a vonatkozásban Anonymus *azon kitalált elbeszélésének,* hogy a IX. században a bulgáriai Vidinből jött Glad vezér kunok segitségével foglalta el a Maros és Duna közötti területet, majd kun, bolgár és vlach segédcsapatokkal harcolt a magyarok ellen.

Pauler Gyula egyetlen adatra épitett biztos megállapitása szintén óvatosságra int, mert ha "Anonymus kitalált elbeszélése" mégsem volt kitalált elbeszélés, akkor Glad vezér "perdöntő érték"-e is megdől 12. század végén. A honfoglalás későbbi tárgyalásánál ez a téma is kidolgozásra kerül.

> *Györffy:* Ami Anonymus gesztájának társadalmi mondanivalóját illeti, a szerző nem a II. Endre alatt bevezetett "új rend" szószólója volt, hanem azé az ősi, de genere jogon birtokló rétegé, amely az új rend haszonlesőitől, a nyugatról, a királynék kiséretében bejött "zabáló" udvaroncoktól féltette befolyását és birtokait.

A logikai ellentmondás kétségtelen. Ha Anonymus *nem* a II. Endre alatt bevezetett "új rend" szószólója volt, akkor a Gestát nem irhatta Imre király idejében, mert először ismernie kellett az új rendet ahhoz, hogy mint a de genere jogon birtokló réteg tagja ellenezze azt. Az új rend Imre király korában még nem állt fenn.

> *Györffy:* Ugyancsak Endrével ellentétes Anonymus állásfoglalása a király életében megkoronázott trónörökös érdekében, amit ő az Árpád idejében fejedelemmé tett gyermek Zolta és a Zolta életében fejedelemmé választott Taksony alakjában ábrázolt. Ez az ábrázolás szintén azzal a politikai ellentéttel kapcsolatos, ami III. Béla halála után Imre és Endre között kirobbant az uralomért.
>
> Ha az Anonymus helyismeretéből és a királyi jegyzők sorsából levont következtetés helyes, akkor P. mester volt az a budai prépost, aki Imre királynak olyan szolgálatot tett valamivel, hogy a király a prépostságnak adta egész Óbudát, tartozékaival együtt. Amennyiben pedig ez a szolgálat a király és a trónörökös uralmának történeti megalapozása volt, akkor ez volt az első és a legnagyobb szerzői honorárium Magyarországon.

Mikor III. Béla halála után 1197-ben kirobbant a harc Imre és Endre között, még nem volt trónörökös. A gyermek, talán két esztendős László herceg megkoronázása 1204 augusztus 26-án történt s apja ugyanez év szeptemberében halt meg. Ha a Gesta megirása "a király életében megkoronázott trónörökös érdekében" történt, akkor a Gestának két-három héten belül kellett elkészülnie, ami alig hihető. Ellentmond Györffy elméletének a következő adat is:

> Kronológia 1198. január 29:
> III. Ince pápa felszólitja András herceget, hogy atyjának, III. Bélának tett fogadalmát váltsa be: ... induljon a Szentföldre, mert különben kiközösítés alá esik, s akkor sem lehet Imre király utódjává, ha az örökös nélkül halna meg.

Tehát Imre királynak nem volt szüksége egy véka alá rejtett állásfoglalásra a megkoronázott trónörökös miatt, amiért hono-

rárium ként a budai prépostságot ajándékozta volta, mert a fentiek szerint a trónöröklés egyenesági jogával a pápa is egyetértett. Györffy György állásfoglalásában Imre király mellett kevés a reális alap ahhoz, hogy elfogadható lehetne.

g) Kulcsregény?

Nézzük Kristó Gyula nézeteit, aki a Gesta megirási idejét illetően II. Endre kora mellett tör pálcát.

Tanulmányok az Árpád-korról.

Az új berendezkedés politikájának bűvkörében élő, a birtokokat két kézzel szóró II. Endre alakja nyert megörökítést Árpád vezérben, amiképpen saját kora nagy hatalmú előkelőinek, az új berendezkedésnek nevezett politika haszonélvezőinek széles és ujabb adományokra éhes köre vette körül az adományozásokban örömét lelő és szüntelenül ajándékozó Árpád- II. Endrét. Igy vált a honfoglalás regényes gestájából az 1210 körüli évek mértéktelen adományait történetileg igazoló kulcsregénnyé az anonymusi mű.

Magyar Értelmező Szótár: *kulcsregény* olyan, rendsz. támadó élű, szatirikus regény, amelyben az iró, kitalált nevekkel leplezve, élő és ismert alakokat szerepeltet, s amelyben az olvasók számára lehetséges a személyek azonositása.

A magyar értelmezés szerint, ha a kulcsregény támadó élű, szatirikus regény, akkor Árpád fejedelmet talán mégsem azonosíthatjuk II. Endrével, mert Kristó szerint Anonymus "szemmel láthatóan helyesli a királyi birtokok két kézzel szórását, ezt tekinti a *jó urak* ismertető jegyének". Ha P. magister az "új berendezkedés" hive volt, akkor kétségtelenül részesült az adományokból. Kérdezzük, hogy ennek ellenére írt volna uráról és királyáról egy szatirikus regényt? Szabad egy ismeretlen személyt ilyen kétszinűséggel gyanúsitani?

Gesta Hungarorum 29.

Aztán – amint az már szokásuk a *jó uraknak*, hogy hiveiket szeretik, – majdnem minden nap a maga asztalánál látta őket vendégül és sok ajándékot adott nekik (Pais).

Kérdezhetnénk, hogy az ajándékozás szokása specifikusan csak II. Endre királyra alkalmazható, s nem igy volt ez az egész világtörténelem folyamán? Avagy nem tanusítják krónikáink Géza fejedelem, István és Péter királyok birtok- és tisztségadományozásait? A zasty (Százd?) monostor alapítóleveléből pedig Géza herceg ajándékozásairól szerzünk tudomást, hive, Aba nembeli Péter részére.

Az idézett mondat a honfoglalás azon időpontjára vonatkozik, miután *Tuhutum* Erdély fejedelme lett és ott maradt, míg *Thosu* és *Zobolsu* visszatértek a Tiszán át a meghóditott Nyirség és a Szamos környékéről,

dux Arpad ... sic eos
cum magno gaudio recepit *et*
– sicut mos est bonorum dominorum
suos diligere fideles –
fere cottidie eos faciebat ad
mensam suam
et multa eis dona presentabat.

A fenti Pais forditásban két önálló mondatot kapunk, és elhanyagolódik az et = és kötőszó, ami a forditásban némi változást idéz elő.

Árpád fejedelem nagy örömmel fogadta őket *és* _ (sicut =) hasonlóképen/mint például szokása a *jó uraknak*, hogy *hűséges embereiket* (hűbéres/vazallus) nagyraértékeljék (értékelni tudják), gyakran vendégül látta őket asztalánál és sok ajándékot adott nekik.

Az értelem azáltal, hogy a közbeszúrt mondat nem általánositó, annyiban változik, hogy a többesszámú *jó urak* meghatározott személyekre vonatkoznak esetleges *nem jó urak* ellenében. P. magister ezt saját korára vonatkoztatja. II. Endre idején csak *egy* úr volt Magyarországon, maga a király. I. Béla halála után Salamon *király* és a *herceg urak*, Géza és László közösen kormányoztak. A mondatból kiolvasható, hogy P. magister hű embere, *hűbérese* volt a hercegeknek, vagy egyiküknek, akik mint az Árpád idejében is szokásban volt, gyakran látták őt asztaluknál vendégül.

Kristó Gyula: Magyarország Története "A világi nagybirtokosság előretörése"
Anonymus gestája minden izében az 1210 körüli éveknek a levegőjét árasztja. Árpád vezér feltűnően hasonlit a pazarló II. Endrére. (1297 o.)

Kristó Gyula: Szempontok Anonymus gestájának megitéléséhez.
Az Anonymus által megformált koncepció merő koholmány volt, az 1210 körüli magyar társadalom nem a névtelen jegyző által felvázolt elképzelés szerint tagozódott". *Anonymus nem megbizható forrása a magyar honfoglalásnak.* (391. oldal)

Nincs itt valami ellentmondás? Valahogy úgy tünik a dolog, hogy Anonymus bármit mond, az sehogysem szabad, hogy igaz legyen. Történészeink Árpád vezérnek nem engedik meg, hogy önmagával legyen azonos , mert ez egy elképzelt koncepcióba nem illeszkedik bele. Viszont az anonymusi "elképzelés" a 13. század elején egyrészt koholmány, másrészt árasztja a kor, úgy tűnik, bóditó hatású levegőjét. Vajon a korábbi időknek nem lenne tisztább a légköre?

A Gesta Hungarorumot hosszú tanulmányozásás után és legjobb igyekezetem ellenére sem tudom kulcsregényként elfogadni. Ha Árpád II. Endrével lenne azonositható, és Álmos fejedelmet behelyettesítenénk III. Bélával, mert mindketten "külföldről" jöttek, ki a regényben Imre király? Hol vannak a testvérharcok? De ki lenne Gertrud a 11. és a hét magyar vezér a 13. században? Kit ismerünk fel Tarcal, Ketel, Alaptolma, Ösbő, Velek, Lél és a többiek alakjában? Kinek a szerepét játsza Anonymus? A műfaj megkövetelné felismerésüket!

Kulcsregény a gesta? Vagy csak úgy féligmeddig kulcsregény? Inkább ne használjuk a meghatározást. Az ismert érvek, a Gesta Hungarorum megírási idejét és szerzőjét illetően, sem Imre, sem II. Endre korában nem meggyőzőek.

hJ I. Béla korának védnökei

Az újabb nyomok a 11. századba vezettek, ahová már másokat is vitt a kutatás. A 11. századi lehetőség első tagadója Bél Mátyás volt.

Györffy György: A kiváló rendszerező Bél Mátyás már 1746-ban, az első kiadás kapcsán megállapitotta, hogy Halics és Lodomeria fejedelemség a XI. század közepén nem létezett, és igy I. Béla jegyzőjéről nem lehet szó, *ennek ellenére* abból a körülményből, hogy Anonymus Béla királyról nem mondja, hogy második, harmadik, vagy negyedik, valamint abból a körülményből, hogy a legkésőbbi személy, akiről krónikájában említést tesz I. Endre (1046-1061), *Bárdossy János, Keresztury J. Alajos, Szabó Károly, Vass József és Foltiny János* I. Béla kora mellett foglalt állást.

1975 után hatodikként Hallay István Canadában jelentette meg "ANONYMUS 900 év távlatából" cimű tanulmányát.

Hogy Bél Mátyás *már megállapitotta,* nem meggyőző érv I. Béla kora *ellenében,* aki állitását azzal indokolja, hogy Halics és Lodomeria *fejedelemség* a XI. század közepén még nem létezett. Egy egésznek egyetlen kiemelt mondatából nem lehet megfellebezhetetlen elméletet faragni.

Gesta Hungarorum 11.

De civitatibus Iodomera et Galicia.
Ladomér és Halics városa (Pais)

A *civitas* szó a német szótárban: 1/ polgárjog, polgárság, a polgárok összesége, 2/ a középkorban püspöki város.

Melyik forditás lenne megfelelőbb? Város vagy polgárság? Valószínű mindkettő. Miért ne létezhetett volna a honfoglalás korában és utvonalában két megerősitett város, melyekről csak azért nincs Anonymus előtt tudomásunk, mert sem Bizánc, sem a Nyugat hatalma nem ért el odáig? Azonkivül tudva azt, hogy a Kárpátokon kivüli területeken az osztrogótok éltek, akik Jordanes szerint az 5. században vették fel az áriánus vallást, nem lehetetlen, hogy maradtak itt utódaik, és még a püspöki város lehetősége is fennáll.

E városok urait Anonymus *dux*-nak nevezi. Ez a középkori cim azonban alkalmazható, csakúgy mint Álmos esetében: vezető/vezér, hadvezér, parancsnok formában, amely a költők nyelvén vált: uralkodóvá, fejedelemmé, császárrá, gróffá vagy herceggé. A probléma inkább a terület földrajzában keresendő. *Halics* nem okoz gondot, és hogy melyik *Ladomer/Wladimir városa* hódolt be Álmosnak, a honfoglalás elemzésénél még vizsgálatra kerül.

Ha Bél Mátyás I. Béla korát kizárta, azon indokkal, hogy a 11. században ezen fejedelemségek nem léteztek, úgy ezen kijelentés volt Anonymus első, hiányos ismeretekből származó félremagyarázása.

Csapodi Csaba könyvében a mult század második felének vitáiról kapunk kimerítő képet:

> ... a nemzeti önérzetet nagyon bántották a német történetirók megvető hangú kijelentései. Ezért az egyébként nagyérdemű *Szabó Károly* vállalkozott egy nagyobb tanulmányban a "német birálóknak" adandó feleletre. De ez a tanulmány is csak vitairat, nem alapos forrásvizsgálat. Pedig a kor legjobb magyar történetirója *Szalay László* figyelmeztet arra, hogy itt az ideje "epekedések nélkül illető helyét kijelölni", mert nem jó, ha "egypár szemtelen külföldi iró s egypár honi gyáva szajkónak a névtelen jegyző ellen szórt szátyárságait a panegyrisek és égbeemelések váltják fel.
>
> Szabó Károly itthon nagy elismerést aratott, de *az ő forrásértékelése azért sem volt sikeres, mert kiindulópontul azt tekintette, hogy a névtelen jegyző I. Béla jegyzője volt.*
>
> (39-41 o.) A pesti egyetem pályadijat tűzött ki a kérdés tisztázására. A pályadijjal koszorúzott művet *Vass István,* az Akadémia levelező tagja irta 1865-ben: *Béla király névtelen jegyzőjének kora. Ujabb történelmi nyomozások alapján.* Vasst is a sértett nemzeti önérzet vezette, amikor "hazánk nyugati határain túl elbizott viadorok tömegesen és mind nagy erőkifejtéssel szállnak sikra őstörténetünk emlékei ellen". Szerinte Szabó Károly sikeresen bizonyitotta a krónika hitelességét.
>
> Vass István a Bélák tekintetében is Szabó Károlyhoz csatlakozik. Megerő sitette véleményében irodalomtörténet-irásunk atyjának, *Toldy Ferenc*-nek a véleménye is, bár ez inkább általánosságokban beszél: "a munka egész belső jellemét tekitve, szerző jét bátran a XI. századba tehetjük", "kétségtelenül a XI. században virágzott". ...
>
> I. Béla kora mellett szólnak viszont Vass szerint a következő érvek: A Névtelen a magyar nemzet első történetirójának vallja magát, márpedig tudomásunk van egy XII. századi elveszett krónikáról. Anonymus tehát azt megelőzően működött a XI. században. Nyelvi tekintetben a *Gesta* teljesen megfelel a Vass szerint a XI. században irt *Pray-kódex* nyelvének. (Persze ez az érv ma éppen ellene szól, mert a *Pray-kódex*-ben lévő *Halotti Beszéd*-et, amire Vass gondol, mi már 1200 tájára tesszük.) ...
>
> *E nem tulságosan meggyőző érveknek az alapján* - visszautasitva a többi Bélák melletti bizonyitékokat - föltétlenül biztosnak érzi a maga döntését: "az itészet fáklyavilágánál tartott szemlénkből mint kétségbevonhatatlan eredmény derül ki, hogy az sem II. (Vak), sem III. sem pedig IV. Béla kormányának idejében nem élhetett... őt I. Béla király jegyzőjének kell tartanunk. Bármilyen biztonsággal álllította magáról Vass István, hgy eredménye, I. Béla korának leszögezése, *kétségbevonhatatlanul biztos* eredmény, a "koszorúzott pályamű" nem elégitette ki a komolyabb igényeket. (36-37. o.)

Itt kétségtelenül meg kell állnunk. I. Béla korának elvetése napjainkig mélyen gyökeredzik a köztudatban. Szabó Károly munkája eleve nem lehetett sikeres, "mert kiindulóponttul I. Béla korát tekintette"? Kérdezhetnénk, kik voltak a "tévedhetetlen" birálók? S nem különös, hogy "idehaza nagy sikere volt"?

Majd Vass István 1865-ben megnyerte a pályadijat, de kérdezzük, az Akadémia levelező tagja olyan gyenge munkát irt, hogy "nem elégitette ki a komolyabb igényeket? Mik voltak ezek az igények és kik állitották fel a mércét? Nem az történt, hogy 1967-re, a *kiegyezés évére* a politikailag veszedelmes Gesta Hungarorum józan megoldását tagadni kellett?

Véletlen, vagy nem véletlen, hogy Magyar-

ország ezer éves fennállásának esztendejére készült el *Sebestyén Gyula* ujabb tanulmánya. Bár ezt a birálóbizottság nem fogadta el, de ettől függetlenül a III. Béla kora melletti állásfoglalása, ellenérvek ellenére, száz esztendő multán is megdönthetetlenül érvényben maradt. Nem az volt ezzel a munkával a legfontosabb cél, hogy Ferenc József királyunk nyugodtan alhasson, miután a politikailag megbízhatatlan Anonymus a tudomány perifériájára került?

Csapodi Csaba :
Érdekes, hogy bár tovább halad a kutatás, az ellenvélemények fennmaradnak. S a nézeteket egyre csalhatatlanabb hangon fogalmazzák meg. (60-62 o.) Ujabb két évvel Sebestyén "végleges" döntése után egy másik kétkötetes, de sokkal nagyobb terjedelmű monográfia jelent meg.

A legnagyobb terjedelmű irásmű amit valaha Anonymusról irtak, *Kubinyi Ferenc* posztumusz munkája, az ellenkező végletet elevenítette föl. A munka cime: *Béla király névtelen jegyzőjének kora és hitelessége.* Célja és végeredménye: Sebestyén Gyuláéhoz hasonló biztonsággal megállapitani, hogy Anonymus I. Béla király jegyzője volt, s amit elbeszél, az teljesen hiteles.

Kubinyi úgy látja, hogy már Vass István a Névtelen korát "megdönthetetlenül a XI. század közepe tájára, vagyis I. Béla király országlásának idejére s ahhoz közel eső évekre állapitotta meg. "Ezzel tehát a múlt század második felének elején a hosszadalmas vita a Névtelennek előnyére véget ért. Ugy látszik azonban, hogy minden nemzedéknek meg kell a maga Névtelen-polémiáját vívnia. A támadók serege amint külföldön meg nem fogyott, úgy hazánkban is újra feltámadt. Az igazságnak azonban végül is kell derülnie."

"Nem véljük elgondolhatónak, hogy ha tudósaink személyes tekintetek és előre megállapitott tudományos elméletek mellőzésével, csupán a különböző táborok által felhozott és latba vetett érveket és meg nem dönthető történelmi és helyesirási adatokat részrehajlatlan vizsgálódásnak és birálatnak alávetik: elvégre közös megállapodásra ne jussanak."

Csapodi véleménye:
Sajnos, mint látjuk, ez a közös megállapodás éppen igen távol volt, és ugyancsak sajnálatos, hogy az egyébként szorgalmas Kubinyi óriási erőfeszitéssel és hatalmas adattömeg felhasználásával végzett munkája semmivel sem járult hozzá a kérdés tisztázásához. Nyilvánvaló jóhiszeműséggel a priori az I. Béla melleti álláspont elfogadásából indul ki, s munkája ennek az álláspontnak *elfogult* bizonyitása. (57.oldal)

Kubinyi Ferenc munkájának (befejezve 1901-ben) rövid összefoglalása:

1. Az első részben 250 lapon keresztül cáfolja Bél Mátyástól Marczali Henrikig a IV., III. II. Béla korát bizonyitó véleményeket. Sebestyén Gyula hiányzik.

2. Ezután 200 lapon keresztül bizonyitja I. Béla korát.

3. Érvei közt szerepel, hogy Anonymus olyan pontosan tudja jellemezni és külsejét leirni Álmosnak, Zoltánnak, Taksonynak, ahogyan későbbi krónikairóink már nem tudják.

4. Dares Phrygius trójai történetének alakjairól a szerző csak a kifejezéseket vette át.

5. Korai voltára utal a pogány ősök és elődök életszerű leirása és dicsőitése, ami később már lehetetlen volna.

6. Botondról azt irja a Névtelen, hogy irott forrást nem talált róla, pedig a többi krónikában szerepel. Tehát ezeknél korábban irt.

7. A Pascua Romanorum magyarázata: azokról a németekről van szó, akik a német-római császárok birodalmából jöttek be Géza fejedelem és Szent István korában.

Csapodi véleménye:
Egyik jó példája ez a magyarázat annak, hogy különböző kutatók ugyanazt a kifejezést milyen másként értelmezik, és hogyan tudnak belőle érveket kovácsolni mindig más és más kor mellett.

8. Helyesirási vizsgálat alapján oklevelek névanyagával összevetve 1200 után sehogyan sem keletkezhetett a Gesta. Szó rványos helyesirási jellemvonások a másolásnál csusztak bele.

9. Az eredeti névanyag megegyezik a XI. század közepének helyesirásával, ami megint csak I. Béla korát bizonyitja.

Csapodi véleménye:
Miután az első kötetben kifejtettek alapján Kubinyi úgy látta, hogy kellő képen megerősitette I. Béla korának bizonyosságát, a közel 800 lapos második kötetben hozzáfog a hitelesség kérdésének vizsgálatához. Hogy milyen *szenvedélyesen* védi a Névtelen szavahihetőségét, arra jellemző, hogy a *Gesta* iróját a hitelességet cáfolók "gáncsai", "vádjai", "megrovásai", "kifakadásai" ellen *igyekszik* kivédeni.

10. A "tudós elődök" által Anonymus forrásainak tartott munkákból csak a kifejezéseket vette át (mint a 4. pont), mert nem tudott eléggé latinul, szótára pedig nem volt. Guido de Columpnáról azt mutatja ki, ami későbbi datálásra adott okot, hogy ez az iró ugyanabból a *Trója-történet*-ből meritett későbbi időpontban, mint korábban Anonymus.

11/. *A források, amiből P.magister meritett elsősorban a hazai, elveszett irásos följegyzések, a szóhagyományok, történeti énekek és saját tudomása.*

Csapodi véleménye:
Kubinyi I. Béla korát gondolva kétségtelennek, úgy látja, hogy a hitelességet is minden ponton sikerült bebizonyitania. Elfogultsága téves utakra vezette.

Kis hiján száz esztendő telt el Sebestyén Gyula és Kubinyi Ferenc munkájának megjelenése után. Iskolákban, egyetemeken folyik Sebestyén Gyula III. Béla melletti állásfoglalásának tanitása, P. magister személyének ismerete nélkül, indokolással, hogy ez nem is olyan fontos és korismeretének tagadása, tudatlanságának bizonyitása. Kubinyi Ferenc *tévedéseit* a lekicsinylő hangnem illeti meg.

K.F. Neumann tanai, aki a magyarságot irásban csőcselék népnek nevezte, nemcsak "a tudós németektől utánoztattak," mint Fejér György irta a 48-as forradalom előestjén, hanem ami rosszabb, E. Roesler 1860-ból származó nézete, aki kétségbe vonta minden magyar krónika hitelességét, *a tudós magyaroktól utánoztatott.* És utánoztatik napjainkig. Történészeink III. Béla korát gondolva kétségtelennek, úgy látják, hogy a hitelességet is minden ponton sikerült bebizonyítaniok. Ne vetődjön fel ismételten az "elfogultság" és a "téves utak" lehetőségének gondolata?

Fentebbi megállapitás szerint négy Béla király közül hármat ki kell zárnunk. Mivel a legnagyobb valószinűség I. Bélához vezetett, maradjunk ezen a nyomon. Az anonymusi hármas problémában a továbbkereséshez adva van

1 a-b, a kor: a 11. század.

Pontosabban: I. Béla király 1060-63, és az őt követő Salamon király és a hercegek uralkodási ideje, 1063-tól 1072-ig.

Az ismeretlen P. magister ezidőben irta Gesta Hungarorum-át, hogy a magyar királyok és nemesek története megőrződjön az utókor számára. Szabad-e, hogy igaz legyen?

a) P. Magister és barátja

Ki volt P. magister alias Anonymus? Névtelen szerzetes vagy közismert Nagyúr? És merre volt hazája?

> *Györffy:* Két évszázada a tudósok és dilettánsok sora próbált feleletet adni erre, azonositva a névtelen szerzőt valamelyik oklevélben szereplő személlyel.

Induljunk a meghatározásból, hogy a *magister* szó a latin/középkorlatin szótárak szerint mindig *vezető pozicióban* lévő személyre vonatkozik. Ezekkel szemben:

> *Györffy:* Anonymus kancelláriai *főnöke* Kalán püspök,
> Magyarország Kronológiája 1185-1198:
> Adorján majd Katapán idején a gesztairó Anonymus is a *kancellaria személyzetéhez tartozik.*
> Magyarország története (1250 o.) *Kristó:* A kancelláriai reformot a szintén előkelő családból származó Katapán fejezte be, aki 1190-től vagy 1192-től állt a királyi kancellária élén.

A magisteri rang ellentmond holmi "alkalmazotti minősitésnek", és a fenti állitásoknak bizonyitékai feltételes módokra korlátozódnak. A *szerzetes* Anonymus sem több *elképzelésnél,* ami lehetséges, de nem biztos.

> Kérdőjelként áll előttem az "előkelő" családból származó Katapán is. Ugyanis Bizánc itáliai birtokainak összesége is egy *Katepanatus* volt, melynek élén a *katepan* állt. Vajon a Bizáncból visszatért III. Béla udvarában a *katapan szó* nem inkább a *rang és nem személynév* megjelölésére szolgált, és Bánság szavunkkal áll összefüggésben? -

Győrffy György szerint Anonymus a budai prépostok között lenne keresendő, mert III.Béla idejéből ismerjük Boleszló (1178), majd Adorján (1186) nevét, akik királyi jegyzők, majd budai prépostok lettek.

> Györffy: Ez arra mutat, hogy ez idő tájt királyi jegyzők kerültek a préposti székbe. Adorján után, aki 1190-ben már erdélyi püspök, *minden valószinűség szerint* Béla király egy másik jegyzője nyerte el el a budai prépostságot. Ennek neve nem maradt fenn, mert Adorján 1186-i és Jakab 1211-i prépostsága között 25 évben nem jegyezték fel egy budai prépostnak a nevét sem. Logikus következtetésünk oda vezethet, hogy ez a névtelen prépost volt a névtelen jegyző.

A "minden valószinűség szerint" megfelelhet esetleg a valóságnak, de bizonyitó ereje nincsen. Ezen *névtelen* prépost létezését egy hamisitott oklevél lenne még hivatva alátámasztani, de a helyzet kuszált s az elmélet erőltetett, hogy legfeljebb hinni lehet benne, de tudományos érvként elfogadhatatlan. S ha az ismeretlen prépost a Gestát Imre király idejében *és érdekében* irta, miért nem őt dicsőitette apja helyett?

Kristó Gyula: *Szempontok Anonymus gestájának megitéléséhez* cimű tanulmányában a következőket mondja:

> Ha nem is tudjuk meghatározni, hogy személy szerint ki volt Anonymus, s meg kell elégednünk továbbra is az Anonymus névvel (s egyáltalán a geszta helyes megitélését biztositó alapkérdések sorában sem tudunk helyet szoritani a "Ki volt Anonymus?" kétségtelen izgató, de megnyugtatóan különböző, itt nem részletezhető okok folytán szinte megoldhatatlan kérdésének), annyi valószinűnek látszik: *A névtelen jegyzőt származásából adódó társadalmi állása birta rá a történetiség elvének fokozott érvényesitésére.*

Nem tudom eldönteni, hogy a "kétségtelenül izgató, szinte megoldhatatlan kérdés" a közös nevező hiánya ellenére miért hat megnyugtatóan a kutatókra, de csatlakozzunk a ma már általánosan elfogadott nézethez, hogy Anonymus, azaz P. magister és barátja N. a honfoglalók leszármazottai voltak és saját családjuk története is benne van a Gestában.

Kiséreljük meg a két ismeretlen személy alakjának kibontását a 11. században. A levél további mondataiból – tudatosan kerülöm el a Prologus szót –, világosan kitünik,

hogy a cél a magyar királyok és nemesek eredettörténetének megirása volt. Vizsgáljuk a kor eseményeit.

> MTK 1060 ősze
> I. András és Béla herceg, a két testvér serege a Tisza vidékén összecsap. Béla herceg győzelmet arat és a mosoni kapuig üldözi a király zömében német seregét. ... özvegye és fia, Salamon IV. Henrik német császárhoz menekül.

Az események a következő meggondolásokra adnak lehetőséget:

a. Ha András király serege zömében német volt, úgy Béla herceg magyarokra támaszkodott, akikből, mint király tanácsosait és jegyzőjét is választotta,

b. aki a király ezer napos uralma után elmenekült a hercegekkel együtt és nem várta be Fehérvárott a német királlyal és hadaival visszatérő Salamont, akinek anyja a németeknek osztotta az ország vagyonát.

c. Ennek következtében az sem kétséges, hogy P. magister kiesett az új királyi tanácsból.

d. Bár a gyermek király és a hercegek kibékülve (1064) közösen uralkodtak, Béla király volt jegyzőjét nem kereshetjük máshol, mint annak fiainak hiveként, és

e. a nándorfehérvári viszály után (1070) Salamon ellenzékeként.

P. magister lehetséges életrajza: Ha 1060-ban I. Béla király jegyzője lett, úgy tanulmányai elvégzése után legalább húsz éves kellett, hogy legyen. Eszerint legkésőbbi születési éve 1040, az időpontot tehetjük korábbra is, ami István király (1001-38) utolsó éveibe vezet bennünket. Kora gyermekkorába belefér a király elleni merénylet, Vazul megvakitása, Szár László fiainak menekülése, István halála és Péter király első uralkodási ideje (1038-41), Aba Sámuel (1041-44) királysága és Péter másodszori uralma (1044-1046).

Legkésőbb 1055-56-ban, mikor tizenöt éves lehet, kétségtelenül arisztokrata apja, tanulni küldi egy főiskolára. Abból *következtetve*, hogy Béla király jegyzője lett, családja úgy mint barátjáé a németekre támaszkodó István, Péter és András *ellenzékéhez* kellett, hogy tartozzon, akik fiaikat semmiesetre sem küldték nyugatra tanulni. Alternativa a Boszporus partján Konstantinápoly, ahol P. saját elbeszélése szerint előnyben részesitette az irodalmat és a *görög történelmet.*

> 1045-ben itt alapitotta Psellos a kor leghiresebb filozófiai és jogi egyetemét, "amely a görög műveltség és római jogtudományok ápolása mellett egy fontos, praktikus követelményt is szolgált: leendő birák és állami tisztviselők kiképzését" (G. Ostrogorski).

A főiskola alapitása még azt az időmeghatározást adja, hogy P. nem kerülhetett ide 15 éves kora előtt, ezért legkorábbi születési évét az 1030-as évre tehetjük. Nem zárható ki egy korábbi időpont sem, mert kiképzési lehetőség már előzőleg is fennállt, de való szinűbb, hogy nem pontosan az alapitás évében érte el a megfelelő életkort.

G. Herm: *Stahlend im Purpur und Gold* cimű könyvében a korra vonatkozóan a következőképen itéli meg a Keletrómai Birodalom kulturáját és ismerteti az iskolázási lehetőségeket:

> "Bizánc ... gazdagságával, befolyásával és kulturális fényével toronymagasságban emelkedett a többi fölé, és még a 11. században is Európa legcivilizáltabb állama volt. ... A műveltség/kiképzés rendkivül magas nivón állott ... Aki továbbtanulni akart, 16-20 éves korig egyetemet végezhetett, ahol rhetorikát, zenét, geometriát, astronomiát és theologiát, de főként filozofiát tanulhatott. ... Az irók büszkesége volt, hogy mentül több Homer- és Bibliaidézetet helyezzenek szövegeikbe. ... Ennek a fáradozásnak az eredménye egy művészi/mesterkélt irodalom volt, szakértőtől szakértő- höz, inyenctől inyencnek. Aki a szövegben egy vonatkozást vagy idézetet felismert, örült a saját jártasságának és legnagyobb élvezetét találta benne."

Itt máris megállhatunk, igazolva Kubinyi Ferenc nézetét, hogy a különböző iróktól vett idézetek a Gesta Hungarorumban nem egyértelműen történeti azonositások vol-

tak, hanem irodalmi játékok a magas fokon képzettek számára. Ez a nem mindenki által érthető szinvonal nem zárta ki az ismertetett események hiteles voltát. Anonymus nem a 19-20. század tudósainak irt, hanem vele azonos képzettségű barátjának.

Európa kulturális központja nem a Nyugaton, hanem Bizáncban volt, s az utolsó idézett mondatok hivták fel figyelmemet már egy évtizeddel ezelőtt a Gesta Hungarorum szövegében lévő többértelműségekre, szójátékokra, mint ezzel a rómaiak pásztorainál már találkoztunk és a bibliai és más iróktól vett idézetek aktualitására.

Ezidőben görög-magyar kapcsolatokat bizonyit, hogy Monomachos IX. Konstantin (1041-54) bizánci császár koronát küldött Magyarországra, amit időbelileg úgy a *kun származású* Aba Sámuel (1041-44), mint *az árpádházi* I. András (1047-60) kaphatott. De melyik a kettő közül? Visszahagyta volna Péter a koronát menekülésekor? Nem való-szinű. Sámuelt pedig megkoronázták, mint azt a *Gellért Legendá*-ból tudjuk. Vagy 1047-ben a lengyel földről visszatérő András herceg, akit a magyarok az *Abák* várában fogadtak, kért volna a bizánci császártól koronát? A két lehetőség közül kizárhatjuk az utóbbit, mert koronázásának részleteit ismerjük.

> Képes Krónika (86): András herceget ezután ellenség nem háboritotta, biztonságban koronázták Székesfehérvárott királlyá, *de csak az a három püspök,* aki megmenekült a keresztények nagy veszedelméből, koronázta meg az Ur 1047-ik esztendejében. Megparancsolta tehát egész nemzetének, fejvesztés terhe mellett, hogy hagyják el a pogány szokást, amit *előbb engedélyezett nekik,* térjenek vissza Krisztus igaz hitére és mindenben ama törvény szerint éljenek, amelyre Szent István király oktatta őket (Geréb ford.)
>
> Kronológia 1049
> I. András seregével a bizánci birodalom területén Szófiáig nyomul előre, majd békét köt és hazatér.

Vitán kivül áll, hogy András király *nem* a bizánci koronával koronáztatta meg magát, s a Monomachos-koronát egyedül Aba Sámuel kaphatta, ami egy államokmányt erősitett meg, amivel Bizánc jogilag elismerte az új magyar uralkodót és támogatását biztositotta saját ellensége, a nyugati császárság uralkodója, III. Henrik (1039-56) ellen. Ha az okmány nem is maradt meg, mert Konstantinápoly 1204-es elfoglalásakor a keresztes hadak által sok minden a tűz és rombolás martaléka lett, a létezésében biztosak lehetünk. Az ilyen szerződések megerősitését rendszerint kiskorú *túszok* biztositották, – mint ezt a gót Theoderich esetében is ismerjük –, akiket mint a jövő szövetségeseit nevelték.

Kik voltak az 1041-ben Konstantinápolyba került túszok? Lehetnének a Gestából ismert P. és N., akik nem rokonok, hanem *barátok?* Lehet az egyik Sámuel király fia és a másik egy szintén nagyhatalmú család gyermeke, – akik közül az egyik a Gesta irója lesz –, akik garanciái az apák Bizánchoz való hűségének, s akik onnan mint általános tudományokban és Psellos iskolájában mint *államügyekben* kiképzett magiszterek térnek haza? Miért ne volna lehetséges?

A levélben N-nek röviditett és a tudományokban jártas barát a "vir" megszólitás alapján az államügyekben szerepet játszó, magasrangú személy, ami kizárja a holmi "iskolamester, kancelláriai alkalmazott" elképzeléseket P. magister személyét illetően. -

Az *N.* mögött elrejtett személyt illetően két megoldással találkoztam. Az egyik *Vass István*-tól származik, s mint Csapodi irja: "Végül készpénznek vévén azt, hogy az ajánlólevélben emlitett N. egy *Miklós* nevű magyar főpapot jelöl, szerinte ez bizonyosan azonos azzal a Nicolausszal, aki 1055-ben királyi jegyző – ez lenne tehát Anonymus barátja".

Nem bizonyos, de lehetséges. Mi igazolná, hogy helyes volt Vass István alátámasztása? Vegyük első elgondolásként, hogy a két fiatal túsz nem volt teljesen egykorú és N. az 50-es évek elején korábban tért haza.

Ezidőben folyik a háború I. András király és III. Henrik német császár között. Ez arra enged következtetni, hogy a magyar király udvari emberei és tanácsosai *még nem* németek. Mi sem kézelfekvőbb, hogy a Konstantinápolyból visszatért tusz azonnal megkapta a jegyzői poziciót, hiszen a király az Abáknak köszönhette trónját. (Nemvolna érdektelen irásbeli bizonyitékokból tudni, hogy Miklós magister meddig maradt hivatalában.)

Ha a pontos évszámot nem is tudjuk megállapitani, kétségtelen, hogy ismeretlenünk *P.*, 20 évesen szintén mint *avatott magister* tért haza Bizáncból I. András (1046-60) uralkodási idején. Mivel a királyi jegyzőség már 1055-ben be volt töltve, a legvalószinűbb, hogy Béla hercegnek, mint András király leendő utódjának lett már ekkor a jegyzője és otthon volt, mikor a király és öccse Béla között Salamon megkoronázása (1057) miatt az ellentétek kezdődtek.

Majd I. Béla (1060-63) trónralépésekor a királyi jegyző tisztségét kapta, amely hivatal betöltéséhez képzettsége mellett csak azáltal juthatott, hogy *nem András hivei közé tartozott.* Ezidőben lehetett a 24. életéve körül. További életébe belefér Salamon (1063-74), I. Géza (1074-77) és I. László (1077-96) uralkodási ideje és nem zárható ki, hogy megérte Könyves Kálmán (1096-1116) trónralépését is, mert a század végén nem volt több, mint 60-70 esztendős. *Koronatanúja volt a 11. századnak.*

Ha P. magister barátja Nicolaus volt, úgy az kezdettől fogva András király udvarában élt, és kétségtelen, hogy a gyermek IV. Henrikkel kötött békeszerződés és Salamon eljegyzése és megkoronázása után (1058) ismerte az itt megkezdődött, vagy már István és Péter idejéből származó *német befolyást.* A *levélbeli* utalás alapján következtethetünk, hogy már ekkor kérte barátját P.-t a magyar királyok és nemesek történetének hiteles megirására, az udvari *joculatorok fecsegése, locsogása* (semmiesetre sem "csacsogása") ellenében. Béla herceg udvarában fennállt a lehetőség *a magyarok történetének igaz* megirásához, a királyi udvarban nem. A következő történelmi események ismertek. I. Béla halála, fiainak menekülése, Salamon német segitséggel való trónra helyezése, kibékülés. Miklós részéről ujabb figyelmeztetés: meg kell irni a magyarság hiteles történetétä

Hallay István jelöltje *Nehemiás*, aki Salamon bukása után, I. Géza trónraléptével (1074) került az esztergomi érseki székbe, aki szintén csak azáltal jutott a hatalomváltás idején a magas pozicióba, hogy Salamon királysága idején a hercegek kiséretéhez tartozott. Lehet, hogy ő az a bizonyos tiszteletreméltó barát, azonban mégsem épithetünk rá teljes biztonsággal, mert a Képes Krónika (130) Géza király idején egy Desiderius nevű érseket emlit esztergomi érsekként. Irattári nyomozás lenne szükséges ez esetben is.

> Nem hagyható figyelmen kivül, hogy az N. betű a *nomen/nomine* = *név* röviditésére szolgál ma is. Görög változata Bizáncban is használatban volt. VII. Constantinos Porphyrogenetos *Ceremoniakönyvé*-ben mint *ho deina* ... használja, s a mindenkori császár vagy császárné nevével helyettesitendő. Lehet "Nehemias" = nemo homo = nem ember, azaz elképzelt személy is.

A két lehetőség közül valószinűbb Nicolaus, András király jegyzője, Vass István jelöltje. Keressük tovább P. magistert.

c) Az Abák

Hóman Bálint szerint a Gesta irója különösen kiismeri magát az Abák területén. Ezt a nézetet Györffy és Kristó is átveszik, csupán a helymeghatározásban különböznek Borsod vagy Eger környékét illetően.

> *Györffy:*"Az Anonymus térképen három vidék tűnik ki apró helyek ismeretével; Buda a Csepel-szigettel együtt, Borsod a Hegyaljával, végül Csongrád tágabb környéke."

A térképet szemlélve a megállapitás kétségtelenül helyes, mert vitán felül áll, hogy Borsod-Hegyalján tömörülnek legjobban a

nevek, s következtetni lehet, "mint erre már többen gondoltak", hogy a Gesta szerzője itt jobban "otthon van". Aba birtokok azonban a Mátrában is voltak, ahonnan Aba Sámuel is származott (Gesta 32). Különös véletlen azonban, hogy ezen a területen nem mutat nagyobb ismeretet. Kik voltak az Abák?

Gesta Hungarorum (32):

Tunc dux Arpad in silua Matra dedit terram magnam Edunec et Edumenec, ubi postea Pota nepos eorum castrum construxit, ex quorum etiam progenie longo post tempore rex Samuel descendit, qui pro sua *pietate* Oba uocabatur.

Akkor Árpád vezér nagy földet adott Ednek és Edöménnek a Mátra-erdőben, ahol unokájuk Pata, később várat épített. Az ő sarjadékukból származott hosszú idő multán Sámuel, **akit kegyességéért Abának hivtak**. (Pais)

Kétségtelen, hogy a Tiszától a Börzsöny hegységig számos helynévvel találkozunk, és Árpád fejedelem a Mátrában adott birtokot második adományozásként *Edu*-nek és *Edume*-nek, akikről nem tudjuk megállapitani, hogy testvérpár vagy házastársak voltak-e. Unokájuk volt *Pata*, akinek vára és a róla elnevezett helységnév tárgyi bizonyiték. Tőlük származott Aba Sámuel, s mert P. magister rendkivüli tisztelettel emlékezik meg róla, gyermekkorában ismerhette, és kétségtelen, hogy valami kapcsolat fűzte hozzá.

Pais jegyzete: Aba Sámuel (32). E királyunk Oba: Aba neve az "apa" értelmű török aba tiszteleti jelzőből származik. A névnek viselője *kegyességéből* való származtatása *csupán Anonymus szófejtése.* A Sámuel nevet a király pénzein kivül csak Anonymus tartotta fenn.

Ismét a szótárhoz fordulva, nem értek egyet Pais nézetével a *kegyesség* szót illetően. *A "kegyesség" szó nem Anonymus, hanem a fordító szófejtése*, illetve fordítása, ami magában semmit sem fejez ki.

pietas = kötelesség szerinti szeretet- és tiszteletteljes érzület 1/ ájtatosság, istenfélés, 2/ szülék, gyermekek, atyafiak irányában, kik iránt szent és különleges természeti kötelékkel van kapcsolva az ember = atyai, anyai, gyermeki szeretet, vagy = *honszeretet, kegyelet.* 3/ igazságosság, szelidség, jóság, kegyesség.

Melyik jelző illett legjobban Sámuel királyra a magyar nyelvben, amiért Oba/Aba/apa/Ópá-nak *neveztetett?* Atyai szeretet, szelidség, jóság a család szempontjából? Vagy Péter királlyal ellentétben *honszeretet* és *a régi hagyományok iránti kegyelet* lenne, ami az uralkodásra alkalmassá tette, holott nem volt Árpád leszármazottja?

S ha a király pénzei a *Sámuel* nevet őrizték meg, úgy egyértelmű bizonyiték áll előttünk, hogy ez volt a király valódi neve, s az Aba csupán *ragadványnév.* Kétségtelen, hogy a német krónikák nem írják a valódi nevét, de ez tudatlanságukra vezethető vissza. Valószinű, hogy az elmenekült Orseolo Péter megvetéssel használta ezt a nevet németországi tartózkodása idején.

(Herimans von Reichenau: *Ovo, der Tyrann von Ungarn;* Lambert von Hersfeld: *Ouban*)

Ha Sámuel király Aba megnevezése tulajdonságainak szólt, úgy gyakorlatilag ő volt az első Aba, és Abák csak a következő generációtól léteztek.

Aba Sámuellel a Képes Krónikában és a *Gellért Legendá*-ban találkozunk.

Szent Gellért nagy Legendája

Az Ur feltámadásának napján főembereit és a püspököket a szent főpaphoz küldve, magát Szent Gellértet hivatta, hogy az ő keze tegye fel az ország koronáját fejére. Minthogy ő vonakodott és nem akart menni, a jelenlevő püspökök tették fel fejére a koronát és nagy pompával, a papság meg a nép kiséretével vezetik be a székesegyházba.

Gellért püspök a megválasztott magyar király fejére nem volt hajlandó a koronát feltenni. De melyik koronát? A templombamenés előtti koronafeltevési ceremoniát

tagadta meg, (erre a változatra Bogyay Tamás hivta fel a figyelmemet), vagy a *Monomachos koronával* nem volt hajlandó a királyt megkoronázni?

Mire az idegenből jött Gellért püspök Marosváron fenyegeti a magyar királyt.

> "Megjósolom neked, mi vár rád: A harmadik évben bosszuló kard támad fel ellened, mely az eskűszegés csalárdságával szerzett uralmat elveszi tőled *és életedet is.*"

Gellért püspök álláspontja több, mint vitatható. A majdan idegenből jövő bosszúálló kard igérete nem túl keresztényi, és a megválasztott magyar királlyal szembeni jóslás nem intuició, hanem a nyugati hatalmak várható támadásának tudata, akiknek képviseletében a püspök Magyarországon tartózkodik. A cél: a Kárpát-medencének német vazallus államá tétele a kereszténység felvételének ürügyén.

> "Mivel pedig *a királynak szabad tudományokban jártas barátai* megkövülten csodálkoztak ezen, a püspököt a király mérgétől és haragjától meg akarva óvni, intettek a tolmácsnak, hogy hallgasson. A tolmács félelmében engedett is nekik. De az *igaz pásztor* a szófogadatlan tolmácsot sürgetni, dorgálni kezdte, ... aki végül is kénytelenkelletlen előadta a *pásztor* szavait.

Az események után száz évvel később irt keresztény legendában találjuk a bizonyítékot, hogy az ország nagyjai által megválasztott, de a későbbi történelemirásban vad pogánynak feltüntetett királynak *tudományokban jártas barátai voltak, köztük püspökök, akik nem lehettek sem németek, sem olaszok. Tehát volt az országnak képzett magyar értelmisége is, akiknek iskolázottsága kizárólagosan Konstantinápolyba vezethető.* A fentebb elemzett szóra: *pásztor = püspök* nemcsak a görög, hanem a 12. századi magyarországi irodalomból is kapunk alátámasztást.

Ezen időszak történelmének reális értékelését Bizánc eleste után az Európában egyeduralkodóvá vált római, vallási nagyhatalom képviselői mosták ki évszázadokon át agyunkból, a német politikai befolyás ellenzékének barbár pogányokká való kárhoztatásával.

> *Moravcsik Gyula:* A bizánci befolyás Magyarországon sokkal erősebb volt, mint azt a korábbi történetiráș elismerte, megengedte. A korábbi kuťatók nagy része azon fáradozott, hogy a bizánci befolyást bagatelizálja vagy egészen elhallgassa.

A "jóslat" valóban bekövetkezett. *Aba Sámuel* (1041-44) három év mulva III. Henrik német király (császár 1046-56) és Péter magyar exkirály ellen csatát vesztve egy pontosan meg nem határozott helyre menekült és halálát lelte. A Képes Krónika (76) úgy fogalmaz, hogy *kegyetlenül meggyilkolták*, az 50. oldalon lévő ábrázoláson a gyilkoló eszközt a hátába döfték, a nyugati krónikák szerint *német törvények szerint kivégezték.*

A Gesta Hungarorum későbbi írója, akit valami kapcsolat fűzött Sámuel királyhoz, akit Abá-nak neveztek, ha fentebbi hypotézis a *tusz* lehetőségével helytálló, úgy ebben az évben Konstantinápolyban élt. Közel húsz esztendő multán I. Béla király ezernapos uralma után 1063-ban, (következtetve) ő is menekült a német IV. Henrikkel (király 1056-1105, császár 1084-1105) a Fehérvárra bevonuló Salamon elől. A dicsőséges és jóemlékű Béla király jegyzője nem várta be az "ünnepélyes" alkalmat, mikor az ország újra német fennhatóság alá került. Következő évben Béla király fiai lengyel katonai segitséggel tértek vissza, majd 1064 január 20. Salamon király és Géza herceg a főpapok közvetitésével Győrött kibékültek és közösen kormányozzák az országot.

A következő évek történetében két meggondolkodtató adatra bukkanunk:

MTK: 1066-1067 körül elkészül az első geszta-szerkesztés. (Ismeretlen magyar szerző összefoglalja a magyarság eddigi történelmét.)

MTK: 1067 körül Aba nembeli Péter ispán megalapitja a százdi monostort.

Ezideig nem találkoztam olyan munkával, amelyik pontosan indokolná, *miként,*

minek alapján történt az első gesztaszerkesztés időpontjának meghatározása. Viszont, ha a megállapitás helyes, úgy kérdezhetjük, hogy a véletlenek összejátszása vagy a rejtély kulcsa van kezünkben? Ugyanis

1. két évtizeddel Aba Sámuel és pár évvel I. Béla király halála után találkozunk egy Aba *nembeli* Péterrel, akinek jövedelme megengedi, hogy monostort alapítson,
2. aki az alapitólevél tanuságtétele alapján Géza hercegtől birtokokat kapott,
3. ugyanezidőben elkészül az első Gesta ismeretlen szerzőtől,
4. egyidejűleg eddigi fejtegetésünk alapján van egy arisztokrata származású, magát P. magisternek nevező ismeretlenü nk, aki Salamon király uralkodása alatt irja meg az általunk ismert Gesta Hungarorumot,
5. melyben Aba Sámuel nevét pozitivan őrizte meg, s
6. akiről a kutatás azt tartja, hogy különösen kiismeri magát az Abák szállásterü letén.

Két Gesta és két gestairó egyidőben? Lehetséges lenne, hogy az 1067 körüli ismeretlen szerző és az általunk ismert és másolatban fennmaradt Gesta Hungarorum iró-ja ugyanaz a személy és az adatok egyeztetése alapján **az Anonymusnak nevezett P. magister Aba nembeli Péter volt?** *Legalább annyira lehetséges, mint minden eddigi jelölt,* válaszolhatjuk.

c) Aba nembeli Péter

Aba nembeli Péter = *Petrus de genere Aba* olvashatjuk a *Zasdy* monostor alapitólevelében. A név családi összefüggésre mutat Aba Sámuel királlyal, akinek elődei a honfoglaló *kun* Edu és Edume voltak a Gesta szerint. A "de genere" azaz "nembeli" megjelölésre hiába keresek magyarázatot az Értelmező- és a Történeti szótárban, a válasz homályos. Kristót is foglalkoztatja a kérdés Árpád-kori tanulmányaiban, de megoldása csak általánositó.

Kristó: Néhány megjegyzés a magyar nemzetségekről. A *de genere* kifejezéssel ellátott egyének legfontosabb ismérvét abban látjuk, hogy valamennyien - eredetüktől függetlenül - *az uralkodó osztály tagjai.* A genusok tehát úri (nemesi) nemzetségek.

A Gesta Hungarorum a honfoglalóknál elsősorban az apa-fiú kapcsolatot jelöli, és a többször előforduló *de genere* hivatkozás mindig *késő utódot* jelent, ami ismét következtetéssel arra utal, hogy Aba nembeli Péter nem volt fia Aba Sámuelnek. Ez esetben trónkövetelő lehetett volna anyja jogán, aki Géza fejedelem leánya, István király leánytestvére volt. Ennek a Gestában nincs nyoma.

Gesta Hungarorum 6.

Almus pater Arpad; Eleud pater Zobolsu, a quo *genus* Saac descendit; Cundu pater Curzan; Ound pater Ete a quo *genus* Calan et Colsoy descendit; Tosu pater Lelu; Huba, a quo *genus* Zemera descendit; VII.-us Tuhutum pater Horca, cuius filii fuerunt Gyyla et Zombor, a quibus *genus* Moglout descendit. Quid plura.

Almus/Álmos Árpád apja; Eleud/Előd Zobolsu/Szabolcs apja, akittől a Saac/Csák *nemzetség* származik; Tuhutum/Töhötöm Horca apja, akinek fiai Gyla és Zombor voltak, akiktől a Moglout *nemzetség* származik stb.,

De ki volt Aba nembeli Péter? Kit, kiket követelt a bizánci császár kezesként Aba Sámuel támogatása fejében? Az unokát? *Aba* szójátéka *ópá*-nak, aki *szelid, jó és kegyes volt?* Ki adta oda még fiát kezesként Sámuel érdekében?

A *gener* szó elsődleges jelentősége *vő,* (Schwiegersohn), vagy *a leányunoka férje,* ami Aba nembeli Péter esetében ahhoz a gondolathoz vezet, hogy Sámuel király vagy fiai utódok nélkül haltak el, ezért a királyi Aba név továbbvitele leányágon, a vőn, vagy a leányunoka férjén keresztül történt. Péter magister Aba Sámuel *fiúsitott?* leányát vagy unokáját vette *feleségül* és általa lett *Aba nembeli.*

Ehhez a megfontoláshoz még az vezet, hogy a Mátra környéki helynevek ismerete, ahol

az Abák voltak a birtokosok, hiányosabb a többinél, tehát Péter nem itt nőtt fel. Következtetésként: egy másik arisztokrata családból származott. Családja biztosan nem adta fel saját nevét, amit egy másik, esetleg az elsőszülött fiú vitt tovább, míg Pétert, a másodszülöttet? adták túsznak Bizáncba, ahol a tudományos képzettséget sajátitotta el. Marad a kérdés, ki volt Péter valójában, ki volt családja? - Lehet véletlen, s talán mégsem az, hogy a Gestában a legtöbbet emlitett név a Boyta-Voyta-Vata. A legismertebb *Vatha* Gellért püspök mártiromságának okozója, az olasz Péter elleni felkelés után. elébe ment András hercegnek az Abák várába, hogy ott fogadja az ország leendő királyát, A *két kun eredetű család* között a házassági kapcsolat erősitette a hatalmi poziciót. A honfoglalás elemzésekor többszörösen találkozunk majd velük.

Petrus de genere Abának a Zasty monostort alapitó levele 13. századi átirásban maradt ránk és nagyjából egyidejű a Gesta Hungarorum másolási idejével. Györffy azon állitása Magyarország Történetében, hogy Aba nembeli Péter, a szazdi monostor alapitója Aba Sámuel három fia közül az egyik volt, kétes, mert 1/ ez az alapitólevélből nem tünik ki, 2/ a vérbeli utód megnevezése "Aba fia", vagy "Sámuel fia Péter" lett volna.

> Ezideig sem a magyar, sem a német krónikákban nem találtam bizonyitékot, hogy Abának három fia lett volna. Ismerethiányom azonban még nem zárja ki ilyen adat létezését.

A Képes Krónikában (82) találjuk még, hogy az öreg Vathának volt még egy fia Janus. De kellett lenni egy leánynak is, mert "a kereszténveknek nem volt szabad Vatha véréből *feleséget* venni". A zasdy monostor alapitóleveléből kitűnik, hogy Petrus de genere Abá-nak volt egy fiú- és egy leánytestvére. Az adatok feltűnően egyeznek.

Ha P. magister nem vérbeli leszármazottja volt Aba Sámuelnek, úgy marad még a kérdés, ki volt N. a jóbarát, másként Nicolaus/ Miklós, aki I. András jegyzője lett? Feltételezhetően Aba Sámuel leányának fia, azaz unokája.

d) Parasztok - regősök

Maradjunk az arisztokráciánál, s vizsgáljuk a Gesta Hungarorumhoz irott levél leggyakrabban idézett és elemzett mondatát, melynek alapján az Anonymus-ellenes kutatók a szerzőt a parasztokat és regősöket lenéző gőgös főúrként ábrázolják.

> Györffy : "Amilyen megbecsüléssel volt az antik s nyugati historiographusok iránt, olyan lenézéssel nyilatkozott a parasztok hamis meséiről és a regősök csacska énekeiről, bár hivatkozott rájuk. Ugy látszik, ezekkel azonos értékűnek tekintette a magyar mondákat is őrző ősgesztát, a Gesta Hungarorumot is". ...
> Régebben azt hitték, hogy az Anonymus művében és a krónikákban található szószerinti egyezések erre az ősgesztára vezethetők vissza, de mióta bebizonyosodott, hogy Anonymus művét ismerte a XIII. századi krónikairó is, megállapitható, hogy ezek többségét .. nem az ősgesztából merí tette Anonymus, hanem maga fogalmazta, bizonyára valamilyen genealogikus szájhagyomány alapján.

A Györffy György által felhozott érvek és összefüggések homályosak. A 13. századi krónikairó V. István korából, akinek munkája eredetiben szintén nem maradt ránk, ismerte Anonymus művét és ismerte az ősgesztát. "Régebben azt hitték", majd "bebizonyosodott"? Valóban ki kell zárnunk a lehetőséget, hogy Anonymus "ismerte" az Ős-Gestát? De hogyan bizonyitható ? - Vizsgáljuk magát a művet.

Gesta Hungarorum: Bevezető levél

> Et si tam nobilissima gens Hungarie primordia sue generationis et fortia queque facta sua ex falsis fabulis rusticorum, vel a garrulo cantu ioculatorum quasi sompniando audiret, ualde indecorum et satis indecens esset.

" Ha az oly igen nemes magyar nemzet az ő származásának kezdetét és az ő egyes hősi cselekedeteit .. a parasztok hamis meséiből vagy a regősök csacsogó énekéből mintegy álomban hallaná, nagyon is nem szép és elég illetlen dolog volna.

A fordításban több szó változtatható. Igy: Ha, Magyarország legnemesebb népe a nemzedékek ősi történetét és hősi tetteit a nép (parasztok) mende-mondáiból (téves, alaptalan, félrevezető, költött etc. elbeszéléseiből), vagy az udvari szórakoztatók (Witzbold) szószátyár dalaiból mintegy elbódulva (elbóditva, üres fecsegésből) hallgatná, nagyon dicstelen és tisztességtelen dolog volna.

Mikor hallotta a nép mendemondáit és az udvari szórakoztatókat P. magister? A 11. vagy a 13. században?

Képes Krónika (95):
A szelid/jámbor király (I. Béla) Magyarország-szerte kikiáltókat küldött, hogy minden falúból két-két ékesen szóló vént hivasson a királyi tanácsba; ennek hallatára nemcsak azok akik hivatalosak voltak, de mind a parasztok és szolgák mindenféle népséggel jöttek Fehérvárra a királyhoz.

Vajon miért hivatta I. Béla király rövid uralkodása idején a falúk *véneit* a királyi tanácsba? Mit akart megtudni azon 60-80 esztendős emberektől, akik átélték a század és az előző századvég eseményeit? Csak következtethetünk. Béla herceg a 30-as évek végén István király idején bátyjaival együtt menekül- ni volt kénytelen, és közel húsz esztendőt töltött Magyarország terü letén kivül. Távol volt azidőben, miután

Képes Krónika (71):
"... Pétert királlyá tették, a királyi felség kegyes hajlandóságát mindenestül elvetette, és német dühösséggel kegyetlenkedett; ... az erősségeket, őrhelyeket és várakat németek és olaszok őrizetére bizta" (KK).

Ebben az időben tehát az ország birtokviszonyaiban változások történtek. Az 1046-os országos felkelés után – amit pogánylázadásnak szokás nevezni – a régi tulajdonosok visszajuthattak birtokaikba, de irásbeli feljegyzések vagy egyáltalán nem voltak, vagy ha voltak, nem lehettek Béla király kezében. Feltételezhető, hogy ilyen irányú igazságszolgáltatás miatt történt a falúk *véneinek* meghivása a királyi tanácsba, akiknek a multról szóló mendemondáit, együgyű előadásait a királyi jegyző ekkor hallgatta végig, de ezekből elképzelhetően nehéz lehetett az igazságot kiszűrni. – A Gesta Hungarorum 15. fejezetében I. András király birtokcseréjéről értesülünk..

A mondat további részében "a regősök *csacsogó éneke"* helyett *szajkoló, locsogó, fecsegő, szájhősködő* dalok lennének a megfelelőbb fordítás. A *ioculator* = tréfacsináló, Witzbold, nem egyértelműen hősi énekeket előadó regős. A középkori királyi udvarok szórakoztatói elsősorban *az udvari bolondok* voltak.

Johann Christoph Wagner 1684-ben megjelent, Magyarországról szóló németnyelvű munkájában a mai Mosonmagyaróvárról rövid, de figyelemreméltó adatot közöl. "/16/ Magyar-Óvárnak van egy erős vára mocsarak és vizek között. Itt lakott Salamon magyar király, akinek udvari bolondja Marcolphus, tréfái miatt közismert volt."

Ugy a magyar, mint a német krónikákból ismert, hogy Salamon "bizton megült az erős Moson várában", de úgy látszik, udvari bolondja még hiresebb volt. A kievi anyától származó, német földön nevelkedett Salamon király német környezetében a magyarság történetét nem épen illő módon és az igazságnak megfelelően adták elő. Nicolaus a királyi jegyző, Petrus tanulmányi társa nem ok nélkül sürgette ismételten a hiteles adatokra támaszkodó Gesta Hungarorum megirását. A német-latin befolyás következtében a 11. században erősen fennállt a veszély, hogy a kétszázéves, független Magyarország történetével együtt megsemmisül. Ezért született meg a nép mende-mondáival, az udvari bolond neveletlen tréfáival, fecsegésével, német krónikairók egyoldalú ismereteivel szemben az

irott forrásokra támaszkodó első magyar történelmi mű, P. magisternek, a szakavatott tudósnak tollából.

e) Az Ős-Gesta

Vizsgáljuk a baráthoz irott levélnek az előzőhöz kapcsolódó mondatát:

Ergo potius an non de certa
scripturarum explanatione
et aperta hystoriarum interpretatione
rerum ueritatem nobiliter percipiat.

Ezért most már inkább az iratok biztos elő-adásából meg a történeti művek világos értelmezéséből nemeshez méltó módon fogja fel a dolgok igazságát.

Tehát inkább *a hiteles iratoknak világos értelmezése* által és a feltárt történelmi ismeretek előadásából, a dolgoknak az igazságát nemes értelemben fogja fel (mármint a magyar nép). Mit ért P. magister a *hiteles iratok* alatt? Saját munkáját? Következő mondat:

Felix igitur Hungaria,
cui sunt dona data uaria.
Omnibus enim horis gaudeat
de munere sui litteratoris,
quia exordium genealogie
regum suorum et nobilium habet.

Magyarország tehát boldog, jutott neki adomány sok; hisz örülhet minden órán *deákjának* ajándékán, mivel megvan ime neki királyai és nemesei származásának a kezdete.

Mit jelentenek ezek a sorok? A szókeverés mesteri tudásra vall, mert a *donum* és *datum* szavak *ajándék, adomány* jelentése ugyanaz, és figyelmesebb fordítással nem "sok", hanem *különböző* adományokról van szó. De a mondat értelme, mármint, hogy Magyarország boldog lehet, mert *deákja* Péter magister megajándékozta a magyar királyok és nemesek származásának kezdetével, furcsán hangzik. A kezdet P. dictus magistere bemutatkozás után, aki egykori iskolatársát *litteraris*-nak, azaz a *szakképzett irodalmárnak* nevezi, itt egy *litterator*,

(= 1/ Elementallehrer, 2/ Sprachgelehrter, 3/ *–im Gegensatz zu Litteratus ein Halbgebildeter)*

azaz magiszteri ranggal nem rendelkező *műkedvelő* ajándékának örülhet az ország. A kifejezés lehet ugyan szerénységi formula is, de jóval valószínűbb, hogy az ország történelmi feljegyzések gyüjteményének birtokába jutott. Tehát volt már egy diplomával nem rendelkező iró, aki korábban, Péter magister előtt megkezdte a magyar királyok és nemesek történetének megirását.

Ez volt az *Ős-Gesta*. Ennek megbizható adatait használta fel a szakképzett irodalmár P. magister egy kibővitett, új Gesta Hungarorum megirásához, hogy *a hiteles iratoknak világos értelmezése* által és a feltárt (felszinre került) történelmi ismeretek előadásából az igazságot tudja meg a magyar nép. Az ismeretlen műkedvelőt István király udvarában kell majd keresnünk a későbbi analizisben. Mit tartalmazott az Ős-Gesta? A kérdés bővebb kifejtést igényel, egyenlőre feltételezve benne volt a *Hun Történet*, majd a 9. századi *második bejövetel és a fejedelmek kora István király idejét beleszámitva*.

Anonymus széleskörű irodalmi ismeretének elismerése ellenére, Györffy szerint a Gesta szerzőjének

"semilyen forrása nem volt arra nézve, hogyan zajlottak le a honfoglalás harcai 300 évvel korábban".

Állitását megkérdőjelezem, mert P. magisternek bőven állott irásos forrás rendelkezésére a bizánci könyvtárakban, azonkivül elég gazdag volt ahhoz, hogy saját könyvtára is legyen. Csak nem kellene előde inket mindíg lebecsülni.

MT: "Az első magyar történeti mű, mely összefüggően csak 1031-től szent László koráig beszélte el a magyar történetet, tulajdonképen a Vazul-ágbeli királyok Endre, Béla és fiaik történetéről szól kortársi feljegyzés alapján",

Az okfejtést az 1031. évszámmal kapcsolatban nem kapjuk meg, de az esztendő fi-

gyelemreméltó, mert összhangba hozható az Ősgesta befejezési dátumával, Imre herceg halálával, esetleg az István király elleni merénylettel. A továbbiakban Aba Sámuel nádorságának kezdete fűződik hozzá, és *esetleg* erre az évre esik Aba nembeli Péter születési ideje is. Nagy valószinűséggel ő volt a kortárs, aki megirta Endre, Béla és fiaik történetét.

A "László király *koráig*" megjelölés bizonytalan, mert nem tünik ki, hogy a trónra lépés (1077) vagy halálának időpontja (1096) értendő alatta. Feltételezhetően, az utóbbiról van szó. Tehát fennáll a lehetőség, hogy Aba nembeli Péter az ősök történetének megirása után folytathatta mint szemtanú a 11. század kora történetének további megírását is.

Györffy György: *Az Árpádkori Magyarország történeti földrajzá*-ban Abauj megyével kapcsolatban (41.oldal) emliti a monorodi (mogyorodi?) csatában (1074) *elesett* Aba nembeli Pétert. Kérdés, hogy bizonyitott-e a kijelentés?

A Képes Krónikában (118) kétségtelenül az áll, hogy a *kemey*-i csata előtt Salamon seregéből a Koppányt legyőző Vencelin utódja Opos leszúrja a herceg fénylő páncélba öltözött *Péter* nevű vitézét, de az Aba név sem itt, sem az előző fejezetben (117), ami időbelileg később történt, nem kerül említésre. *Petrus* nevezet gyakori volt a 11. században.

A megkezdett irányvonalon maradva, miszerint z = a Gesta megirási ideje a 11. század, y = irója Aba nembeli Péter, előttünk áll még x, a *formai és tartalmi hitelességének megoldási kisérlete.*

3. A GESTA HITELESSÉGE

Eddigi nyomok és következtetések oda vezettek, hogy Aba nembeli Péter I. Béla király jegyzője volt, ő dolgozta át az ismeretlen dilettáns szerzőtől származó és az 1031-ig terjedő Ős-Gestát, majd szintén ő folytatta, mint szemtanú a kor eseményeinek részletes feljegyzését, ami a 14. századi krónikákból rekonstruálható. A két feltételesen megoldott probléma után következik a harmadik: *Hiteles-e a Gesta Hungarorum*, a 24 hártyalapon ránkhagyott honfoglalás elbeszélés, vagy nem több, mint az ahhoz fűzött elképzelések regényes formába ötvözése?

A *forma*, a külső burok lefejtésénél ujabb kérdéseket kell feltennünk:

a/ *Eredeti* , vagy b/ *másolat* az általunk ismert 24 hártyalap?

Önálló munka, vagy kapcsolódik az Ős-Gestához?

A közismert tudományos álláspont ismeretében, miszerint a mű a 13. századi kalligráphiával készült másolat, ami tárgyi bizonyitéknak tekinthető. Mivel a szövegben hivatkozásokat találunk később elmondandó eseményekre, amik hiányoznak, ejtsük ki az a/ = eredeti munka lehetőségét, s maradjunk b/ = *másolat* mellett.

Ez esetben is két kérdés keletkezik: a/ pontos másolat, vagy b/ változtatott szöveg áll előttünk?

Kristó: *Szempontok Anonymus gestájának megitéléséhez* cimű tanulmányában még egy más irányú kérdést tesz fel:

"Ami a Gesta keletkezési idejét illeti, első ként abban kell állástfoglalnunk, vajon egyazon időpontban keletkezett-e a jelenleg ismert gesta egésze, vagy pedig esetleg utólagos betoldások gazdagitják szövegállományát, s ilyen esetben két vagy *több időpont is szóba jöhetne a munka megirásának dátumaként? Magunk nem látunk okot arra, hogy interpolációval számolni lehetne.* -

A Gesta szövegének "keletkezési ideje" nem azonos a *másolási idővel.* Mi csak a másolatot ismerjük. Feltételezve, de nagy valószinűséggel az állapitható meg, hogy

Péter magister Gesta Hungaroruma a megirás idején kétségtelenül egységes mű volt. Ellenben a 24 hártyalapból álló másolatot illetően nem jelenthető ki biztonsággal, hogy az az eltünt eredetivel teljesen azonos.

> Kristó folytatás:
> Hasonlóképen nem gondolhatunk arra sem, hogy a ma ismert anonymusi mű csonka. Kétségtelen ugyan, hogy elbeszélése során a névtelen jegyző több izben is utal XI.századi eseményekre, mint később elmondandókra. De ez megint csupán az elbeszélés, a meseszövés alakitásának hogyanjára vet fényt, csak épen ezuttal az epikus kompozició gyors vagy váratlan lezárására. Az események elmondásában a X.század végéig eljutott Anonymus *rádöbbenhetett,* hogy eredeti célkitűzését, ami az Előbeszédben fogalmazást nyert, teljesitette. ... ám amikor pontot tett gestája végére, a meseszövés sodrában a X.század végénél későbbi esemény elmondására tett igéreteit nem törölte, *a felnyitott hajszálerecskéket nem kötötte el, s igy maga keltette munkájával szemben azt a gyanút, mintha az ténylegesen befejezetlen, illetve csonka vagy megcsonkult lenne.* – Ugy véljük: Anonymus jelenleg ismert gestája egyvégtében készült, interpolációktól mentes, az iró szándéka szerint teljes, lezárt alkotás".

A szerző elveti úgy a későbbi betoldások, mint az esetleges megcsonkitás lehetőségét. A hiányzó részeket, melyekre utalások történnek a Gestában, mintegy a szövegével manipuláló Anonymusra háritja a "rádöbbenések", "hajszálerecskék el nem kötése", "igéretek el nem mondása" szépen fogalmazott regényével. De kérdezzük, miért kellett volna Aba nembeli Péternek, a képzett irodalmárnak felkelteni a gyanút, hogy befejezetlen munkát küld ajándékba barátjának? Hol itt a ráció? Ha a 11. századi eseményekre való utalások, mint később elmondandók hiányoznak, miért ne lehetne az az első gyanúnk, hogy annak tartalmában valamikor változtatás történt? Miért ne hihetnénk el Péter magister szándékát, hogy "aki olvassa, tisztán láthassa, miképen estek meg a dolgok"? *Miért ne gondolhatnánk arra, hogy az anonymusi mű csonka?*

Ha pedig a másolásnál történtek változtatások, mint az a szövegelemzésből kitünik, úgy nem hárithatjuk az ebből származó "hibákat" P. magisterre. Eszerint *nem* lehetünk biztosak afelől, hogy a másolatban ránkmaradt mű "az iró szándéka szerint teljes, lezárt alkotás" (Kristó), vagyis

a Gesta Hungarorum formai hitelessége kétségbevonható,

ami nem zárja ki a *tartalmi* hitelességet.

Az Árpád korból összesen két történeti műnek a *másolata* maradt az utókorra, Anonymus/P. magisteré és Kézay Simoné, ami ujabb kérdést vet fel: *mi volt az oka az eredeti Árpádházi krónikák eltünésének ?* Két felelet lehetséges:

a. külső körülmények hatására megsemmisültek,
b. tudatosan megsemmisitették őket.

A két lehetőség közül azért valószinűbb az utóbbi, mert a gyanú arra irányul, hogy épen azért történt a másolás, mert valamikor, valami oknál fogva megsemmisités várt az eredeti szövegekre. Keressük az okot, hogy miért épen a 13. században, a tatárjárás után, IV. Béla király uralkodása alatt másolták a Gesta Hungarorumot és Aba nembeli Péter 11. századi alapitólevelét, majd fiának V. István idején átirták az Ős-Gestát és az unoka Kun László (1272-90) idejéből származik Kézay Hun Története, ami szintén csak másolatban maradt az utókorra? A kor ismert eseményei:

MTK 1262-72 között:

1262 István királyfi elsőszülöttnek járó hercegséget követel apjától IV. Bélától, aki emiatt mozgósitja hadseregét. Hasonlóképen cselekszik István királyfi is, mindketten megkezdik egymás hivei birtokainak elkobzását.

1263 IV.Béla a nyugatmagyarországi Locsmánd megyét Aba nembeli Lőrinc étekfogó mesternek adományozza.

1264 István ifjabb király lefejezteti Aba nembeli Vata fia Lászlót.

1270 Meghal IV.Béla. Aba nembeli Lőrinc és a többiek meghódolnak a cseh királynak és átadják neki nyugatmagyarországi váraikat. Megkoronázzák V.Istvánt és feleségét, Erzsébetet. A királyi pár a koronázás alkalmával esküt tesz mindenki birtokjogának megőrzésére és a *jogtalanul elvett birtokok* visszaadására.

1271 A cseh király lemond Aba nb. Lőrinc és a többiek támogatásáról.

1272 körül Az V.István kori Gesta keletkezése. Szerzője valószinűleg Ákos nembeli Ákos budai prépost. *(Átdolgozza a 11. századi ősgesztát,* némileg bővíti az I.Kálmán és a III.István kori krónikát és röviden összefoglalja a III.Bélától V.Istvánig terjedő korszakot.) A geszta nem maradt fenn, szövege a 14.századi krónikákból rekonstruálható.

1272 Meghal V.István, a tiz éves IV. Kun László kerül a trónra.

Kiséreljük meg a mozaikszemek összeállitását. 1262-72 között a honfoglaló ősök utódai, a törvényes király pártján álló *Abák és a többiek* elveszítették az Árpád fejedelem idejéből származó birtokaikat, mert legyőzetve, ezeket István királyfi a saját követőinek adományozta. Nem véletlen, hogy az 1067. esztendő körül az *Aba nembeli Péter* által alapitott zasty monostor alapitó leveléről, mely felsorolta a 11. századi birtokokat, egy késői utód 1267-ben másolatot készittetett. Bár IV. Béla híveit Nyugat-Magyarországon kárpótolta, halála után ez sem maradt a kezükön. V. István trónraléptekor ugyan esküvel kötelezte magát a jogtalanul elvett birtokok visszaadására, de ugyanekkor új gestát készittetett *az Ős-Gesta átdolgozásával. Miért kellett kétszáz év távlatából átdolgozni az Ős-Gestát?* Mit kellett változtatni, kerek kérdéssel, mit *hamisitottak* azon? Csak egy lehetséges magyarázatot találok, mégpedig, hogy

a 11. századi Gesta Hungarorum az Árpád-kori, ősi birtokjogok egyedüli irásbeli bizonyitéka volt, s az adott helyzetben V. István parancsára ezt kellett kihagyni az ujonnan irt krónikából.

Az Ős-Gestára a megsemmisités várt. De V. István valamivel nem számolt. Több kéz munkájával, feltételezhetően diktálásra, a munka sietségében röviditésekkel, hibákkal, javitásokkal, a kihagyandó részt másolásra, megmentésre került. A piros szó kezdő betűket és a szöveg közé illesztett fejezetcimeket utólagosan irták hozzá. Lehetséges, hogy az egészet átírni akarták, mert elsőként másolták Aba nembeli Péter barátjához irott *levelét,* ami később, tévedésből kapta a Prologus cimet.

Az 1/ Scythia fejezet közepén találkozunk először Attila király emlitése után a *Quid plura?* "ebből ennyi elég!" (Pais forditás) kifejezéssel, ami később is többször előfordul és hirtelen lezár egy megkezdett témát. De mi az értelme a közbeszúrt kifejezésnek? Egy multszázadi latin-német nyelvtankönyv vezet a valószínűleg legmegközelitőbb megoldáshoz.

> (Zumpt: Lateinische Grammatik 1834) *Quid multa? Quid plura? = für unser kurz* werden mit Auslassung von *dicam* gesagt)

Nem szószerinti, csupán értelmi forditás: "számunkra röviden", a szöveget kivonatosan, nem teljes egészében kell másolni. Pontosabban a *dicam* (konj.) első személyben használt igét közbeiktatva: *Ezt bővebben mondanám!* - lenne a pontos értelem. Vagyis az általunk ismert Gesta Hungarorumban nincs minden leirva, ami P.magister Gesta Hungarorumában benne volt, aminek oka valószinűleg a megkezdett másolásnál az *időhiány* lehetett.

Ezért a másolók már az első fejezetben összevonták a bibliai eredetet, hozzáfűzték Scythia rövid leirását, majd a hun és attilai részeket, de a teljes másolást el lehetett kerülni, mert ezek részletes szövege belekerült az V. István idején újonnan megírt Gestába és nem ment veszendőbe. – Onnan vették át a 14. századi krónikások, ahonnan - a Kronológia szövegével élve –, *kihámozható* az Ősgesta. Eredményünk:

A másolatban ránkmaradt Gesta Hungarorum szövege hiányos.

Kiknek állott érdekében a kivonat megmaradása? Kétségtelenül azoknak a nemzetségeknek, akik V. István által legyőzve, elveszítették birtokaikat. Ezek közé tartoztak az *Abák*, s itt a gyanúval élek, hogy a többiek is az Álmoshoz csatlakozott *kun* törzsek leszármazottai voltak. Teljes egészében elvetem Györffy György azon kijelentő mondatban tett állítását, hogy "Anonymus történelmi regényalakokat hozott létre", mint ez később a Gesta részletes elemzése folyamán még jobban kitünik. – Az Árpád-ház és a kun csoportok között idők folyamán elképzelhető a rivalitás, de a 13. századi konfliktust a tatárjárás előtt betelepedett *új kun* csoportok be nem illeszkedése okozhatta, s az atrocitások a régiek ellen is irányultak. –

A *formai hitelesség* kérdésében a *másolat mellett* döntve, a/ *pontos másolat* és b/ *változtatott szöveg* közül utóbbit választhatjuk, azzal a hozzáfűzéssel, hogy *a változtatás az eredeti Ős-Gestához viszonyul.*

Az általunk ismert Gesta Hungarorum lényegét úgy határozhatjuk meg, hogy az a 11. századi Ős-Gesta szerves része volt, nem önálló műnek készült és nem más, mint az eredeti szövegből a 13. század folyamán kivonatolt másolat.

Nem kulcsregény, nem kitalált elbeszélés, nem korismeret hiányára valló munka, hanem kiegészítése a kora magyar történetről fennmaradt irásbeli bizonyitékoknak. Félévezredes eltünésére, elrejtésére vagy elfeledésére a kor politikai eseményei adják a feleletet. V. István halála után az Abák hatalma egyre nőtt, óriási területek birtokosai lettek, az Árpádkori bizonyitékokra nem volt szükségük. Majd a 14. században az idegenből jött Róbert Károly, akinek családja hirhedt volt nápolyi kegyetlenségeiről, őket is legyőzte a többi honfoglaló utóddal együtt.

Állitás nélkül, csupán mint lehetőséget említem, hogy a Gesta Hungarorum az Abák saját területükre való visszatérése után az ország nyugati részén maradt, esetleg a sárvári várba került, ahonnan Nádasdy Ferenc kivégzése után, elkobzott vagyonával jutott a bécsi könyvtárba.

Ha a feltételezés helyes, hogy az V. István által ujonnan iratott Gesta nem tartalmazta az általunk ismert kivonatot, majd az Ős-Gesta sorsa a megsemmisités lett, úgy a 14. századi krónikákban Árpád földfelosztásának történetét hiába keressük, mert a krónikásnak ezek az adatok nem álltak rendelkezésére.

Velük szemben a késő utódok már közel háromszáz esztendeje ismerik, illetve félreismerik és félremagyarázzák a Kárpát-medencének egyedül hiteles másodszori birtokbavételét. Következtetve:

ha a Gesta Hungarorumot kompilálnánk az Anjou korabeli krónikáknak I. István király uralkodási idejét bezáró részével, megkapnánk magát az Aba nembeli Péter által feldolgozott Ősgestát.

A meghatározáshoz két megszoritás kivánkozik: 1/ nem tudjuk, hógy maradt-e ki valami a másolásoknál, mert ha igen, úgy az mindörökre elveszett, 2/ ki kell vonnunk a 14. században betoldott részeket. – A munka nem lehetetlen, csupán időigényes.

A következőkben tekintsünk el a 11. században meglévő eredeti történelmi feljegyzés gyüjteménytől, s Aba nembeli Péter ezt feldolgozó Gesta Hungarorumát nevezzük Ős-Gestának.

Györffy György a következőket mondja a Gestához irott Előszóban:

"Ujabb szövegelemzésekből azonban kiderült, hgy Anonymus műve nem volt ismeretlen XIII. századi krónikásaink előtt. Meritettek belőle motivumokat - mint ahogy *Anonymus is meritett az ősgesztából – , arra azonban nem tartották érdemesnek*, hogy beépitsék a magyar krónikába. ....

De Anonymus gesztája műfajilag sem mutatkozott alkalmasnak arra, hogy egybeötvözzék a magyar krónikával, s igy megmaradt a maga eredetiségében, frisseségében, valahogy úgy, mint egy napjainkig eredeti formáit őrző román kori templom".

Ezzel szemben:
A fennmaradt krónikákból (14.sz.) nem azért maradt ki a Gesta Hungarorum, mert a későbbi korok krónikásai azt tudatosan mellőzték és nem tartották érdemesnek arra, hogy beépitsék az ujonnan megírt Krónikákba, hanem azért, mert a 14. században hiányzott a Kárpát-Medence meghóditására és az Árpád fejedelem által rendezett birtokviszonyokra vonatkozó irásos anyag.

A hasonlat a románkori templommal helytálló. A Gesta Hungarorum tartalmában megmaradt eredetiségében, az utókor számára megőrizve a honfoglalás történetét, mig a 14. századi krónikás változtatott az V. István kori szövegen.

III. A GESTA HUNGAROROM
és a
KÉPES KRÓNIKA EGYESITÉSE

A Gesta Hungarorum hármas problémájának ujabb vizsgálata azt eredményezte, hogy

1. az eredeti mű megirási ideje Salamon király kora, vagyis a 11. század. A megállapitás nem új, mert a mult században több kutató jutott ugyan- ezen felismeréshez, aminek elvetése elsődlegesen politikai érdekből történt.

2. A szerzőt személyét illetően új eredmény *Aba nembeli Péter*, a zásty monostor alapitója, a század koronatanúja.

3. A Gesta Hungarorum vizsgálható a forma és a tartalom szempontjából. Elfogadva a tudományos megállapitást, hogy a Gesta Hungarorum a 11. századi eltűnt Ős-Gestának a 13. században kivonatolt másolata, úgy a mű nem tekinthető formailag hitelesnek, mivel hiányzik az összehasonlitó alap..

4. Uj megállapitás, hogy a Gesta Hungarorum és a Képes Krónika *egyesitésével* István király uralkodásának kezdeti idejéig, megkapjuk megközelitően magát az Ős-Gestát.

5 A Gesta Hungarorum *függvénye* a 14. századi krónikáknak.

További cél a *tartalmi hitelesség* vizsgálata. Kérdés: *igazat mondanak, vagy csupán regényes gesztát irnak a magyar krónikások, úgy az Árpádházi királyok mint az Anjouk irnokai?*

A megoldás útja göröngyös, útvesztőkkel van teli és a nehézség azáltal hatványozó dik, majd emelkedik a további dimenziókba, hogy

1. a feldolgozást kivánó anyag időbelileg több mint háromezer év történelmét foglalja magában, mert úgy a Gesta Hungarorum, mint a Képes Krónika a magyar eredetet Noé unokáiáig, *Magógig* vezeti vissza. Ez korai történelmi korszakokra való specializálódást is igényel.

2. Az összefüggések megértéséhez közbe kell majd iktatnunk hiányzó részeket, így a Hunor-Magor és Attila, valamint utóbbi uralkodási ideje és az Árpádkori honfoglalás közötti időszakokat.

3. Fel kell ismerni az eredeti szövegek valódi értelmét, illetve a forditások tévedéseit.

4. Kénytelenségből cáfolni kell a meglévő és a köztudatba berögzitett autoritás elméleteket.

A mai magyar történetirás, igy Magyarország Történetében (1984), a Gesta Hungarorum (1975) és a 14. századi krónikákhoz irott tanulmányokban elveti a magyar krónikák szavahihetőségét és a külföldi krónikák szüken mért és gyakran rosszindulatú adataiból állitja össze a magyarság koratörténetét. - Helyezzük ezekkel szemben új megoldások kereséséhez *a magyar krónikákhoz való pozitiv hozzáállást.* Krónikáink homályosnak tűnő részleteit ne egyéni *elképzelések* alapján akarjuk negativan *megmagyarázni,* hanem igyekezzünk azokat *történelmi összefüggések* keresésével *megérteni.*

A jelen munka nem szándékozik végső igazságokat kimondani. Igy pl. a forditásoknál bárkinek joga van jobb szöveget ajánlani és a hibákat javitani. Fennállhat az a lehetőség is, hogy egy-egy megoldást már mások is kimondtak előttem, legyen az a mult században vagy a közelmultban. A szerzők nevének elhallgatása nem szándékos. Évtizedek alatt néha egybeolvad, hogy egy eredmény saját felismerésből keletkezett-e, vagy valamikor korábban ragadt meg az emlékezet mélyén. Egymástól független végeredmények viszont a helyzet helyes megitélésére engednek következtetni.

A következő formai feladat *"A GESTA HUNGARORUM és a KÉPES KRÓNIKA egyesitése.* A kisérlethez a GH már fentebb emlitett 1975. évi és a KK 1964. évi kiadásának szövege képezi az alapot.

Utóbbit Geréb László forditotta, az Előszót Dercsényi Dezső: *A Képes Krónika és kora* cimmel irta, jegyzetekkel ellátta: Mezey László.

Felhasználásra került még az 1987-es Képes Krónika kiadásból Kristó Gyula: *A Képes Krónika szerzője és szövege* cimü tanulmánya. Az elsőben kiadásban a művészettörténeti, másodikban a történelmi irányzat dominál.

A Gesta és a Krónika egyesitésének két megoldási lehetősége kinálkozik:.

1. a Gesta köré épitjük a Krónika szövegét,
2. a Krónikába helyezzük a Gestát.

Mivel a Krónika jóval terjedelmesebb, egyszerűbb, ha az utóbbi módszert választjuk. A könnyebb áttekinthetőség végett bontsuk fel a két munkát a következőképen-

KÉPES KRÓNIKA

K-A.	1.	A magát meg nem nevező 14. századi szerző bevezetője (1) *
	2.	Prologus (2)
K-B.	1.	A magyarok eredetéről a szentirás szerint (3-4)
	2.	A magyarok elterjedésének kezdete Szittyaország keleti részén (5-6)
K-C.	1.	A magyarok első bejövetele Pannoniába (7-9)
	2.	Attila és a hunok története (10-24)
K-D.	1.	Előbeszéd a második bejövetelről (25)
	2.	és a magyarok szerencsés meg szerencsétlen dolgairól (26)
	3.	A törzsfők ismertetése (27-35)
	4.	A 10. század története István király születéséig (25-63)
K-E.	1.	István király élete haláláig (63-70)
	2.	Péter király uralkodásától László király haláláig (71-141)
K-F.		Könyves Kálmántól az Anjou-időkig, ill. befejezésig (142-209)

GESTA HUNGARORUM

GH-A.	Prologus
GH-B.	1. fejezet: Scythia
GH-C.	2-11 fejezet: A hadak megindulása és a Kárpátokig jutása
GH-D.	12-52 fejezet: A Kárpát-medence meghóditása Árpád haláláig
GH-E.	53-57 fejezet: A fejedelmek kora István királyig

KK* A zárójelben lévő számok a *modern latin* szövegben találhatók. Ezek azonban nem egyeznek a krónikás eredeti, piros szinű elválasztójeleivel, ami a tartalmi megnemértésben több zavar okozója lett.

GH: A fejezetszámok az eredeti hártyalapokról származnak.

A Képes Krónika kéziratának

szövegközti, piros elválasztójele

Mig a GH *Scythia* (B) fejezetében a *hun történet* épen csak említésre kerül, addig azt a KK a 7-24 fejezet között nagy részletességgel ismerteti. A számunkra sulypontot jelentő D/ fejezet éppen ellenkezőleg alakul. Mig a *magyar honfoglalás történetét* a *Képes Krónika* erősen *leröviditve* közli, addig a *Gesta Hungarorum* ugyanezt nagy *terjedelemben* tárja elénk. – Mivel a 9. század eseményeinek gyökerei a messze multba nyulnak vissza, az A-C pontok sem hanyagolhatók el, mig F/ időbelileg már tú lmegy a vizsgált témán.

K-A.1. BEVEZETŐ

Anno domini MCCC quinquagesimo octavo. feria tertia infra octavas ascensionis eiusdem domini.

Incepta est ista Cronica. de gestis Hungarorum antiquis et novissimis. ortu et progressu victoria eorundem et audatia collecta ex diversis Cronitis veteribus earundem

veritates ascribendo et falsitatem omnino refutando. In nomine domini amen.

Az Ur 1358. évében, ugyanazon urunk mennybementele nyolcadában, kedden kezdtem el ezt a krónikát a magyarok régi és legujabb tetteiről, eredetükről és növekedésükről, diadalaikról és bátorságukról; egybeszedegettem azt többféle régi krónikákból, kiirtam onnan, ami igaz, és mindenképen megcáfoltam, ami hamisság. Az Ur nevében, Ámen. (Geréb)

Kristó Gyula emlitett tanulmányában a forditás pontatlanságára hivja fel a figyelmet:

"A magyar fordítás nem tudja visszaadni - a magyartalanság jogos vádja nélkül - azt a személytelenséget, amely erre a lényegében egyetlen mondatból álló fejezetre jellemző. A latin eredetiben ugyanis nem az áll, hogy *én* (vagyis az egyes szám első személyben nyilatkozó szerző) "kezdtem el" ezt a krónikát, amelynek anyagát különféle régi krónikákból "szedegettem össze"; ott azt olvashatjuk, hogy "elkezdetett" ez a krónika, anyaga pedig különféle régi krónikákból "gyüjtetett össze". –

Talán találó a hasonlat, ha nem is tudományos megállapitás, hogy ha már a "Bevezető"-ben, mint egy ház bejárati küszöbén meg lehet botlani, úgy a ház belsejében még több buktató várhat ránk. Elsősorban vita tárgyát képezheti, hogy a megfelelő *tömör* forditás, mint "elkezdetett" vagy "összegyüjtetett" "magyartalan-e" vagy csupán *elavult forma* nyelvünkben? A forditó önkényes változtatása a külső formát szépitheti, de tartalmi zavart is idézhet elő. Az első személyben elbeszélt szöveg felületesen nézve árnyalatnyi különbségnek tü nhet, de mégsem mindegy, hogy pl. a krónikás önmaga itéli meg az igazság és hamisság közötti különbséget, vagy személytelenséggel elháritja magáról a felelősséget. Ha krónikáinkat nem szórakoztató olvasmányként, nem szépirodalomként akarjuk vizsgálni, hanem annak igazát keressük, úgy követnünk kell az eredeti szöveget.

Kristó Gyula:

"*Ugy kell tehát elképzelnünk,* hogy 1358. május 15-én az iró (Kálti Márk) előtt több régi krónika feküdt, s azokra bizva magát dolgozta fel a magyar történelmet, átvéve helyes megállapitásaikat és teljesen megcáfolva tévedéseiket. Már ebből a megállapitásból egyenesen következik, hogy a Krónikakompozició szövegállományának tekintélyes részét *idegen szövegek,* korábbi történeti művek átvétele révén állitotta össze Kálti Márk. ... ",

Vizsgáljuk tovább az Előszó szövegét, anélkül, hogy bármit is "elképzelnénk". A pontos dátumból megállapitható, hogy a Krónika megirása évtizedekkel később kezdődött, mint a benne lévő legkésőbbi

események. (Részletes adatok Kristó Gyula tanulmányában találhatók.) Mivel krónikairók a saját korukat megelőző idők történetét mindig másodkézből veszik, amire a magát meg nem nevező szerző is hivatkozik, megállapítható, hogy nem szájhagyományra alapozza a leirtakat és nem önálló művet ír. Majd tudomásunkra hozza, hogy változtatott az eredeti szövegen, amire fel kell figyelnünk, továbbá arra is, hogy mit értsünk majd "idegen szövegek" alatt?

> Kétségtelen, hogy a fordítás nehézségeket okoz. A meghatározó névmások elhelyezkedése is kettős értelemre adhat okot, (igy: "... viktoria eorundem" elválasztódhat és lehet "et audatia collecta": bátorságot összeszedve az "ex diversis cronitis" azaz különböző, de lehet: egymástól eltérő/ellentmondó Krónikákból azok igazságait (pl. acc.) (a fenti szövegben, a fordító elhanyagolta az *earundem*-et) megirni akarni és a valótlanságot cáfolni.

Nézzük mégegyszer pontosabban az Előszót!

> Incepta est ista Cronica. / de gestis Hungarorum antiquis et novissimis.
>
> Elkezdetett ez a krónika, a magyaroknak régi és legujabb *történetéről*
>
> ortu / et progressu
> *feljöveteléről* (mint csillagzat napkeleten = eredetéről) *és továbbmeneteléről* (= a növekedésről mint nép, további fejleményekről),
>
> victoria eorundem / *et audatia*
> győzelmeikről, és bátorságuk/vitézségükről
>
> *collecta* / ex diversis Cronitis veteribus *earundem*
> különböző = egymásnak ellentmondó öreg/régi krónikáikból
>
> veritates ascribendo et falsitatem omnino, refutando.
> ezek igazainak megirásával és a valótlanságot/tévedést mindenesetre megcáfolva.

Az ismert forditásban a *falsitas* szó *hamisság*gal való behelyettesitése pejorativ. Szerintem a krónikásnak nem a régi magyar irások leértékelése volt a célja, azok megbizhatatlansága miatt, hanem az *igazságok* (többesszám) leirása mellett egy *tévedést* (egyesszám) szándékozik helyreigazitani.

Ezt a kiigazitást a K-B.1. *A magyarok eredetéről a szentirás szerint* (3-4) fejezet befejezésében találjuk, mikoris a Japhetita és Nimród eredet ismertetése után utóbbit határozottan cáfolja és állástfoglal a magyarság Japhetita származása mellett. A krónikairó előtt két ellentétes (diverse) származás elmélet áll. Míg az Ős-gestára visszamenő V. István kori krónika Japhet fiához Magoghoz vezeti vissza a magyar királyok és nemesek származását, addig a 13. századi Kézay krónika Nimrod eredetet vall. Ez a továbbiakban még bővebb tárgyalásra kerül.

A Képes Krónikában ezenkivül két közismert helyreigazitást találunk:

> 1. *VII-us Capitaneus – A hetedik kapitány* fejezet
>
> A többi nemzetségek pedig, akik eredetre egyenlők és velük hasonlatosak, tetszésük szerint szereztek maguknak szálláshelyet. Ha tehát némely kódexben az van, hogy Pannoniába ez a hét kapitány jött be, és Magyarország csupán általuk keletkezett, *honnan jön hát Ákos, Bor, Aba és a többi nemes magyar nemzettsége? Hiszen Szittyaországból származnak és nem vendégjövevények. (35)*
> *Bizonyos tehát, hogy nemcsak hét kapitány hóditotta meg Pannoniát, de más Szittyaországból jött nemesek is (36).* (Geréb ford.)

Ebben a cáfolatban megint az *Abákkal és a többiekkel* találkozunk. Ez a *helyesbités* alig származik a krónikástól, mert ezidőben a honfoglaló magyarság leszármazottainak hatalmát Robert Károly már letörte, s hogy véletlenül, vagy tudatosan kerültek mégis a 14. századi krónikába, megoldatlan kérdésként nyitva marad. A szöveg, gyanithatjuk, a 11. századból származik, mikor Géza fejedelem után István, majd András király folytatta nyugati mintára az egyeduralomra való törekvést, és Salamon háttérbe szorította közvetlen rokonait és azok követőit. Valószinű, hogy a

fiatal király német udvarában tagadták a hercegeket támogató kunok egyenjogúságát.

2. *Rex Andreas per Hungaros coronatur* (87):
Mondják, hogy e három testvér Vazul fia volt valami Tátony nemzetségbeli lánytól és nem származtak igaz házasságból; ez okból nemességük a Tátonyoktól ered. *Hamisság ez minden bizonnyal és gonosz mese.*
Hiszen enélkül is nemesek, mert Szár László fiai, aki állitólag (?) Ruténiából vett feleséget; tőle származott a három fivér.
... dicitur accepisse ... nem "állitólag", hanem *Szár László feleségét Ruténiából mondhatta örömmel/szeretve magáénak.*

Ez az állitás csakis 11. századi lehet, mikor P. magister irásban cáfolja a hercegek körül keletkezett rosszindulatú "pletykákat". Az Anjou Nagy Lajos király idején végérvényesen nem játszott szerepet a három Árpádházi királyfi jobb- vagy baloldali származása.

A *Képes Krónika* piros tintával irt *bevezető mondat*ában a keltezés kétségtelenül a 14. századból való, mig a további költői fogalmazás Aba nembeli Péter *Gesta Hungarorum*-ából is származhat, aki szintén cáfolt hamis nézeteket. Feltételesen úgy is mondhatjuk, hogy a Bevezető az ős-Gesta kezdetének *némileg változtatott másolata*. Ezért a Képes Krónika szerzője névtelen maradt, mert az Urnak 1357. esztendejében *a régi magyar krónikáknak átirása/másolása* és nem új krónika megirása kezdődött meg.

K-A.2. PROLOGUS

A Képes Krónikában (1964. évi kiadás) az Előszóra vonatkozóan a következőket találjuk Mezey Lászlótól:

A magyar szöveg jegyzetei 1.:
"Az előszóban az Anjou-kori krónikaszerkesztő még teljesen a középkori történetirás hagyományai szerint, a bibliából, főként a *Bölcsesség Könyvé*-ből és az első, úgynevezett történeti munkából, *Mózes Könyvei*-ből vett idézetekkel igyekszik bizonyitani vállalkozásának jelentőségét."

Korunk történésze kétszeresen is kételkedik, először a bibliai adatok igazának lehetőségében, másodszor a Képes Krónikában lerögzitett magyar eredettörténetet nem tekinti *bizonyitott*nak. A mult századi történész, Eduard Rössler itélete a magyar krónikákról, azok igazának elvetéséről, napjainkig kisért. A kételkedés mindig jogos, de érvek nélküli kijelentések még nem győznek meg mindenkit afelől, hogy az ősforrások tévednek. És hogyan irta volna meg másként a középkori krónikás az Európában akkor már közel félévezrede létező Magyarország és a magyarság messze multba visszamenő történetét, ha nem a "középkori történetirás hagyományai szerint"? Vizsgáljuk a következő fejezetet!

A *Gesta Hungarorumban* N.-hez, a baráthoz irott *levél felett* piros betűs szöveg áll:

Incipit prologus in gesta hungarum.

A *Képes Krónika* a bemutatkozás után lényegében azonos fejezetcimmel folytató dik:

Incipit prologus in cronicam Hungarorum.

Emeljünk ki ebből a *Prologus*-ból néhány részletet:

"Általam uralkodnak a királyok – mondja az Uristen bölcs **Salamon** *Példabeszédei*nek nyolcadik fejezetében." ... "Ámbár minden ő szolgáit fölmagasztalja és nagy tisztességgel ékesiti, a mennyei boldogság részesévé teszi őket, mégis méltó tettekért méltóképen jutalmaz, azokat ékesiti fel hatalmasabban azoknak ád méltóságot és hivatalt bőségesebben, akiket méltóbbaknak ismer." ... "Világosan megmutatkozik ez a méltóságos királyok fennen ragyogásában,

s a magyarok királyai által szerzett nevezetes diadalmak gyakoriságában. Az isteni tekintélyben bizva, kardjaik élével, az ellenséges hadsorokat hatalmasul megfutamitván, királyok és *császárok* táborait felforgatván erősek lettek a háborúban"....

"Én (Isten) – mondá – ki véghetetlenül erős vagyok, megsegitem mindazokat, akik elől ülnek. Mert én ölök és én éltetek, sebet ütök és gyógyitok és nincsen senki, aki megszökhetnék kezeimből; én emelem fel porból az inségest, hogy üljön a fejedelmekkel és királyi trónra jusson."....

És másutt mondja **Salamon** a *Bölcsesség Könyvének* hatodik részében: "A bölcs és irgalmas király támasza népének, előzi a hitetleneket, felszabaditja a zsarnokoktól elnyomott népeket". "Igazán beteljesedett ez Magyarország királyaiban, kik legyőzték mind a zsarnokokat, Magyarország népeit a békesség gyönyörűségében, bőséges nyugalomban tartották, és pedig azért, mert jobban félték az Uristent, mint a többi királyok. Ezért irja Mózes ötödik könyvének 17. fejezete: "Kit királlyá tettek, ülvén országa trónusán, irja le magának Isten törvényét, tartsa magánál és olvassa életének minden napjaiban, hogy tanulja meg félni az ő urát, Istenét, és megőrizni az ő igéjét, ami van az ő törvényes parancsolataiban, hogy sokáig uralkodjanak ő maga és fiai a földön, és legyen része .az én dicsőségemben mindörökké."

Kristó Gyula tanulmánya (1987.) szerint:

"Ám a Prologus szövege egy ponton *vitathatatlanul* Kálti korára, a XIV. századi Magyarországnak a problematikájára vall. Amikor arról ir e helyütt, hogy Magyarország királyai "minden zsarnokot legyűrvén, Hungaria népeit boldog békében és nyugalmas bőségben tartották", ekkor e szavak mögött a magyarországi Anjou-királyok stabilizáziós politikája sikereinek elismerése és méltatása huzódik meg".

A "vitathatatlanságot" vitatom. Nem csendül ki az idézetekből a 11.század története? Zsarnok uralkodók, elnyomott népek, királyok- császárok megfutamitása, a méltóbbak hatalomra jutatása; nem Péter, Aba Sámuel, Henrik császár, Béla király és főként Salamonra vonatkoznak *világosan elrejtve* ezek a sorok? Lenne az Előszó tartalmának magyarázható oka az Anjou-uralkodók idején? Merte volna Nagy Lajos krónikása királyát arra figyelmeztetni, hogy "tanulja meg félni urát és Istenét", mint ezt Aba nembeli Péter a hasonló gondolkodású barátjának ajánlott műben, Salamonra vonatkoztatva megengedhette magának? Az intő és szinte fenyegető hang magabiztonsága: "Kit királlyá tettek ... tartsa meg a törvényeket!" nem vall sem egy kancelláriai alkalmazottra III. Béla korában, sem egy Anjou-kori papi krónikairóra.

Dercsényi Dezső irja tanulmányában (1964):

Nagy Lajos trónralépkor (1342-82) nagy lehetőségek nyiltak a tetterős, fiatal uralkodó előtt. Robert Károly uralmának kezdeti nehézségei már messze tüntek. Az Anjou-család Árpád-Házzal való oldalági kapcsolata, uralmuk legitimálása már nem okozott nehézséget, annál kevésbé, mert a hasonló jogállású trónkövetelőkkel folytatott harc azok bukásával lezárult. *Károly Róbert rideg következetességgel félreállitotta, leváltotta, ha szükségesnek itélte, kiirtotta azt a feudális vezetőréteget, mely vele szemben ellenséges volt, vagy nem támogatta törekvéseit".*

Valóban sikeres és dicső volt a magyar nép számára az idegenből jött Anjou királyok politikája, akik kiirtották a honfoglalók utódait, a reális magyar politika képviselőit, helyükbe téve a cifra udvarban az ország javait fecsérlő, hizelgő "tányérváltó kat"? Vajon Károly és Lajos a magyar nép vagy a saját családi hatalom növelésének érdekében vezették ostoba és sikertelen hadjárataikat Nápolyba, kiüritve a magyar kincstárat? Nem itt indult a bomlás, ami Bizánc törökkézre kerüléséhez, a nándorfehérvári halálharangok kondulásához, majd a mohácsi csatatérhez vezetett? A honfoglalás egykor eskűt tevő és az eskűt megtartó vezetőrétegének utódjai, ha még voltak, hatalmukat vesztették. S a magyar nemzet? Az Anjouk hatalmi sakkozásában csak a paraszt szerepét töltötte be. Szava

nem volt, mert csak úgy mint Európa többi népe a kereszténység általános hatalomra jutásával, a 14. században már teljes szellemi gyámság alatt állt.

A Képes Krónika Prologusa tartalmánál fogva szintén arra enged következtetni, hogy szerves része volt az Aba nembeli Péter tollából származó 11. századi Gestának.

A Gesta Hungarorum 13. századi másolásánál ezt a szöveget teljesen ki lehetett hagyni, mivel belekerült az V. István által iratott krónikába, ahonnan a Képes Krónika is átvette. A másolók azonban a pirosbetűs fejezetcimet tévesen és helytelenül helyezték a P. magister által barátjához intézett és lemásolt levél fölé, mert az eredetileg független volt úgy az Előszótól mint a Prologustól.

A Képes Krónika *Prologusá*-nak befejező mondata átvezet a következő fejezetbe: *A Magyarok szentirás szerinti eredetére*.

> ... Quorum regum, scilicet Hungarorum, originem, principium
>
> et egressum de Scytia
>
> diversis sanctorum doktorum ystoriis hoc ordine declarabo.
>
> Kiknek – vagyis a magyar királyoknak – származását, első dolgait és Szittyaországból való ki jöttüket különféle szent doktoroknak históriáiból a következő rendben adom elő: ... (Geréb)
>
> Origines = Urgeschichte = őstörténet, az idősebb Cato 7 kötetes történelmi munkája; principium = Lager ; sanctus = das Allerheiligste/die Reliquien;
> doctus = 1/ Gelehrter, 2/ der griechischen Literatur vertraut.

A szöveg fordítása pontosabban:

> ... akiknek az uralkodóinak/ királyainak, mármint a magyaroknak, őstörténetét, szálláshelyüket és Scythiából való kijövetelüket ....

Értelmében megint kétséges előttem, hogy a magyarok részletes története (eredet, tábor és Skythia elhagyása) a "szent doktorok" = egyházatyák(?) munkáiban lenne található. Nem az lenne a megközelitőbb fordítás, hogy

> ... *különböző szent=régi irásaiból a történettudósoknak teszem közzé?*

A mondat második fele ismét jellemző példája a többértelműség lehetőségeinek. A *diversis* vonatkozhat *ellentmondó történetekre*, vagy *különböző szentiratok*ra. Utóbbiak a szótár szerint a szentélyben= kincstárban őrzött "származástörténeti irásbeli feljegyzések" is lehetnek. A *sanctorum* szó tartozhat a *doktorok*-hoz, és a "doctus" a *görög irodalomban jártas* tudósra is vonatkozhat. Hogy a mondatban P. magister saját bizánci mestereire gondol, vagy a 14. századi krónikás épen őt magát, az ásgesta feldolgozóját érti a doktor alatt, a még előttünk lévő megoldatlan problémamennyiségben, mint *formai* hitelesség másodrangú kérdés.

Mivel a Prologusnak utolsó mondata közvetlenül vezet át bennünket a magyarok eredetét tárgyaló fejezetbe, ismétlen arra a következtetésre ad okot, hogy a krónikai szöveg folytatása továbbra is Aba nembeli Péter tollából származik.

Még egy megjegyzés a formai hitelességhez. Fentebb szóba került *Szilágyi Lóránd* azon megállapitása, hogy a Gesta Hungarorum bizonyos kifejezései a 12. század végére jellemzők. Az összehasonlítás lehetősége a 11. századi irásokkal hiányzik, viszont ne hagyjuk figyelmen kivül, hogy a 11. században volt egy Bizáncban iskolázott magiszterünk, a 13.-ban pedig egy ugyanott nevelkedett királyunk, aki kancelláriáját kétségtelenül onnan magával hozott szakemberekből állította össze. A császári udvar merev hivatalos stilusában másfél évszázad alatt változás alig történt, így a kifejezések érve alkalmazható III.-Béla kora ellenében a 11. században is.

K-B.1. A BIBLIAI EREDET

Folytassuk kisérletünket a következő fejezettel.

De primo origine hungarorum secundum sacram scripturam

A magyarok eredetéről a szentirás szerint (Geréb).

A fejezet ciméből a fordításban elhanyagolódik a *primo* szó, miközben kicsillog az irodalmár játéka a többféleképpen alkalmazható szavakkal.

> Primus-secundus lehet: első-második, vagy először és másolat.
> origo = 1/ eredet, kezdet, őstörténet
> 2/ a) származás, születés b) törzs, faj, nemzetség c) a/ törzs atyja b/ anyaország

Pontosabban és többféleképen:

a magyarok első eredetéről vagy
a magyarok első őstörténete/
a szent iratok szerint/másolataként
(secundum)
vagy **először a magyarok ősapjáról,** vagy
a magyarok anyaországáról.

A fordítási lehetőségek több kérdést vetnek fel: Több eredete, vagy több őstörténete is volt a magyaroknak? Krónikairói tévedés vagy fordítói önkény formálta a mondatot? De fő kérdésünk, hogy el kell vetnünk az egész bibliai eredetet, mivel a krónikás a mai történészi állásfoglalás szerint csupán "igyekszik bizonyitani" igazát? Vagy esetleg kételkedjünk korunk azon történelemirási irányzatában, amelyik mindenáron azt *igyekszik bizonyitani,* hogy a középkori magyar krónikások tévednek? Kinek higyjünk, ami a tudományban ugyan nem mérvadó, vagy találunk-e bizonyitékokat a krónikás igaza mellett?

Míg a Képes Krónikában hosszú fejezet áll előttünk, addig a *Gesta Hungarorum*ban a magyarok bibliai származását egyetlen mondatban összesüritve találjuk a Scythia fejezetben, ami párhuzamban áll a *Képes Krónika* ezen fejezetével.

> Et primus rex scythie fuit magog filius iapeth.
>
> et gens illa a magog rege vocata est moger.
>
> Szcitiának első királya Magog volt, a Jáfet fia, és az a nemzet Mágóg királytól nyerte a magyar nevet. (Pais)

És *első királya* Scythiának Japhet fia *Magog* volt. A mondatból nem derül ki, hogy egy korábbi törzsi szervezet megelőzte-e már a királyságot, vagy Magog egy új államforma megalapitója volt. És annak *törzse* (a "nemzet" forma az ókorban még alig használható) Magog király után nevezetett *moger*-nek.

> A Képes Krónikában a krónikás a fejezetet három részre osztja fel, amivel szemben a modern beosztás (3-4) önkényes. Maradjunk az eredeti forma mellett.

1. Az első rész a Teremtés Könyvére, Josephus Flaviusra és Ieronimusra hivatkozva Noé három fiáról ad rövid tájékoztatót.

> Isti disseminati sunt in tribus partibus orbis
>
> Sem Asiam, Cam Affricam, Iaphet Europam sortitus est.
>
> "... akik szétszéledtek három részébe a világnak. Szem Ázsiát, Cam Afrikát, *Japhet Európát kapta osztályrészül.*" (Geréb)

Bővebb adat Japhet utódairól:

> ... helységek és nemzetségek nevei maradtak utánuk, ezekből utóbb sok megváltozott, mások eredeti állapotukban fennmaradtak, vagy csak kissé módosultak, avagy közel járnak eredeti alakjukhoz (Geréb).

Következtetésképen, ha a Japhet utódok Európát kapták osztályrészül, akiknek nevei a Kr.u. 1. században is felismerhetők voltak, úgy a magyarság Európa ősi népei közé tartozik, későbbi jövevényekkel szemben.

Kristó Gyula Tanulmányában a következő képen magyarázza a helyzetet (K.K. 116.o.)

Tudni kell, hogy a középkori irók a népeket, Noé három fia közül valamelyiktől származtatták. A három fiú (illetve a tőlük eredeztetett népek) között hierarchikus rend alakult ki. "A legelőkelőbb ős Jafet volt, a megvetett népeket Kámtól volt szokás származtatni. Az *európai népek Jafetet foglalták le maguknak.* Semnek Ázsia jutott, s igy Afrika Kámnál maradt. Az ő utódai, Noé átkától kisértetve, már fekete testszinükkel elárulták alacsony származásukat." _ (A szövegben lévő idézet ifj. Horváth János: *A hun-történet és szerzője* cimű munkából származik.)

Ujabb kérdések merülnek fel. Vajon a középkori krónikások (többek között Lampert von Hersfeld, vagy a Nestor Krónika) nagyzási hóbortjának vagy korabeli divatnak tekinthető, mikor átveszik Josephus adatait az európai őslakosság vagy annak legalább egy részének japhetita származásáról, csak azért, mert a testvérek között ő volt *"legelőkelőbb"?* Hogy mondja az ókori szerző, akire a Krónika hivatkozik?

Josephus Flavius: (*A zsidók története*, Kr.u. 1.század) (1.6.1):

> Japheth-nek Noé fiának hét fia volt,akiknek országai az *ázsiai Taurus* és Amanus hegyeitől a Tanais folyóig és Gadiráig terjedtek Európában. Ezek a területek addig lakatlanok voltak, így az ott letelepedő népek saját neveiket adták. Igy hivták egykor a mostani *galatákat gomároknak, és a mostani Scythákat magoroknak ősapjuk Magog után....*

Az ókori szöveg megegyezik a Képes Krónika szövegével. *Japhet fiai elfoglalták Európát* (1.6.1), amit a modern elképzelés úgy fogalmaz, hogy "... *az európai népek Jafetet foglalták le maguknak*". A kettő nem azonos. A kereszténység európai térhóditása előtt a római birodalom területén kivül élő népeknek is meg volt a pontos származástudatuk. A családi és törzsi eredetet nem lehetett, még a középkorban sem önkényesen meghatározni, az vagy megvolt, vagy hiányzott.

A mai tudós vélemény szerint a magyar nép az *előkelő* Japhettől semmiképen sem származhatott, s hosszas fejtegetést találunk Kristó Gyula Krónika tanulmányában, hogy csak az Anjou krónikás akarja előkelőbb szinbe helyezni a magyarságot a japhetita eredettel, mivel "a *hamiták* feketék és *megvetettek* voltak Noé átka miatt". Kérdezhetnénk, kezdetben volt az *antihamitizmus?* De tartozhat a magyarság, mint europid tipus az afrikai hamitákhoz? Nem valószinű. Ellenben, miért vallja Kézay Simon a Nimrod eredetet? S nem úgy tudjuk Konstantinos császártól, hogy a magyarság két nyelvű volt, ami két származásra enged következtetni? A kérdések újra halmozódnak. Hagyjuk nyitva őket.

2. A fejezet második része *Japhet és Cam* későbbi leszármazottait ismerteti. Japhet hét fia közül a hangsúly az elsőszülött *Gomár*-on van. Camnak négy fia volt, és az elsőszülött *Kus* fiai közül a hatodik *Nimrod* kerül bővebb bemutatásra. - *Szem utódairól* nem esik említés.

Míg az *ókori szerző* (Jos. 1.4.6.) Japhet fiai közül a mára vonatkoztatva (Kr.u.1.sz.) csupán megemliti *a galatákat*, akiket valamikor *Gomároknak hivtak*, addig a magyar krónikás ezeket *gallok*-nak nevezve a Trója eleste utáni időben az ókori Pannoniába helyezi, ahol 400 esztendőt töltöttek. Megismerjük útjukat *Priamos* trójai királytól *Paris* és annak utódján, *Franco*-n keresztül egész Franciaországig. Nem kerülheti el figyelmünket, hogy *Japhet hét fia közül ezek története a legrészletesebb.*

Gomárral szemben a magyar ősapa szükszavúan igy kerül említésre:

> Secundus filius Iaphet Magog, a quo descenderunt Scythe secundum Jeronimum
>
> "Japhet második fia Magog, akitől a szkiták származnak Jeromos szerint" (Geréb)

A Gomár-csoport messzemenő ismertetése a krónikában a másodszülött *Magog*gal szemben, akinek nevét az ország és a nemzet viselte, nem véletlen. Magogtól a kihalt Árpádház királyai származtak. A 14. században a Kárpát-Medencében a francia

földről jött és eredetüket a Gomár vonalra visszavezető Anjouk kezében volt a hatalom, akik az ellenálló magyar arisztokrácia megsemmisitettése után úgy irathatták az új krónikát, hogy a frankoknak kétezer évvel korábbi ittartózkodása is alátámassza uralmuk legalizálását. - A fejezetnek ez a része lehet, hogy benne volt az Ős- Gestában, de az kétségtelenül bővebben kitért a Magogok történetére is, amit a krónikás kihagyott. De az is lehetséges, s a felelet aligha adható meg biztonsággal, hogy a Gomár bővités teljesen a 14. századból származik. Mint formai hitelesség tulajdonképen elhanyagolható lenne a téma. Jelentősége abban áll, hogy a Kárpát-medencében a testvér Gomár leszármazottainak helynevei is megtalálhatók, ami arra enged következtetni, hogy utódaik egy része helyben maradt.

Japhet második fia volt *Magog*, akitől a Gesta szerint a *magor*-ok, a Krónika szerint a *scyták* származnak. Hogy viszonyulnak egymáshoz a magorok és a szkiták?

Josephus (1.6.1):

> ... a mostani szkiták ősapjuk Magóg után magoroknak neveztetnek.

P. magister:

> *Scythiának első királya Magog volt.*

A Kr.utáni 1. században azt mondja Josephus, akinek adatait mégiscsak hitelesnek kellene tekintenünk, ha Anonymus igazát el is veti a megkérdőjelezendő tudomány, hogy a korban élő *magorok = a mostani szkiták* ősapja Magog volt. Tehát voltak *egykori szkiták* is, ami alátámasztja a fentebbi feltételezést, hogy a scytha királyságot, aminek kezdetére még nincs közelebbi adatunk, esetleg egy *más* törzsi forma, vagy *máshova tartozás* előzte meg. -

Első emlitésük, mint a *király-szkiták*, Herodotostól (IV. könyv) származik a Kr.e. V. század közepéről, aki eredetüket *ezer évvel korábbra* vezeti vissza.

Josephusnak a Magog utód magorokra vonatkozó adata két megállapitáshoz vezet bennünket:

1. Európa népeinek Noé fiaitól való származtatása nem a középkorban kezdődött, hanem jóval korábban fenállt.

2. A Kr. u. 1. században irásbeli tanúsággal létezett egy Japhet utód *magor* nevezettű nép, akiknek utódai – alig kétséges – a 9. századi magyar állam alapitóival azonosak.

A krónika folytatja a többi *Japhet-fi* felsorolását utódaik megnevezésével:

> *Madai, Ján, Tubál, Mosoch, Thyras,*

Őket követi *Cam* négy fia:

> *Kus, Mezarim, Put és Kánaan.*

Kus leszármazottai közül emlitésre kerül:

> *Saba, Euilat, Sabatha* és *Nimrod.*

Kusnak Josephus szerint hat fia volt, akik közül az utolsó a leghiresebb, - a szövegben elválasztva a többitől - *Nimrod, a vadász.* Nevének más formáit is ismerjük, mint Nimrot, Menrot. A Krónika a *Teremtés Könyvére* (14) hivatkozva, *Nemproth* névvel mondja el történetét, aki kezdetben Babylonban uralkodott, majd az emberek elnyomója és nagy vadász volt. Utódainak tartományai az óceán tengerréig terjedtek. - Itt végződik a fejezet második része.

3. A harmadik rész rövidebb az előzőeknél és *magánvélemény.* A 14. századi krónikás nem ért egyet Kézay Simonnak, IV. Kun László (1272-90) klerikusának *Hun Történeté*-vel, ahol azt olvashatta, hogy *a magyarok ősapja Thana fia Nimród* volt. Ezért egy nagyon komplikált mondattal cáfolja ezt.

> Ex quibus apparet omnibus dictum illorum esse verum,
>
> *qui dicunt,* quod Hunor et Magor, patres Hungarorum fuerunt filii Nemproth,
>
> qui fuit filius Cus, qui fuit Cam, qui fuit a Noe maledictus,
>
> tum quia non essent Hungari de genere Japhet — secundum dictum beati Jeronimi —,
>
> tum eciam quia Nemproth nunquam

habitavit circa fluvium Thanay, qui est ad orientem,

sed ad mare occeanum.

"Nyilvánvaló ebből mindenkinek, hogy Hunor és Magor, a magyarok ősei [nem] Nimrod fiai voltak, ... stb." (Geréb)

Másként:
Amiből (az elmondottakból) mindenkinek világossá válik, azoknak van-e igazuk, akik mondják, hogy Hunor és Magor a magyarok apjai Nimrod fiai voltak, aki Cus fia volt, akit Noé megátkozott.
Elsősör miért ne lehettek volna a magyarok Japhet leszármazottal, boldog(ult) Jeromos után mondva,
másodszor, mert Nimrod soha nem birtokolta a Tanais környékét, ami Keleten van, hanem a nyugati tengert.

Kétszeres indok, bár Jeromos magában még nem meggyőző, míg a második már logikus érvelés, bár a krónikás kissé megbotlott, mikor nem vette észre az *idézetet megelőző* mondatban, hogy nem Nimrod, hanem *leszármazottai* (posteritas) érték el meg nem határozott időpontban az Óceán tengerét. Ezenkivül Noé *nem Cam*-ot átkozta meg, hanem a bibliai szövegek szerint legkisebb fiát *Canaant* tette meg bűnbaknak, ami nehezen egyeztethető össze az igazságérzettel.

Kézay Simonnál a következő szöveget találjuk:

Dum autem tribus istae, — sicut refert Iosephus —, lingua hebreica uterentur,

decimo primo anno post diluvium *Menrot gigans filius Thana ex semine Iafeth oriundus,*

turrem construere caepit cum omni cognatione sua ...

Szabó Károly fordítása 1861-ben: " S midőn azon nemzetségek, mint Josephus mondja, zsidó nyelven beszéltek, az özönviz után a kétszázegyedik esztendőben a Jafet magvából erededt Menróth óriás, Thana fia, minden atyafiaival a mult veszedelemre gondolva, tornyot kezde épiteni, ... "

Josephus úgy mondja (német fordítás szerint), hogy *"ezidőben ugyanis ez a három őstörzs a héber nyelvet használta"*. – Szabó Károly fordításában a "zsidó" nyelv anakronizmus, mert Juda hét generációval később született.

A *Hun Történet* szövegéből következtetve, a magyarságnak volt egy rétege, amelyik eredetét Nimrod vonalán vezette vissza Japethez. Ennek magyarázatát Kézay Simonnak még ismernie kellett. Ha a 14. századi krónikás ezzel nem volt tisztában, úgy arra következtethetünk, hogy *nem volt magyar származású*, amiért is a fejezet végére érve igy szögezi le álláspontját:

Ergo, sicut dicit sacra scriptura et sancti doctores,

Hungari descenderunt a *Magog*, filio Japhet, qui post diluvium anno quinquagesimo VIII.,

sicut dicit sanctus(?) Sigilbertus episcopus Antyochenus in cronica orientalium nacionum,

intravit terrum Euilat et ex coniuge sue Enee genuit Magor et hunor, a quo Magari et huni sunt nominati.

Miképen tehát a Szentirás és a szent doktorok mondják, a magyarok Japhet fiától Magortól származnának, ... (Geréb)

A fordításban kétszeres hibát találunk, Magog helyett Magor áll, descenderunt = származtak,nem feltételes, hanem kijelentő mult.

Másként: **miképpen tehát a szentirás** (dicit = mondja) **és a szent doktorok mondják, a magyarok Japhet fiától Magogtól származtak, aki - Szent Sigilbert antiochiai püspöknek a keleti nemzetekről szóló krónikája szerint - 58 esztendővel a vizözön után ment be *Evilat* földjére és feleségétől *az ené*-től = *a szarvasünőtől* nemzette Magort és Hunort, akiktől a magyarok és hunok neveztetnek."**

Képes K. (1987) 24.jegyzet: Nevezett püspök (= szent Sigilbert) és irása ismeretlen.

Nem állitom, csak gyanitom, hogy a francia *(Si)-Gil-bert de la Porée*-ról (1076-1154)

Poitiers püspökéről van szó, aki íróként működött és kortársa volt Petrus Comestornak, a másik hivatkozott forrásmunka szerzőjének.

Kétségtelen, hogy *Evilat* központi személy és összefüggésben áll *Hunor és Magor* eredetével. De ki az *ősapa, Magog vagy Nimrod?* És ki volt *Thana?* A *Kézay szöveg* alapos vizsgálata összeegyeztetve ókortörténeti adatokkal, a következő családfához vezet bennünket:

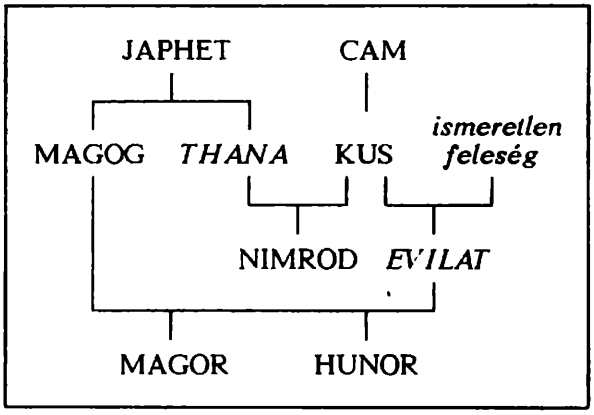

1. A vizözön után 11 évvel született Nimrod az óriás, a Japhet magvabeli Thanától = Japhet leányágából (leány vagy unoka). Apja Kus volt, Cam fia.

2. Japhet fia Magog, a magyar ősapa feleségül vette Evilatot, (valószinübben Evila), Kusnak egy másik feleségtől származó leányát, akivel Magort és Hunort nemzette.

3. A két fiu japhetia apát és hamita anyát vallhatott magáénak.

4. Nimrod Evilatnak féltestvére, Magognak sógora és fiainak nagybátyja volt.

Ne hagyjuk figyelmen kivül, hogy *úgy a Gesta Hungarorum, mint a Krónika egyedül Álmos törzsét származtatja Attilától és vezeti vissza Magógig.* A Hun Történet adata viszont ahhoz a meggondoláshoz vezet, hogy a vérszerződés hét törzse közül volt legalább egy, ha nem több, amelyik Nimródtól származott, de eredetét nem a bibliai papirforma szerint annak apjára, Kusra, hanem az anyai ágon Thanán keresztül vezette vissza szintén a *japhetita* ágra, (mert ő volt az előkelőbb?). Ezek közé tartozhatott Kézay Simon is.

Igy a 17. században az utódok nem a lotharingiai hercegi apa nevét veszik fel, hanem a királynőn, Mária Terézián át Habsburgok maradnak. Vagy mint *Aba nembeli Péter* is felesége nevét viseli.

Az anjoukori krónikásnak állásfoglalása a Japhet fia Magog származás mellett egy fontos információt is tartalmaz. *A magyarság testvérnépeivel együtt Európának őslakosa és nem későbbi jövevények utódja.*

Éljünk még azzal a feltételezéssel, hogy *a magyar krónikában csak azok a népnevek kerültek feljegyzésre, akikkel a korai idők folyamán a magyarságnak valami szoros kapcsolata volt.* Apai ágon legközelebbi rokonaink lennének a franciák, a médek, a görögök és a *tobol*-ok, akiknek nevét az Ural táján folyó és helynevek őrzik, ahová a magyar őshazát is szokás nyelvi hasonlatosság alapján helyezni. Anyai ági rokonok a sábák, szambatok és mezarimok azaz egyptomiak, akiknek neveit a Kárpát-medencében is megtaláljuk.

Lehet-e rendet teremteni a Nimrod korabeli bábeli/babyloni zür-zavarban? Ennek kisérlete egy kiegészitő ókor tanulmány feladata lesz.

Mint fentebb emlitésre került, a Képes Krónika magyarázatában Kristó Gyula mindenáron azt bizonyitja, hogy a magyarság származtatása az előkelő Japhettől csupán a 14. századi krónikás találmánya, aki le akarja mosni népéről a hamita származás szégyenét.

Kristó:
A harmadik érvet Kálti számára a középkori emberre olyan jellemző névmisztika szolgáltatta. Kálti a bibliából tudta, hogy Jáfet egyik fia Magog volt. Mivel ennek neve feltűnően hasonlít a csodaszarvas-mondában a magyar népet megszemélyesitő Magor nevére, Kálti biztosra vehette, hogy Magogtól Magor, vagyis a magyarok eredtek. Ezzel a jafetita eredet "bizonyitva" volt. ...

Amikor Kálti Márk megirta az általa összeállított kronikakompozíció bevezetőjének szánt oldalait (a Képes Krónika 1-4. fejezeteit), azzal a jóleső érzéssel térhetett át más szerzők munkáinak másolására, "különböző régi krónikák" egybeillesztésére, hogy népe érdekében nem keveset tett. Lemosta a magyarságról a kámita eredet szégyenfoltját s ezzel kiemelte nációját a népek megvetett, lenézett csoportjából, s amikor – legalábbis a szó középkori értelme szerint – "bizonyitotta" a magyarság jáfetita származását, s Tanais (Don) vidéki őshazáját a Jáfet-fiak birodalmába sorozta be, egyszersmind a Kámtól származtatott fekete bőrű népek afrikai hazájából Európába helyezte a scytha-magyar őshazát.

Kristó elképzelése bizonyithatatlan, több mint vitatható és végérvényes tudományos érvnek elfogadhatatlan. Véleménye, hogy a magyarság afrikai hamita származású, magában nem lenne szégyen, de hogy a magyar mondavilág csodaszarvasa és a bibliai Magor között sem szabad, hogy azonosság legyen, már tendenciózus. Majd a krónikás ismét tévedett, mikor a magyarság "*Tana-is* vidéki őshazáját a Jáfet-fiak birodalmába sorozta be"? (Tana fia Nimród!) Ezt már pl. a 12. század elején a Nestor krónika szerzője is megtette.

Az eredetproblémát más oldalról megközelítve kérdezzük, hogy a bibliai Magog alakja

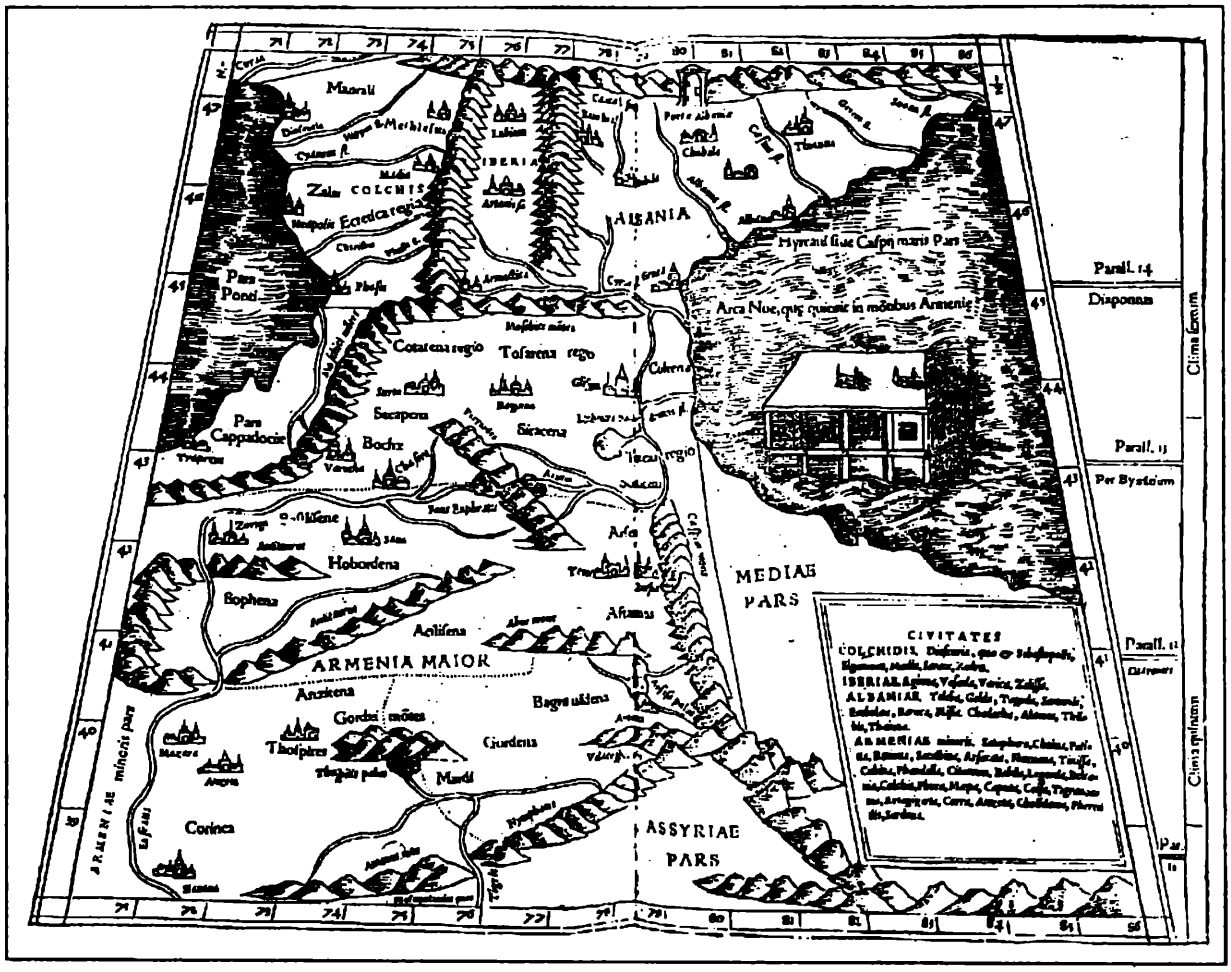

Arca Noe, que quieuit in montibus Armenie
Noé bárkája, mely Arménia hegyeiben megpihent/megnyugodott/tétlenül állt
Sebastianus Münster: Cosmographia Universalis 1544

alakja, függetlenül attól, hogy magyar ősapa volt-e vagy sem, kimutatható-e időben és térben? Mikor és hol született Magog?

Induljunk ki a *vizözön* történetéből. Ez nemcsak a Bibliában és Josephusnál, hanem a Gilgames-eposzban is, tehát két különböző szemszögből feljegyezve maradt ránk. Következtetve, azonos eseménynek azonos főszereplői kellett, hogy legyenek, mig el kell tekintenünk az irreális elképzelésektől, a csodáktól, így a 4000 m-en felüli Ararát hegyének tetején való kikötéstől, vagy a bárkába tömöritett állatkerttől, s helyette a keleti ember virágzó, szimbolikus beszédjének megértését kell szorgalmaznunk.

Az ismert szöveg szerint Noé feleségével, fiaival és azok feleségeivel hagy- ta el a záműzetés földjét. Ez józan logikával nem kereshető a Folyamközben, mert ott az Éden kertje, a Paradicsom volt, hanem a Káspi-tenger keleti oldalán, a Turáni Alföldnek nevezett területen. Ezt a helyzetet a 17. században Sebastianus Münster *Cosmographiá*-jában ábrázolva is megtaláljuk, de a következő évszázadoktól ez a realitás is úgy veszett ki az emlékezetből, mint a Nibelung-Ének hiteles története. A terület elleni katonai támadás a Gilgames-eposz szerint délről jött, a hegyek felől, amikor is a zsilipek megnyitása okozta a csatornázással művelt földeken az áradást. Ez emelte meg a tengeri útra alkalmas bárkát, aminek méreteiről mindkét leirás beszámol. Biztosan nem véletlenül. Noé biztonságban áthajózhatott a Káspi-tengeren s az Araxes folyón addig hatolt fel, míg zátonyra jutott. A témát külön kiegészitő tanulmányban dolgoztam fel *Noé leszármazottai és a Gilgames- eposz* cim alatt, mert a nagyméretű történet elnyelné a Képes Krónikát, mint a bibliai cethal Jónást.

Rövid kivonatolás: Mikor Noé és Co. megérkeztek a Tengerentúlra, azaz a Káspi-tenger nyugati oldalára, majd hosszas huza-vona után letelepedési engedélyt kaptak az *áriák* országában, a későbbi *Ariaméniá*-ban, – ha biztonsággal nem is jelenthetjük ki, csupán feltételezhetjük –, egy más, a sajátjuktól eltérő nyelvvel találkoztak, ami vonatkozhat a szókincsre, vagy a kiejtésre. Az unokák az új környezetben két nyelven nőttek fel. Szem harmadik fia Arpachsades és a japhetita Gomár és Magog ebben az új hazában jöttek már a világra. *Japhet két fia azonos Gil-Games-sel és a másik főhőssel En-Gidu-val.*

Az események időpontjának tekinthetjük azt a korszakot, amit a tudomány *a szumér városállamok virágzásának* nevez, mikor *Ur*-ban kialakul az 1. dinasztia, Kr.e. 2500-2350 között. A vizözön 2450 körülre tehető a ma közhasználatban lévő ó-kor kronológia alapján.

Magóg/Enkidu élettörténete a Gilgames-eposzból rekonstruálható. *Szülőföldje* az Araxes és Kura (=Gura) folyók vidéke, *anyjának, a gazellának országa*, ahol az Isten háta mögött, (a német nyelv nem használja a kifejezést) titokban, *balsors*-ban nőtt fel. Apjáról, aki egyuttal Gilgames apja volt és a bibliai Japhettel azonos, és ezirányú rokonságáról ifjúkoráig nem tudott. *Anyanyelve ária*, vagy azzal közel rokon. Ez a vidék tekithető az *első magyar őshazának, ahonnan a magyarság nyelvének magját és anyatiszteletét hozta.*

(Ma-(ma)- gura lehetett az eredeti neve; mig En-gidu = a gida, irodalmi forma; a "gazella" forditása viszont lehetne "őz" is),

Majd a fiatal fiú találkozik – *egy vadász* (Nimrod) által megrendezve a véletlen látszatát - egy fiatal leánnyal, a Cham unoka *Evilá-val,* akit annak aranyban és onixban gazdag országába, a Tigris balpartjára követ, aminek északi határa a *Zab* folyó, azon túl terül el Nimrod országa, délen a *Dijala*, annak túlpartján a többi *Kusita* testvér helyezkedik el. A leány feladata, hogy a vadon felnőtt fiút szinvonalas életformára tanitsa. Mindez felsőbb, politikai érdekből történik. Majd harcba kerül eddig nem ismert féltestvérével Gomár/ Gilgamessel, akivel a döntetlen küzdelem után barátságot köt, s annak isteni anyja által

örökbefogadva, egyenrangú testvére és társuralkodója lesz a Folyamközben, a *hamiták* uralmi területén. Itt az elsőszülött Gomár ellenében elnyeri a *főpapnőt Iskara-t*, akihez a "leány" kiséri el. Tehát *két*, nem egyenlő rangú *felesége* van.

Összeegyeztetve ezeket az adatokat a krónikában feljegyzett történettel, utóbbiban is azt találjuk, hogy *Ene-uno-ünő* nem *uxor*, hanem *conjuge* volt, vagyis *mellékfeleségnek* számitott. A fiak neveiből következtetve ezek közül az idősebbik volt *Hun* (unos = első), aki egy szótaggal anyja nevét viselte, míg *Magor* apjának Magognak és főfeleség anyja Iskara nevének összetételét kapta.

MAG-(og) + *(Isk)-AR* (a),
(vagy k=g) *MA* - (is) *GAR*-(a).

A keleti jogszokás és a nevek felépitése alapján azzal a valószinűséggel számolhatunk, hogy Iskara, csakúgy mint korábban Gilgames isteni anyja Enkidu esetében tette, a mellékházasságból származó *Hun*-t is egyenjogú fiává fogadta, aki igy lett *Hun-or*. A két fiú *dajkája* és nevelője Enéh volt.

(Későbbi időpontban a bibliai Ábrahámnak is két különböző rangú felesége volt, Hágár és Sárai, ahol a később született fiú Isak nyerte el az elsőszülött jogokat, s hasonló az eset a bibliai Jakob fiainál, ahol a két fő feleség Lea és Rachel sajátjuknak ismerik el a mellékfeleségek fiait.)

A fentebbi Noé családfa a Gilgames-eposz segitségével a következőképen javitható:

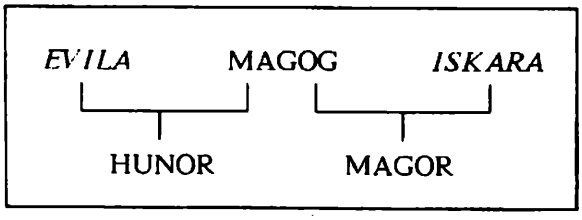

Hunor szülőföldje Evila országa, a Sab-Djila folyók köze volt, ahol anyja "megosztotta köpenyét" azaz országát apjával, míg – úgy tünik – Iskara mellett Magog a *törzsfenntartó férj* szerepét töltötte be a Folyamközben, amit akkor *Sumériának* neveztek. A megnevezéssel azonban legyünk óvatosak, mert ez a forma csupán a mult században keletkezett közös tudós megegyezéssel az ékirás SMR mássalhangzói alapján és nem autentikus. Valószinűbb: *Samaria*. Egy *Samarra* nevű ősi város a Tigris partján, Evilat földjén található.

Gilgames/Gomár további terve volt a Cédrus-Erdő megtámadása, amit az általános tudományos vélemény a *Libanon* hegyével azonosít. Ez a terület ezidőben Cham/Ham legkisebb fiának, a Noé által kiátkozott Kanaannak a birtoka volt, aki azonban benn volt a hamita szövetségben, és megtámadása nélkülözi a realitást. Helyette nézzünk Evilat földjéről a *Sab-Djila* folyók vidékétől keletre, ahol a *Sag-ros hegység* félelmetes, égbenyuló csúcsai emelkednek, ahol a cédrus épúgy nem volt ismeretlen. Az események folytatása megengedi a feltételezést, hogy eredeti neve *Cédrus-Erdő* volt. Hogyan változott meg ez a név?

"Scythia első királya Magog volt", irja P. magister. "A scythák Magogtól származnak", mondja Josephus. Herodot szerint "a *scytha* nevezet a görögöktől származik, a perzsák *sacá*-nak nevezik őket".

A *Sag-ros* vagy *Zagros* első szótagja lágyabban ejtve *Sac/Sak*, amiből a későbbi *Saka*, a görögök nyelvén *S-(a)-k-ytha* keletkezett. A görög forma második része erősen emlékeztet *Itha-Ida hegyére*, ahol Zeus született. Utóbbit a hegynév mai *-ros* végződésével együtt hagyjuk egyenlőre figyelmen kivül, (míg Ság nevű hegyet a Dunántúlon is találunk). Enkidu ellenezte a háborús tervet, de kényszerhelyzetben mégis kénytelen volt abba belemenni. Nehéz harcokkal megtörtént a hegyvidék és az azon túli területek birtokbavétele, aminek *Magog első sah/sach*-ja lett. A cimet, ami jelentésében a *királyok királya*, később átvették a perzsák a közelmultig megőrizve.

De mi lehetett ennek a *Saca-országnak* rendkivüli jelentősége, hogy a késő korok sem felejtették el? – Magog "58 esztendővel a vizözön után bement Evilat földjére", irja 14. századi krónikásunk, ami a 2390-es éveknek felel meg. Születésének időpontja

2410 tájára keltezhető. Gomár és Magog között legalább húsz esztendő a korkülönbség. 2380 táján történhetett a terület birtokbavétele. Mi volt ennek az oka és célja? Ki volt a legyőzött, félelmetes *Chu-baba?*

Röviden: Noé harmadik (vagy első) fiának Szemnek terjeszkedési területe az Araráttól kiindulva, a keleti, terméketlen hegyvidék volt. Innen indultak fiai, igy az új hazában született *Arpaxades,* feleségeiket visszahagyva Indiába. őket támadta meg Noé halála után kétségtelenül jogtalanul, de nem indokolatlanul Gomár, a háborúba kényszeritve Magógot is. Chubaba női név. A részletek a kiegészitő dolgozatban kerültek feldolgozásra.

Az expedíciónak nagy jelentősége az *arany* felfedezése volt (Godin Tepe környékén), ami az *anyaország* anyagi és szellemi kulturáját magasba emelte. Gomárból *Gom-or* lett, Magog fiai *Mag-or* és *Hun-or.* Két *aranyifjú.* Az ország: *El D'orado.*

(Latin *or* = arany; németül *Gold,* mintha a telephely God-in nevét őrizné.)

A nagy gazdagság irigységet váltott ki. Enkidu/Magog nem sokáig örülhettek a jólétnek. Az *istenek* elhatározták Enkidu megsemmisitését, ürügyként felhozva Chubaba halálának megbosszulását. Az időpont Japhet halálával állt összefüggésben. Gilgames halasztást kapott. A Cédrus-Erdő meghóditása *Zag- zsákutca* volt.

Kr.e. 2360 körül, Magog *Sáka-országát* megdöntötték a keletről, Indiából visszajött szemita utódok. A végső csatát vesztett Magóg/Enkidu egyik elbeszélés szerint meghalt, ami alatt országának elvesztése értendő, másik szerint elmenekült. Gilgames hosszú panaszban siratta a *gazella fiát.* - A hóditók továbbmenve 2350 körül *kettévágták Szamáriát,* amely esemény után *Arpaxades unokájának Hébernek ekkor született fia Phalek* kapta nevét (Josephus 1.6.4). Majd később Gilgames is "magára húzta az oroszlán bőrét", csapzott hajjal kóborolt saját hazájában és menekülni kényszerült tengereken túlra, barátját keresve. A büszke tartású *kettős szarvas ábrázolások* megszüntek a mezopotámiai térségben, majd Kis-Ázsiában és a Pontus Euxinustól északra, a későbbi szkita terü leten tünnek fel újra.

Véget ért a csodálatos, békés *aranykor,* a tej és méz bőségével, mint azt Ovidius Metamorphosisában (2. fejezet) megénekli.

Szamária utódállama az *Akkád-Birodalom* lett, amit Kr.e. 2225 táján a *gud*-ok népe döntött meg.

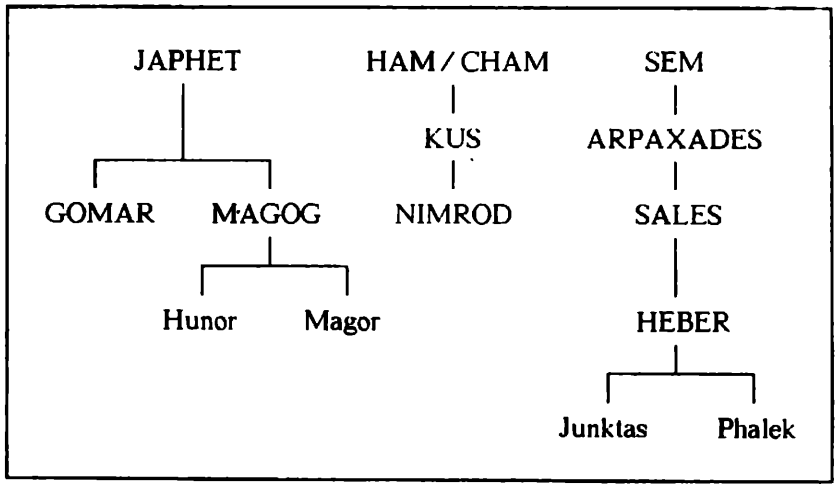

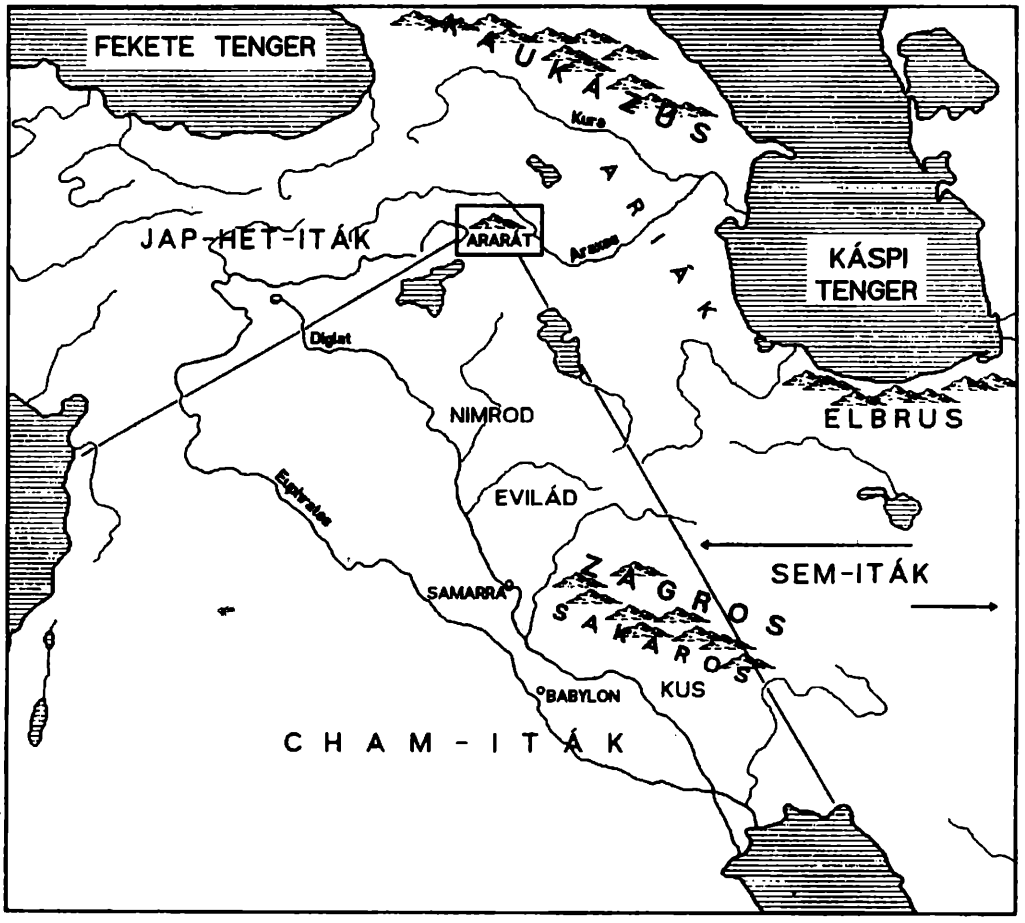

A Noé fiai között három részre osztott Orient sematikus határvonalakkal

1. Magog születésének és gyermekkorának szinhelye az Araxes folyótól északra az Áriák ors zágá ban
2. Evila földje chamita területen
3. Elfoglalt terület a Zagros hegységen túl, ami a későbbi Médiával azonos.

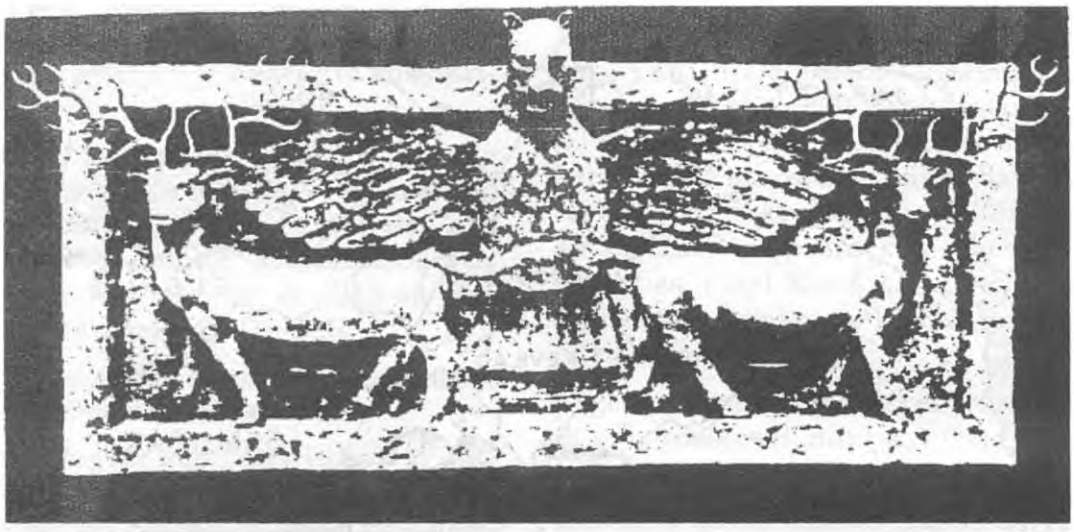

A Folyamköz szarvasai.
Mögöttük egy madártestű és nehezen meghatározható arculatú,
fülekkel és uralkodói abronccsal? ábrázolt lény
terjeszti ki védően a szárnyait.

K-B.2 AZ ELSŐ MAGYAR TÖRZS

A krónika első fejezetében felfigyelhettünk a jelenségre, hogy Japhet első fiának Gomárnak részletes története mellett a második fiú Magóg *szkitaként* kerül említésre, magyarázat nélkül, *hogyan lett Magógból és fiaiból szkita.* Nem zárható ki, hogy a *11. századi* gestában mindez részletesen benne volt, de mint fentebb már szó esett arról, amit a 13. századi másolók kihagytak, mindörökre elveszett. Majd az Anjouk által iratott új krónikában magától értetődően szintén nem volt fontos a Magor-ág történetének kihangsulyozása, a saját Gomár eredettel szemben. Igy az előttünk lévő fejezetben események, időpontok és földrajzi adatok kúszálódásában kell - a lehetőségekhez mérten - tiszta helyzetet teremtenünk.

A fejezet szövegével kapcsolatban a következőket állapithatjuk meg:

1. minimális eltéréssel azonos Kézay Simon szövegével, aki azt szintén az äs-Gestából vette,

2. a komplikált és több értelmű fogalmazás ismételten Aba nembeli Péterhez vezet bennünket,

3. gyanitható, hogy a későbbi másolók nem a teljes szöveget, hanem annak csak egy részét őrizték meg,

4. a földrajzi adatok a fejezet második felében külön feldolgozást igényelnek.

Prima origo dilatacionis hungarorum in oriente Scythie

A magyarok elterjedésének kezdete Szittyaország keleti részén (Geréb),

A fejezet cimének forditása változtatható: Másként:

A magyarok első törzsének terjeszkedése Kelet-Scythiában.

A krónikás a fejezetet *négy* részre osztotta, ami később a modern latin szövegben indokolatlanul kettős számozású (5-6). Maradjunk az eredeti beosztás mellett.

1. Szarvasűzés (Accicit autem dierum ...)

2. A család alapitás
   a) Találkozás a feleségekkel a Meotisban, (Anno vero VIo exeuntes ...)
   b). visszatérés Scythiába (Exploratoribus igitur ...)
   c) Az európai Scythia ismertetése (Scythia enim regio in Europa ...)

3-4. További föld- és néprajzi adatok (Ex plaga autem ...)

1) A szarvasűzés

A krónika második fejezetének első része rövid, forditása vitákra ad okot, ennek ellenére az információk tömegét tartalmazza.

Accidit autem *dierum* / una / venandi *causa* / *illos* perrexisse.

Quibus in deserto / *cum* cerva occurrisset

in palludes meotydas / *illam* insequentes / fugit ante eos.

Történt azután egy napon, hogy vadászni indultak; a pusztaságban szarvasünő bukkant elébük; ezt a meotis ingoványaiba üldözték; futott előlük. (Geréb)

Az előző fejezet a magyarok és hunok származásáról fejeződött be, aminek közvetlen folytatása a közben lévő cim után a fenti mondat, nevek emlitése nélkül. - A történet ebben a formában közismert, de ha a szöveget alaposabban szemügyre vesszük, megint azt találjuk, hogy a forditás sok tekintetben változtatható.

Eddigi időbeli támpontunk a Kr.e. 2350. esztendő, mikor Szuméria megdőlt, és az eposz szerint Gilgames kalandos utakon indult már korábban csatát vesztett társának, Enkidunak keresésére. A szövegnek több változata ismert, egyikben nem tudja már barátját életre kelteni, másikban rövid ideig újra uralomra jutnak.

De mi történt a feleségekkel Iskarával és

(et) Enehvel, valamint (ac) a fiakkal? Sorsuk lehet, hogy ismeretlen maradt volna, ha nem találnánk nyomukat *Homeros Odyssea*-jában, ahol a Trójában harcolt Menelaos emlékezik a *szarvasünőre.*

(IV.134-39) Devecseri Gábor forditása
Mint amidőn a hatalmas oroszlán bérci tanyáján
hagyva szopós és mostszületett két borjat a szarvas,
hegyszakadékba siet s a füves völgyekbe legelni,
az pedig egyszercsak hazatér, meglátja tanyáját
s mindkettőnek a csúfos véget hozza magával.

Anton Weiher ford. Tusculum 1990:
"Wenn sie im Lager des kraftvollen Löwen die Kälbchen zum Schlaf legt"

Ugyanazon görög szöveg árnyalátban eltérő forditása jellemző példája a tartalom megmásíthatóságának. Az első változat kényszerhelyzetre mutat, a második tudatos cselekvésre utal.

Az ismert történelmi eseményekben gondolkodva, a szarvasünő, *Eneh,* Magognak, a himszarvasnak párja elmenekülve visszahagyta *két fiát* az *oroszlán táborában*, ami lehetett a csatamezőn, ahol azok fogságba estek, vagy legyőzöttként, csúfosan, megszégyenitve a győztes alattvalói, vazallus fiai lettek. Iránya a Kaukázus hegyszakadékain keresztül az élelmet és biztonságot adó északi tájak voltak. *Nem véletlen, hogy a szkita művészet még sokáit őrzi az oroszlán által legyőzött szarvas motivumát.*

Hunor és Magor azonban két anyától származtak. Mi történt Iskarával? A lehetséges feleletet a századunk huszas éveiben C.L. Woolley által felfedezett *királysirok* adják *Ur* városában, ahol érintetlenül maradt és felmérhetetlen értékű sirmellékletek adnak tanuságot a kor gazdagságáról és fejedelmi *nőkről,* akik aranyserlegekből ivott méreggel mentek a halálba. Az időpont megfelel az ellenséges támadás idejének.

Vizsgáljuk a Képes Krónikában a Magog fiak történetét. Megint egy többféleképen forgatható szöveggel van dolgunk.

Accidit autem *dierum* (pl.gen.) una / venandi causa / illos perexisse = történt azután egy napon (Geréb), vagy történt azon (sorsdöntő) napoknak egyikén? Vagy:

Accidit autem dierum / una venandi causa / ...

Dies = nap, *dierum* Pl.Gen, nem lehet "egy nap"; míg alkalmazható a késő latinban: *isten,* istenek, hatalmasok,

"una venandi causa" mint egybetartozó fogalom: mint *kelekezett/előállott körülmények/ok/hiba;* (szójáték lehet a szarvassal kapcsolatban: rosszul sikerült cselekedet = baklövés.)

Történt azután, hogy az isteneknek a hibája/baklövése....

... illos perrexisse ... = őket (masc.pl.) továbbmenve = száműzte, előzve? ... (továbbmentek, előrehatoltak, megindultak, nem hagyták abba a megkezdett utat),
quibus = tőlük (az istenektől)? ... A forditás elhanyagolta az illos és quibus névmásokat.
in deserto = lakatlan terület, pusztaságba.

... előzte/elinditotta őket lakatlan területre,

Josephus 1.6.1.: Japhetnek 7 fia volt, akiknek országai Ázsiától az európai Gadiráig terjedtek. *Ezek a területek eddig lakatlanok voltak ...*
... cum cerva occurisset = a pusztagban szarvasünő bukkant eléjük (Geréb),
másként: cum (kötőszóként alkalmazva) = mert, miután, ; ... cerva occurisset (plusqu. perf., tehát egy *korábbi időpontról van szó, mint a fiak utrakelése)* =

mert/miután a szarvasünő ellenszegült nekik (az isteneknek - quibus), ...

in paludes meotydas *illam* insequentes ? fugit ante eos.
... insequentes ? a kézirás másik lehetséges olvasata: incognentes = még meg nem ismert, ami még nincs megvizsgálva

a Meotida mocsaraiba, ami még ismeretlen volt, menekült előlük (az istenek elől).

Uj történet áll előttünk. A szarvas nem az ifjak elől menekült. ők csak a *nyomát* keresték.

Cumqe ibi ante eos prorsus evanuisset,

diucinus requisitam nullo modo invenire potuerunt.

Mikor azonban ott teljességgel eltünt elő lük, sokáig keresték, de semmiképen fel nem lelhették. (Geréb)

Mivel ott (térben: a pusztaságban) vagy **annakidején** (*ibi* időbelileg, mikor elmenekült) **előlük teljesen eltünt, hosszasan keresve sem lelték a nyomát.**

(kétértelmű: requisitam = állatok visszahagyott nyoma; szükségben, üggyel-bajjal

vagy *és semmi módon megtalálni/ felfedezni nem tudták.*

A helyzet pontatlan az általános alany miatt. Az istenek, vagy az útrakelt hunok és magyarok nem találták nyomát?

Peregratis tandem paludibus

memoratis pro armentis nutriendis

ipsam conspexerunt opportunam.

Bebolyongták azután ezt a mocsárvidéket, és úgy találták, hogy az alkalmas nyájak legeltetésére. ??? (Geréb)

Lehetett igy is, de a mondat ingoványos talajon nyugszik. A kézirás világos *peregratis* szavát a fordító per-*a*-gratis = beutazás, körút, körforgás értelemben önkényesen változtatta, ami ellentmond a későbbi szövegnek. Maradjunk az eredeti szónál.

peregre = a városon kivül, idegen országban, idegenül, kivülállóan?; tandem = végre egyszer, végül; paludibus = mocsarakban; (memoratis=nevezett? vagy hires, különös helyzetben?; pro armentis nutriendis = legelő állatfalka előtt; ipsam = őt magát; conspexerunt = látható lett, megmutatkozott, megláthatták; opportune = kényelmesen, alkalmasan.

Az idegen országban végre – a nevezett mocsarakban – megpillantották ŐT MAGÁT legelő állatfalka előtt, szerencsés körülmények között.

A *nutriendis* szó tudatosan utal a még növekedésben levő, legelő fiatal állatok táplálására, *(nutrior = szoptató asszony).* Ellentétben a *legelő rómaiakkal,* akik rosszalló értelemben *"pascuntur* de bonis hungariae" (GH 9).
Az irodalmár P.magister szójátékának ismételt megnyilvánulása: *requisitam - opportunam.* Az elmenekült ünő nem szükségben, hanem - a szó eredeti értelmét, a hajós kifejezést véve: *ob portum* - biztos kikötőben él (a meotiszi vizek partján).

Deinde ad patrem redeuntes ab ipso licencia impetrata

cum rebus omnibus paludes meotydas *pro armentis nutriendis*

intraverunt moraturi intravenit moratum.
Visszatértek hát atyjukhoz és tőle engedelmet kapván minden jószágukkal bementek a maeotisi mocsarakba és ott is maradtak.

Az összefüggés a megpillantott szarvasünő és apjuk *Magog* között nyilvánvaló, de a *visszatérés* hozzá, az eddigi szövegelemzés alapján, miután *száműzetésről* van szó, ajos dolog. Hol tartózkodott Magog ezidő ben, nem derül ki. A forditás nehézségét a a kézirás is okozza, amibe szemmellátható an későbbi belejavitások történtek. Igy az utolsó két szó is változtatható.

deinde = attól fogva, azután; re-d-eo = visszatérni, de átvitt értelemben lehet a visszatérés gondolatban és beszédben is; licencia = függetlenség, kötelezetlenség; impetrio = kedvező jelenségek útján (madár vagy béljósjelekkel) valamit elérni törekszik. rebus omnibus = minden jószággal, teljes vagyonnal, vagy uralkodói joggal felhatalmazva.

Az egymást követő mondatokban ismétlő dik a "pro armentis nutriendis", amit a forditás másodszor egyszerűen elhanyagol.

moratim = időt engedve magának; moratio = késedelem, haladék cum = kérdőmondat összekötő szava

Attól kezdve (gondolatban? ismételten) **visszatérve apjukhoz, tőle függetlenséget kértek** (valószinű) **madárjóslattal, hogy teljes vagyonukkal a meotiszi mocsarakba a növekedő falkáért haladék nélkül bemenjenek-e?**

Uj összefüggések állnak előttünk. Hunor és Magor elérkeztek a Meotys közelébe, ahol

találkoztak Enehvel. Erre idegenben élő apjukat kérdezték, mitévők legyenek, cselekedhetnek-e önállóan? A "madárjóslat" véleményem szerint késő idők elképzelése, s a szó eredeti reális értelme a "gyorsposta", a szervezett hirközlés volt. Ennek egyik módja lehetett a *postagalamb*, vagy a *holló*, mint ez Noé bárkájából is ismert. A kérdésre öt esztendeig nem jött kedvező hir. A fiak a Meotys partján vártak. Az ingóványos terület birtokbavétele természeti adottságai miatt veszélyes vállalkozás volt.

Regio quidam meotida perside *patria* est vicina...
Maeotis vidéke pedig Perzsaországgal határos (Geréb).

A fordításból kimarad a "patria" szó; persideo mint *ige* = ununterbrochen sitzen bleiben, irgendwo sich ansetzen, eindrigen = letelepedni, behatolni; *Patria* = *apaország*, *vicina* = *szomszéd-asszony.*

A tájegység/régió, mármint a meotida, a perzsiai apaországgal szomszédos ... vagy a meotida tája az (idegenek által) **megszállt pátriával volt határos?**

Ismételten tudatos a szójáték, mert az események idején még nem létezett Perzsia, mig a 11-14. században utólag elfogadható a helymeghatározás. Következik Meothyda ismertetése:

...quam undique — preter vadum unum —pontus gyro vallat fluviis currens herbis silvis piscibus volucribus et

Paludes Meotidis – Meotiszi mocsarak Európa felől
Sebastianus Münster: COSMOGRAPHIA Aller Monarchien Basel 1628

Aditus illic difficilis et exitus paludes ergo Meotydas adeuntes.

... egyetlen gázló kivételével mindenfelől tenger övezi; folyóvizekben, növényekben, erdőben, halban, vadban, madarakban bő velkedik; ki-bejárni ott bajos dolog (Geréb)

Eltérő fordítással:
... **melyet körösköriil – egy sekély viz/gázló kivételével – a Pontus gyro = a kerek tengerbe sietö/áramló folyók biztositanak/elsáncolnak, friss füvekben** (legelő, gabona, kerti növények), **erdőkben, halakban, szárnyasokban és vadakban bővelkedik. Megközelitése nehéz** (megközelithetetlen) **és a kimenetele** (a megközelitésnek) **kockázatos.** (Szójáték)

Paludes ergo Meotydas *adeuntes* quinque annis ibidem immobiliter permanserunt.

Elérkezvén tehát a maeotisi mocsarakba, nyugton megültek ott öt évig. (Geréb).

Másként:

Elérkezve a Meotydas lápjaihoz, tehát öt esztendeig ott egyhelyben maradtak.

ad-eo = oda- hozzámegy; valakihez bizonyos céllal megy immobiliter = változatlanul, változhatatlanul; átv.ért.: szilárdul, rendithetetlenül.

A várt jeladás nem érkezett.

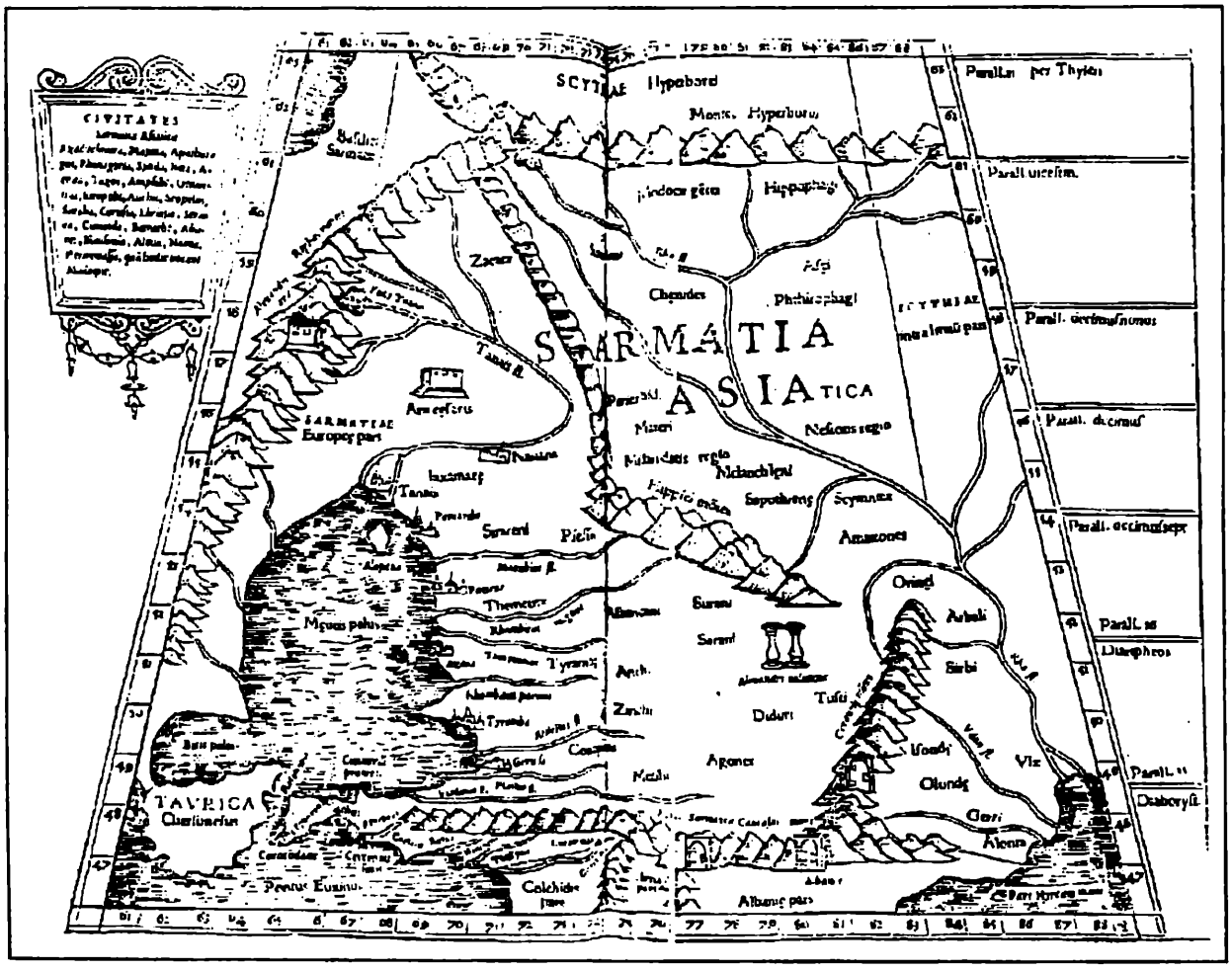

Paludes Meotidis – Meotiszi mocsarak Ázsia felől
Sebastianus Münster: COSMOGRAPHIA Aller Monarchien Basel 1628

Itt végződik a fejezet első része, anélkül, hogy Hunor és Magor neve említésre került volna. Kövessük először az események menetét.

2). A családalapítás

a). Találkozás a feleségekkel

A fejezet második részében is változtatható a fordítás P. magisternek, a magyar irodalom első nagymesterének sziporkázó szójátékai és a mondatszerkezet okozta többértelműségei miatt, amit a 14. századi krónikás kezeirása őriz.

> Anno vero VI. exeuntes in deserto loco
>
> sine maribus in thabernaculis permanentes uxores *ac* filios filiorum Bereka,
>
> cum festum tube colerent et coreas ducerent ad sinitum simphonie casurepererunt. -
>
> A hatodik esztendőben pedig kimentek; a pusztaságban a sátrak alatt véletlenül a Berekafiak feleségeire és gyermekeire bukkantak, amint férjeik nélkül a kürt ünnepét ülték, és történetesen éppen zene hangjai mellett táncot jártak; (Geréb)

Másként:

Valóban (úgy történt, hogy) **a hatodik esztendő kimenetelekor/indulásakor** (azaz az év kezdetén, márciusban),

a **puszta/lakatlan/elhagyott vidéken, a száműzetésben** ...

> sine = távol, nélkül; mares = tenger = tenger nélkül;
> A fordítás "férjek nélkül" *sine maritibus* lenne. Lehet, hogy az elírás szándékos a szójáték miatt.

a távoli tengerparton vagy **a férjek nélkül a tabernakulumban visszamaradt feleségeket** ...

> thabernakulum = 1/ fából épült házak, 2/ belső szentély (vallás), 3/ hadvezéri sátor, 4/ átvitt értelmében: lakóhely
>
> Kunyhók? vagy az Ukrainában szokásos *fából* épült házak, ahol a magányos nők laktak? Vagy *a belső szentélyben = az otthon*ban maradt feleségek, akik utánuk jöttek? Hadi sátrai a harcias *amazonok*nak, akik *Herodot* szerint (4.110-17) a scyták *fiataljaival* léptek házasságra, akik további sorsukat irányitották?

és Bereka fiainak fiait azáltal, hogy ünnepi harsonákat fujtak és coreas ducerent? hangos dobpergéssel - véletlenül látták viszont.

Tulajdonképen nem állapitható meg, hogy kik ünnepeltek. Lehettek a férfiak, s a zeneszó vezette a nőket hozzájuk, vagy az otthonhagyott feleségek keresték őket hangos trombitával és dobveréssel, vagy idegen, férjek nélkül maradt nők kaptak az alkalmon, melódikus beszédükkel megnyerve a férfiakat, vagy a találkozáskor nagy öröm, rivalgás, ricsaj volt? Választhatnánk a lehetőségek között, ha a *reperio* ige nem adná a választ. A még ifjú Hunort és Magort kisérő férfiak *viszontlátták az otthonban maradt és utánuk jött feleségeket. Az események irányitója a távolból Magog volt.*

> reperio-repererunt = widerfinden = ujra megtalálni, keresni és megtalálni, valamit elérni,

A mondatból kiolvashatjuk a viszontlátás örömét, de a fordítás megengedi azt a lehetőséget is, hogy ez inkább a nők, mint a férfiak részéről volt nagyobb. A következő mondat a *sorsdöntő.*

> Quos cum *eorum* rebus in paludes meotydas rapinis celeribus deduxerunt.
>
> jószágostul gyorsan elragadták őket a Maeotis ingoványaiba (Geréb).
>
> quos = őket masc.pl.acc., tehát férfiakról van szó; deduco = jd. zu etw. verführen, bewegen. Nem lehet szó "a nők vagyonának rablásáról", amit őseink "elragadtak" volna, mert az *earum rebus* lenne. Itt a fentebbi *eorum rebus*-ról van szó, mikor apjuk engedélyét kérték a Meotysba való bemenetelre. A *res* szó sok féle értelmezhetősége megengedi, hogy ezuttal a *saját érdekük* értendő alatta.

Akiket (a férfiakat) **a saját érdekükben,**

hogy menjenek be a meotiszi lápba, gyors cselekvésre késztették.

Ennek kettős oka volt. Egyik a viszontlátás öröme a nők részéről, másik az adott *politikai helyzet.* A Meotisz biztonságot adott ellenséges támadás ellen, ami az elfoglalt szülőföldről volt várható.

> Hec fuit prima preda post diluvium.
> A vizözön után ez volt az első rablás. (Geréb)

Másként:
Ez volt egy nagyszerű zsákmány a vizözön után!

A mondat telített a többértelműséggel. A vizözön kb. száz évvel korábban történt, így gondolhatunk erre is. Majd a térben alkalmazható *post* prepozició a *diluvies* előtt, ami fordítható mocsár, láp, vizzel elárasztott területként, a vizek *mögé* vezet, ahol megtörtént a "nagyszerű zsákmány" birtokbavétele. Kik voltak a "zsákmányolók"? A férfiak, vagy a nők? Valószinű, az utóbbiak.

> Kelet-Európa népszokásainak egyike, hogy husvétkor barátok és idegenek ölelik meg egymást, *himes tojást* ajándékozva egymásnak. Lehet, hogy a Meotiszban négy évezred távolságában történt eseményt, két néptörzs egymáshoz kényszeritett asszonyainak és férfiainak, végül is békés egyesülését őrizte meg napjainkig, értelmében elhalványodva az emlékezet. – A nők "sine maribus" = *viz nélkül*, azaz gyermektelenek voltak. – A husvéti sétát követte benn a Meotisban a *husvéthétfői locsolás.* Ukrainai népszokások őrzik a *kendővel történő legényfogás* ősi játékát is.
>
> Alig kétséges, hogy a Krónika szövege kevés változtatással alaptörténete Vörösmarty irodalmi művének, a Csongor és Tündének, az eltéréssel, hogy Hunor és Magor egy személlyé olvadnak. Csongorhoz, akinek nevében a *kangár* népnevet ismerhetjük fel, a hazájabeli, *kóborgó (kabar)* Balga csatlakozik szolgaként, akit elhagyott felesége, Ilma keres. A hűtlen férj lehetőleg kerüli a találkozást, míg végül is a feleségnek sikerül "megfognia", s a történet boldogsággal végződik. Addig Csongor, – mint a krónikabeli Magor és Hunor, akik a szarvasünőt követték – Tündét számos nehézség után zárhatja karjába.
>
> Ugyanez a témája a W.A. Mozart által zeneileg feldolgozott *Varázsfuvolának* is. Mig a főhőspárnak *viz-* és *tűzpróbán* kell keresztülmennie, hogy egymásé lehessenek, addig Papa-*géno* egy *hangszert* kipróbálva talál Papa- *géna*-ra, akivel az egybekelést csak kényszerhelyzetben vállalja. Ez esetben is legényfogás történik, ami a számos leendő utód reményében vezet a házassághoz. A két hasonló név formailag közös apára utal.
>
> Goethe *Faust*-jában a *husvéti séta* ugyanide vezethető vissza, ahol Margarétának is egy fiatal kisérője van, mint a krónikában a Bereka unokák, mig az "ördög" Mephisto kivédte a magára maradt idősebb asszony behálózó szándékait.

Kik voltak az érkezett nők? Az antik iróktól ismerjük az *amazonok* történetét, akiknek lakhelye *Cappadocia* volt, ahol északon a Pontus Euxinus *vize* és délen hegyek védték őket. Egyszer *férjeik távollétében* idegen férfiak támadtak meg őket, akiket azonban sikerült elkergetniök. Feltételezve, mivel ujabb, nagyobb támadással számolhattak, ezt a *"tabernakulumot"*, = zárt szentélyt hagyták el északra menve, és a pusztaságban *a tengertől*, vagy *a szülői háztól távol*, vagy *viz nélkül* keresték eltávozott férjeiket. A költői szójáték egyértelmű. *Herodotosnál* is találkozunk egy Scythiába érkező amazon csoporttal, akik házasságra léptek a szkiták ifjaival, de hogy ugyanazon esetről van-e szó más formában elbeszélve, hagyjuk egyenlőre figyelmen kivül.

> (Véletlen szójáték a francia nyelvhez viszonyitva, akik Gomárhoz vezetik vissza származásukat az *amazon* és la maison = ház, család; la maison mere = az ősi ház, a szentély, a tabernakulum?)

Kik voltak *Bereka fiainak fiai,* ahol az apa nevezetlen marad? Fenti fordítás: "... a Bereka-fiak feleségeire és gyermekeire bukkantak" önkényes fogalmazása az eredeti szövegnek, mert abból nem állapitható meg, hogy a nők Bereka fiainak feleségei voltak. A mondatban az *ac* kötőszó ugyanis

elválasztja a magukra maradt feleségeket Bereka unokáitól, akik még kétségtelenül fiatalok. Találgatásokra vagyunk utalva.

Bereka valószinű női név. A szó a magyar nyelvben a *berek* szóra emlékeztet, ami vizenyős, fás, bokros terület, mig fentebb a *pereg-ratis* szó-val volt már dolgunk, ami mint *szójáték pereg-bereg* esetleg az idegen föld helyi lakosságára utal. Elképzelhető, (bár elképzelésektől óvakodnunk kell), hogy az idegenbe érkező asszonycsoportot az itt élő gyermekek kiváncsiságból követték, mert ritka eseményben volt részük, s ők irányitották őket a magányosan élő férfiakhoz. De is lehet, hogy az asszonyokat hazájukból, a "perzsiai pátriából" kisérték a fiatalok, az idegen, de szabad földre.

per-egre = in der Fremde, im Auslande, auswärts, idegenben, külföldön. Változtassunk a kiejtésen! Bereka b=p és k=g=zs, per-e-zsa = *perzsa* keletkezik.

Több információt a Krónikából nem kapunk rólunk. Vizsgáljuk a továbbiakban az események szinhelyét.

b) A Meotyda

Hol volt a Meotyda lápos, mocsaras vidéke, ahová Hunor és Magor a jövevényekkel együtt beköltöztek? Az általánosan, de nem teljesen elfogadott tudományos nézet szerint ez az *Azovi tengerrel* azonos. A kró-nikai leirás azonban egy *szigetre* jellemző, mert egy folyó védi, amelyik a Pontus Euxinusba, a mai Fekete Tengerbe ömlik.

Tudjuk, hogy a térképrajzolás évezredünk első felében még gyerekcipőben járt, s főként Kelet-Európa reális térképei vártattak még sokáig magukra. A Meothys, mint Herodot mondja: a *Pontus anyja,* óriás területet foglal el a korai térképeken. Reális megoldást keresve, két negativ megállapitásból kell kiindulnunk:

- *tengerbe nem lehet "beköltözni".*
- *mocsárból sohasem lesz tenger.*

Megoldásként kinálkozik az utolsó jégkorszak, melynek jégpáncélja és morénái Kievig mutathatók ki. Ennek maradványa a ma már eltünőben lévő Pripjet- mocsárvidék, ami többszörös névváltozáson ment keresztül az idők folyamán, s aminek olvadó vizét kétségtelenül nagyobb mennyiségben mint ma, a ma Dnjesternek nevezett folyam vezette le. Feltételezve, ennek déli lápos árterülete négyezer évvel ezelőtt az északi mocsárral egybefüggött, és akkor még átmenet nélkül egybetartozott az Azovi-tengerrel. Ez a név azután keletkezhetett, (időpont?), miután a mocsár vize levezetődött tengerbe, mert

1/ a lefolyt évezredek alatt nem volt hegyek glecsereiből történő utánpótlásuk, mint az Alpok tavainak,

2/ az ujonnan érkezők megkezdték mezopotámiai mintára a lecsapolást és a föld megmunkálását.

A meothysi lápvidék a mai D-o-njeper-Donjec-Don folyók között lenne rekonstruálható az ókor térképek alapján.

Kelet-Európa a Pontus Euxinoson keresztül csak két folyó torkolatánál volt elérhető. Egyik az Azovi-tengerbe torkolló Don, aminek szük bejárata a mai *Kertsch*-nél idegenek számára kockázatos vállalkozás lehetett a "kimenetel" bizonytalansága miatt. A mai Rostov elérése a szárazföldről egyszerűbb volt. A másik folyó a *Dnjeper.* Ennek keleti partját a torkolattól egész Kievig, ameddig a szem a hajó fedélzetéről ellát, a ritkán kiemelkedő részektől eltekintve, ma is végtelen nádasok kisérik. A térkép is hatalmas lakatlan területeket mutat. A nyugati parti ipari városokkal a mai táj magától értetődően megváltozott a régihez viszonyitva, de maguk az óriási, több lépcsős viztárolókban is megtaláljuk a nádas, ligetes, bokros jelleget. A régi áradások idején is hasonló lehetett, a mélységtől eltekintve, a viztükör képe.

Hunor és Magor azonban nem a tengeren át jöttek. Evilát földjének elhagyása északi irányban a mai Azerbeidzsán-on keresztül volt lehetséges, ami az Araxes és Kura folyókhoz, azaz nagyanyjuk földjére vezetett. Csak úgy, mint a mesék királyfiai in-

nen kaphatták az első, további irányitást a "hegyi szakadékok", Tiflis felé, amerre a "szarvasünő" Eneh eltünt. Innen az út a *Don folyó rostov-i átkelőjéhez* visz. Ezen átjutva továbbra is északra kellett, hogy haladjanak, mert nyugati irányban terült el a beláthatatlan mocsár. A mai *Sach-ti* város előtt, - a helynév mintha őrizné a *saka* nyomot -, kettéválik az út. Egyik megy észak-nyugatra, a magasabb fekvésű *doneci dombvidékre*, ahol szintén találunk egy *Sacht-orsk* nevű helynevet, (ami ugyan lehet véletlen is, de esetleg nem az). Hunor és Magor itt kereshették először az ünő nyomát, de itt nem találtak rá.

A térkép vizsgálata ujabb megoldást igér: Visszamenve az út elágazáshoz, majd az északi útvonalat követve, a Don folyóba torkoló *Donec* érhető el. Emellett, a forrás irányába eljutunk a *Bereka* folyóig. Véletlen a név, vagy ujabb kulcs a megoldáshoz? Fennáll a valószinűség, hogy itt élt Bereka, akinek unokái kiismerték magukat a terü leten és elvezették a férjeket kereső asszonyokat az itt öt esztendeje várakozó férfiakhoz.

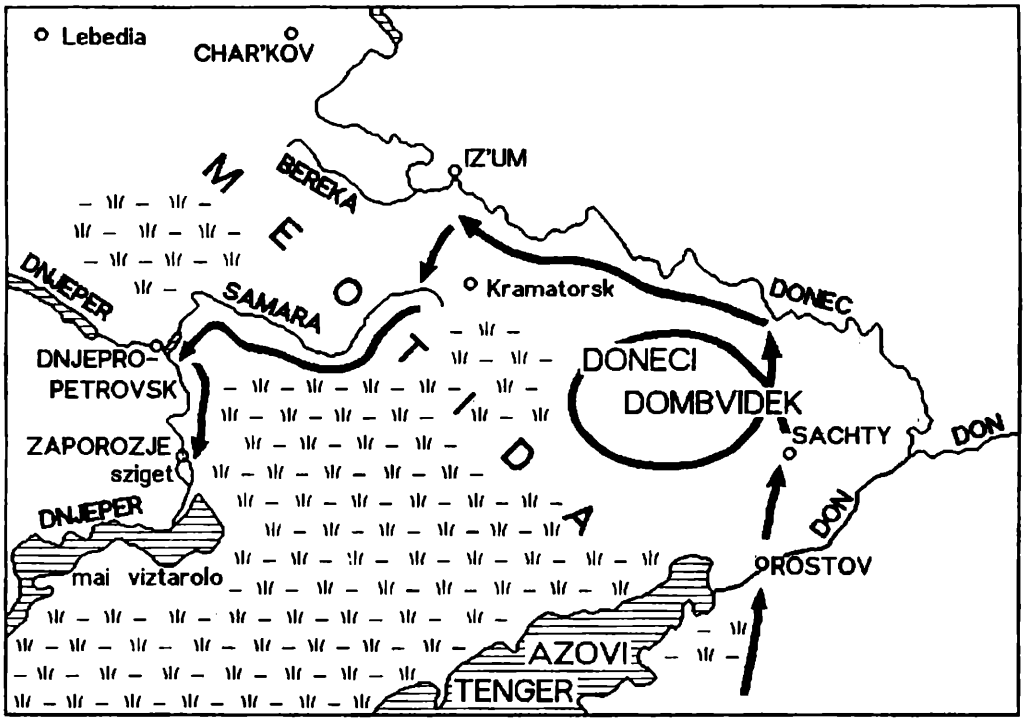

A szarvasünő keresésének és a meotydai térfoglalásnak valószinű útja

Megoldatlan kérdés még, hol történt előző leg Hunor és Magor találkozása a szarvasü nővel, Hunor szülőanyjával? - Biztos, hogy földrajzi megnevezések és települések nevei nem véletlenül keletkeztek. A mocsár magasabban fekvő partjaként számitásba jöhet a mai Char kov. Irott szavak kiejtési formája gyakran különböző. Lehet a szó olvasata: Car-kow vagy Kara-kov is. Az első formában a magánhangzó enyhe hajlitásával *cer-*, a latin *cer-vus = a szarvas* első fe

lét találjuk, mig *cow* a mai angol nyelvben *tehén*. A második forma Magor anyjának, *Is-Kara*-nak nevére emlékeztet.

(Az angol nyelv etimológiájának vizsgálata túl megy jelen keresésen. Annyi

biztos, hogy ennek a népnek eredete is ugyanonnan indult, mint Európából többi népéé.)

Véletlen, vagy nem véletlen, hogy az orosz nyelvben a *charo'schij* (német fonetikával áll rendelkezésemre) magyarul annyi mint *jó*, s a görög mitológiából ismert *JO tehén formában* ment át a Bosporuson kelet-európai területre?

Helyezzük Char kovba Eneh új hazáját s a doneci dombvidékre a nőkkel és a Berekaunokákkal való találkozás szinhelyét.

Eneh a szarvasünő "pro armentis nutriendis", azaz a növésben lévő "falka" *előtt* mutatkozott meg fiának. Átvitt értelemben gondolkodva s a reálitást keresve feltételezhetjük, hogy új lakhelyén ismét férjet talált, akitől gyermekeket hozott a világra.

c/ Dule fejedelem leányai

Accidit autem dule printipis alanorum

in illo proelio inter illos pueros duas filias conprehendi,

quarum unam Hunor aliam Magor sibi sumpserunt in uxorem.

Ugy esett, hogy ama csatában a leányok között Dul alán fejedelemnek két leányát is elragadták, egyiket Hunor, másikat Magor vették feleségül (Geréb). A fordítás másként:

Történt azután, (a nőkkel való találkozás után) **hogy Dulénak, az alánok fejedelemének háborújában gyermekei közül két leányát - foglyul ejtették,** vagy **karjaikba zárták,**

(comprehendi = *liebend* umfassen, umschliessen),

akiknek egyikét Hunor, a másikat Magor vették feleségül.

A szövegből nem tudjuk meg biztonsággal, hogy ők harcoltak-e Dule ellen, vagy egy meg nem nevezett harmadik ellen volt *az ő háborúja*. A népmesékre támaszkodva úgy is érthetjük a helyzetet, hogy a segitségnyujtás és megnyert csata után a két száműzött királyfi karjába zárhatta a két fejedelmi lányt.

Ki volt *Dule, az alánok fejedelme?* Kétségtelenül a szomszédságban, a Donec közelében kellett lennie, akár barátként, akár ellenségként. Egyeztessük az ismert eseményeket, a mitoszokban realitást keresve. A *szarvasünő Eneh* nem egyedül, hanem saját népe kiséretében menekült a Kaukázuson keresztül a Meotydák irányába. Utközben találkoztak a Dule nevű uralkodóval, aki vagy legyőzte *a szarvasokat*, vagy békésen és egyetértéssel feleségül vette az *ünőt*, de népe, az *alánok* felett ő gyakorolta az uralmat. A orosz nyelv, ami akkor a területen még nem volt jelen, átvétellel őrzi a név jelentését.

Szarvas = *alänj* (német szótár fonetikájával), *alán/halán* (magyarul). A magyar "leány" szó eredete alig kétséges.

Ki volt Dule? Nevét irhatnánk *Thule* formában is, (mint azt Goethe hallhatatlanná tette), ami a magyar nyelvben többesszámmal feltünően hasonlit a *tulok* = *fiatal ökör* szóhoz.

Értelmező Szótár:
Tulkok: nagy, otromba testű, a szarvasmarhával rokon, vadon élő állatokat magában foglaló alcsalád.

Etimológiai Szótár:
Ismeretlen eredetű. .. a *barom, marha* szavak lehetnek *"nagy, óriási"* jelentésűek is.

Állatrendszertanilag: a párosujjú patásoknak kérődzők alrendjébe, ezen belül a szarvasmarha félék családjának *tulokalakuak* vagy *szarmasmarha alakuak* alcsaládjába tartozik. Utóbbiaknak legismertebb tagja a sziklarajzokról hires *európai bölény*. Ennek fiatal *him*állata lehetett a *tulok*.

Véletlen-e, hogy valószinű a világon egyedül a magyar nyelvben egyesült a két állatnév: *szarvas-marha* (Hirsch+rind) emlékét őrizve négyezer évvel korábban történt találkozását Enehnek és Dulénak. Hogy ez a fejedelmi párra vonatkozott,

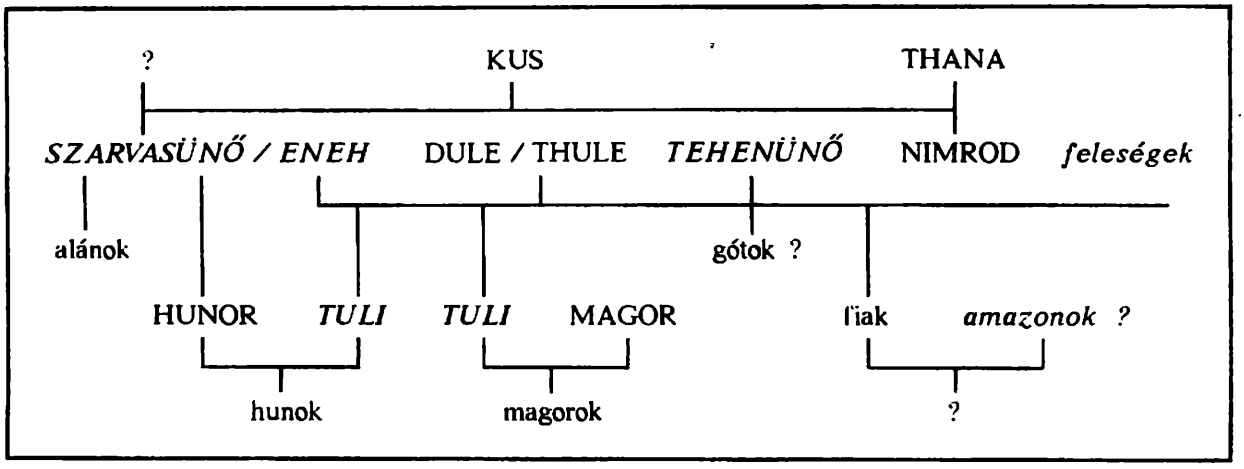

Kelet-Európa névvel nevezhető törzsei a Kr. e. 3. évezred végén

vagy a két nép is hozott közös utódokat a világra, a rendelkezésre álló adatok szükszavúsága folytán nehezen lesz eldönthető. Kétségtelen, hogy Eneh kapcsolatából származott az az "armentis nutriendis", - ami fordítható mint *falka*, de lehetnek *borjak* is, ami épúgy vonatkozik a szarvas, mint a marha növésben lévő fiataljaira -, amik előtt Enéh megmutatkozott első házastársa Magog fiainak. Tudva azonban, hogy az anonymusi szöveg hemzseg a kétértelműségektől, úgy emberre, mint állatra lehet a *pro armentis nutriendis* kifejezés alkalmazható. Ezt követően kérdezték a fiak apjukat, hogy bemenjenek-e a *Meotisba*, ezuttal értve *pro: a növekedő állatokért*, vagy másként: kívánatos-e az *ünő* új kapcsolatából származó utódokkal történő házasság? Ez valószinű épen azért nem volt sürgős, mert Ené leányai még túl fiatalok voltak. őt esztendő mulva az igenlő választ a Nimrod-fiak feleségei hozták.

Az *asszonyi állat* kifejezés századunkban veszett ki a magyar nyelvből.

Az ismert fordítással szemben tehát nem egyértelműen ütközetben "rabolták el", hanem későbbi időpontban kapták meg "Dule gyermekei közül" Eneh leányait, *Hunor* féltestvéreit, akik szépek voltak, mint a táj *rétjeinek tulipánjai (Duli, duli a réten, ...)*. Magornak nem voltak közeli vérrokonai. Ha a háború mégis Dule és az ifjak között zajlott, úgy annak oka a Meotydába való bemenetel volt, amit az alán fejedelem meg akart akadályozni. Közel négyezer év távlatából ma már alig játszik szerepet, hogy a két lehetőség közül melyik az igazi, lényeg, hogy nem volt akadálya hun és magyar utódok megszületésének.

Ex quibus mulieribus *omnes* huni sive hungari *originem sumpserunt*.

Ezektől az asszonyoktól erednek mind a hunok vagy a magyarok (Geréb).

Ezen házastársaktól vette a hunok vagy magyarok együttese/összessége eredetét (származás, keletkezés, őstörténet).

Míg Magog Ené-vel *conjuge* állapotban élt, és *uxor a teljes jogú főfeleséget* jelentette, (polygámia a keleti uralkodóknál), itt új szó val találkozunk: *mulier.*

Anonymus: GH Scythia:
.... mindenkinek csupán egy felesége volt (Pais).

A *két a-lán LÁNy* apjuk-anyjuk után *ünők*, a hunok és magyarok *ősanyjai* lettek. Az apáknak, (a költöző madaraknak) azonban valami más jelképe kellett, hogy legyen. Az új törzsek nem szarvasok és nem tulkok.

Konstantinos Porphyrogenetos szerint (DAI) a magyarok első lakhelye *Lebédia* volt. Időpontot nem közöl. -

1957-ben jelent meg *George Vernadsky: Lebedia* című, német nyelvű tanulmánya. Ennek 3. fejezete: *Lebedia: a magyarok "lakóhelye" Déloroszországban (der "Wohnsitz" der Madjaren in Südrussland)* foglalkozik a problémával. A *Lebedin* és *Lybed* hely- és folyóvek alapján (összesen 7) arra az eredményre jut, hogy ezek az egykori Lebédiára mutatnak. A szó jelentése *hattyú*. - Char kov és Kiev között találja őket az egykori Meotisz partjain.

Lybed és Lebed-in? Német szavak? Lebed*in* utolsó szótaga a német nyelvben ma is a nőnem megjelölése. Nem hangzik ki a nevekből: *Liebe und Leben = szeretet/szerelem és élet?*

A Meotyda lett volna a népmesékből ismert *Hattyúk tava*, ahol két királyfi alakja eggyé olvad, aki a *fekete hattyú* (Dule másik házasságából származó leánya) csábitása ellenére csak a *fehér hattyút* (a fehér népet) akarja feleségül venni? Vagy Magoré lett a fehér hattyú és Hunoré a fekete, akivel nem volt vérrokonságban? A lehetőségek nem zárhatók ki.

Eneh biztonságban, jó körülmények között élt a Meotisz partjain, olvashattuk ki a krónika szövegéből. Dule nagyhatalmú fejedelem volt. Az adott helyzet arra a következtetésre ad okot, hogy *Japhet fiait már megelőzte Európában egy személynévvel nevezhető korábbi kultura.*

Dule/Thule neve fennmaradt Tula, Tall-in, Tolna, Tulln, Viz-Tula formákban.

Ujabb kérdőjel, hogyha a a hunoknak és magyaroknak nevezett népek Hunornak és Magornak a két alán leánytól való leszármazottai voltak, kik lehettek az őket kisérő férfiaknak és az azokat követő feleségeknek az utódai?

d) Kézay eredettörténete

A 14. századi krónikairónak problémát okozott a magyarok Nimrodtól való származtatása, ami számunkra is fennáll, mert az eddigi elemzés alapján Hunor és Magor *Magog fiai* voltak és apjuk kétségtelenül bement Evilát földjére. Két apától pedig nem születhettek.

Az irodalomból összerakható adatok alapján Magor és Hunor - akik 2350 táján apátlanul-anyátlanul visszamaradtak Evilat országában, ami az *oroszlán* birtokába került - unokaöccsei voltak Nimrodnak.

Az oroszlán lehetett *Héber fia Juktas*, mert ennek *fiai* között találjuk felsorolva *Evilat*-ot is Josephusnál, vagy a másik szemita törzs Elam, akiktől a perzsák származnak.

Nimrod országa leánytestvérének, Evilanak a közvetlen szomszédságában volt, de őt nem érte ezidőben támadás, mert nem vett részt a Cédrus-Erdő elfoglalásában. Kézay szövegezésére, hogy "bement" *Evilat földjére*, az a magyarázat adódik, hogy egy későbbi időpontban háborúval űzte el testvére országából a megszállókat, ahol unokaöccsei helyett *átvette a hatalmat*, akik a keleti jogszokás szerint most az *ő fiai* lettek. Majd megkezdte az "égig" = az istenek országáig érő" babyloni torony, azaz biztonságot adó erődítmények építését. Ennek az eseménynek a történetét csak a vele ellenséges szemita szemszögből megirt bibliából ismerjük, korunkban már megmásítva, mint ez épen Kézay szövegéből megállapitható. Nevéhez fűződik a *bábeli nyelvzavar*, majd a "torony" lerombolása, amit a népeknek, azaz *fiainak* szétszórása követett.

Vizsgáljuk Kézay mondatát ! (A szöveg a modern latin másolata, kézirat nem áll rendelkezésemre.)

... Menroth gigans post linguarum inceptaconfusionem

terram Eiulath introivit que regio Perside isto tempore appellatur

et ibi duos filios, Hunor scilicet et

Mogor (ex) Eneth sua coniuge generavit

ex quibus Huni sive Hungari sunt exorti,

... Menroth óriás, ki a nyelvek megkezdődött összezavarodása után Eviláth földjére méne, melyet ezidőben Perzsia tartományának neveznek és ott nejétől Eneth-től két fiat nemze, Hunort tudniillik és Mogort, kiktől a hunok vagy magyarok származnak (Szabó Károly ford.).

Másként:

Ménrót az óriás, a nyelvek megkezdődött összeolvadása után bevonult Evilat területére,
amely ország ebben az időben Perzsiának neveztetik

és ahol két fiut / Hunort, és természetesen Mogort

Eneh az ő mellékházassági kapcsolatából (conjuge) ***hozott létre.***

scilicet= 1/ lehet tudni, tudniillik,
2/ majd mindig némi *gúnnyal:* természetesen, épen bizony.

A mondat kifejezésmódja, ahogy elválasztja Hunort Magortól, különös. Az eddig ismert helyzet azt a magyarázatot engedi meg, hogy Magor, aki az elsőszülött jogokat örökölte, anyjának halála után Evila gondjaira lett bizva, aki a veszélyben Magog fiait cserbenhagyta és saját népével menekült el. Ezért nyilatkozik Menelaos az Odysseában rosszalólag a szarvasünőről.

Parallel példák, mikor az elsőszülött fiú héttérbe szorul: Ismael-Isaak; Esau- Jakob; Ruben-Juda.

A mondat folytatása költői fogalmazásával és kétértelműségével ismételten P. magisterre vall:

akiktől a hunok vagy a magyarok felkeltek/felemelkedtek

ex-orior= felkel, felemelkedik, támad; vagy: hirtelen eltávoztak, mint csillagok felkeltek, elmentek, lehullottak?

Az ige *nem* a születést, hanem Hunor és Magor utódainak "csillaghullását" fejezi ki, míg a másik értelem a teljes mondat figyelembevételével:

akiktől a hunok vagy a magyarok elmentek, -
= arról a területről távoztak el a leszármazottak, ahol most a perzsák laknak.

Sed quia gigans Menroth *uxores*
— alias sine Eneth —
perhibetur habuisse, ex quibus
— absque Hunor et Mogor —
plures filios et filias generavit ....

De mivel Menroth óriásnak Enethen kivül mint tudjuk, több neje is volt, kiktől Hunoron és Mogoron kivül több fiakat és leányokat nemzett (Szabó K.)

... és mert az óriás Menroth feleségeket - egy más korban/időszakban,

– távol Enehtől – mondhatott magáénak, akiktől

– Hunor és Magor nélkül (Hunoron és Magoron kivül) – **több fiat és leányt nemzett,**

(alias= más időben, más alkalommal zu anderer Zeit,
sine Eneh = távol Enehtől

hi sui filii et eorum posteritas Perside inhabitant regionem,

statura et colore hunis similes tantummodo

parum differunt in loquela, sicut saxones et turingi.

ezen fiai és máradékaik Persia tartományát lakják, termetre és szinre hasonlitanak a hunokhoz, csak hogy kissé különböznek a beszédben, mint a szászok és thüringek (Szabó K.)

regio = a/ Richtung, Linie, b/ regione = gerade aus, gegenüber, Grenzlinie

ezeknek fiai és azoknak a leszármazottai Perzsia határán/Perzsiával határosan laknának/lakhattak,

termetük és színük a hunokéhoz hasonló etc.

Az eddig feltárt eseménysorozatból nem derül ki, hogy Hunor és Magor melyik

megszállás miatt hagyták el szülőföldjüket. Lehet, hogy már Nimrod idején távoztak, akinek bukása után történt a népek *általános* szétszórása. Utóbbiak aligha mások, mint a számos feleségtől származó fiak, akik kényszeritve lettek a kivándorlásra. Ezeknek egy északra ment csoportja találkozott a közös nagyapán, *Kus*-on keresztül rokon Hunorral, valamint annak féltestvérével Magorral, akiknek kisérőivé válnak. Figyeljünk pontosan a szövegre. Nimrod fiai *Hunorra hasonlitanak.* Magor *itt* nem kerül emlitésre. Oka, Nimrod Hunornak vérbeli rokona, a faji ismertetőjelek csak vele közösek.

Még abban változik az előző fordítás, hogy a *Thana fia Nimrod* leszármazottak *nem* perzsa területen, hanem a szomszédságban éltek, ami megegyezik a Krónika azon mondatával, hogy "a meothyda Perzsiával határos". A két ország között nem volt más államalakulat. - Nimrodnak és fiainak szü lőföldje az állatnévre utaló *Sumeria/Samária* volt, amit a magyar nyelv is átvett. Ennek másik ismert nevezete az *onager*, ami a *vadszamarat* jelölte, tehát korábbinak tekinthető. A probléma abból adódik, hogy az onáger gyanusan hasonlit az *onugor* szóra, amiből szótagcserével az *ugor-án = ukr-án népnév keletkezik.*

Továbbra is feltételezéssel élve, Nimrod feleségei Samáriának őslakosai voltak, és ezeknek száműzött fiak vitték magukkal az ősi *ugor* nevet. *Sam-aria* mint állam elnevezés csak Samas isten és Gomár/Magog = Gil-Games/Enkidu korától lehetett érvényben, mikor egy új éra kezdődött, amiben a fiak, Hunor és Magor felnőttek.

Fentebbi kérdésre, hogy mi lehetett a Nimrod-fiak utódainak neve, az elmondottak adják a feleletet. Mint *ugorok vagy ukránok* a lebédiai tartózkodás idején alattvaló viszonyban álltak Hunorhoz és Magorhoz, amire Herodotos később vizsgálandó adataiból következtethetünk. *Kelet- (E)-ur-ópa* területén négy ezer évvel ezelőtt négy vagy öt népcsoportot különböztethetünk meg:

1. őslakos *bölény/tulkok, Dule* népe,

2. *Evila* szarvasnépe az *alánok,*

3. a kettő megkérdőjelezett keveredése, *a szarvasmarha,*

4. Magor és Hunor népe a *lebedek,*

5. Nimrod utódai az *ukránok.*

Összegezve a fejezetet: *Lehet, hogy máskép volt, de így is lehetett.*

e) A sziget

Nemcsak a "menyasszonyok" fiatalsága volt az ok, amiért Hunor, Magor és társaik több mint öt esztendeig vártak a biztonságos lápvidékre való bemenetelre. Ennél nagyobb jelentőségű volt az elveszitett hazában történt események alakulása. Mivelhogy Gomár és Magog az istenek engedélye nélkül foglalták el a Cédrus-Erdőt, aminek aranyával nagy gazdagságra tettek szert, az ellenakcióban Szem leszármazottai a *bosszuálló isten segitségével* nemcsak Magóg országát szállták meg, hanem lépésről-lépésre birtokukba vették a teljes chamita területet, megalapitva az *Akkád-Birodalmat* (2350-2100), ami *Sargon*, (Héber unokája, másként Serug) idején érte el legnagyobb kiterjedését.

Magognak visszatérése kilátástalan volt, sorsa az emigráció maradt. Fiai jövőjét Dule szövetségével biztositotta, akik a leányokat feleségül véve indultak el végül is a Meotisz ismeretlen területének felderitésére. -

Gomár sorsa is hamarosan megpecsételő dött. Öt generációval később *Sodoma* és *Gomora* elpusztitása után az ő utódai is menekülni kényszerültek.

Nimrod fiai utánuk jött feleségeikkel, majd Hunor és Magor az alán leányokkal beköltöztek a Meotiszi mocsarakba. De hogyan képzelhető el a bizonytalan, süppedő talajon a bemenetel, vagy egyáltalán az élet? Itt nem lehet lakókocsit használni, mint ez a későbbi időkre jellemző Kelet-Európára. Hogyan lehet házat épiteni, hogyan lehet gyermekeket felnevelni?

Tudjuk, hogy Mezopotámiának szintén mocsaras területén vizinövényekből készültek, sőt készülnek ma is (nád, sás, káka, papirusz) magasfokú esztétikával épitett sátorforma házak és az ókorban tengeri útra is alkalmas csónakok. (Th. Heyerdal rekonstrukcióival adta a bizonyitokokat.) A mocsári-vizi élet előfeltételeinek ismeretét Hunor, Magor és társaik kétségtelenül a szülőföldről hozták magukkal.

Térjünk vissza a Képes Krónikához, amiben a *Meotida* leirása *szigetre* jellemző. Hol volt ez a sziget? Ismét a térképet figyelembe véve, a Doneci Dombvidéken egy *Kramatorszk* nevű város közelében találjuk a *Samara* forrását. Ennek vize azon a területen folyik keresztül, ahol a régi térképek szerint a Meotisz mocsarait kereshetjük, majd a Dnjeperbe ömlik. A város összetett nevű, egyetlen betűváltoztatással: *Kara-mador-sak*-(a) és egész családfát rejt magában.

Mator-mathor-madór. Tudtommal a palóc vidéken így hangzik a *madár* kiejtése. A görög alfabétát a-b-g-d figyelembe véve *magor* későbbi is változata lehet. Érdekessége még, hogy Evilat földjén Samarra városától nem túl meszsze a Dijala partján is volt egy Tell Madhor.)

Itt lehetett az öt esztendős várakozás helye. Majd a Bereka unokákat visszahagyva a róluk elnevezett folyó mentén, a szülő földről elnevezett Samara forrásától indultak az új "házasok", ha egyenlőre nincs is házuk, az ismeretlenbe. Ahol bokros-fás szilárd talajt találtak, egy-egy pár - mint a *madarak* - "fészket rakott", *mert* "mindenkinek csak egy felesége volt" (P.magister). Az itteni *csalitokban* született a *család fogalma*, a horda jellegű poligámiával szemben. A *Szamara* hátán leúsztatva érték el Hunor és Magor a mai Dnjetropetrovsknál a Dnjepert, a hatalmas folyamot, aminek alsószakasz jellegű árja délre vitte tovább őket.

A mai *Zaporosje*-nél (korábban Jaketarinoslav) elérték a magyarul *sellők*-nek nevezett *sziklazátonyokat*, amik a folyamon felfelé evező ismeretleneknek lehetetlenné tették a továbbhaladást. Ez az ittlakók részére a legbiztosabb védelmet nyujtotta mindennemű délről, a Pontus/Kerek tengerről jövő esetleges támadás ellen. Ezen a természetes záron csak a *madár* jutott keresztül. Ugyanitt a folyam körülzár *egy* nagykiterjedésű *szigetet.*

Az egykori vizesést megváltoztatta a nagy erőmű, de emlékül meghagytak néhány sziklát a zátonyokból. A hajózás azonban ma is csak egy mellékcsatornán lehetséges.

A *Kozák-szigeten,* ma így nevezik, múzeum őrzi az egymást váltó korok emlékeit. Mellette egy *szkita kurgán.* Ennek oldalán sötét kőből faragott leánygyermeket tartó asszonyszobor. Elődeink nyoma? A helyi idegenvezető elbeszélése szerint a kozák időkben a sik területű szigeten csak *férfiak* laktak, s a nők a folyam keleti, kissé emelkedett partján külön éltek. Nagyon valószinű, hogy ez az elhelyezkedés az ősi időkben is igy volt, úgy a délről, mint a nyugatról lehetséges támadás kivédésére, mint a kereskedelem lebonyolitására és ellenőrzésére. Itt lehetett a katonai gyakorlótér, ami valószinű azonos a Herodotos által emlitett *Achilles versenypályájával.*

A ptolemaioszi térkép azonban *két szigetet* jelöl a Meotisban, A második a keleti folyampart dombja lehetett, ami mögött annakidején a mélyebben fekvő és biztonságot nyujtó mocsár végtelenje húzódott.

Ezen az "asszonyszigeten" is megkezdődtek már ásatások, de a teljes feltárás még nem történt meg.

Itt végződött Lebedia, ahol *régen,* meg nem határozott időben a sokat idézett Biborbanszületett császár szerint a Tourkoi/ Τουρκωϑ /törökök = magyarok első lakóhelye volt. Vajon nem a leányágon ősapa *Dule/Thule/T-a-ure* népének neve rejlik keményebb kiejtéssel a szóban? (Görög *tauros,* latin *taur-us* = ökör, bika.) Vagy irodalmi megnevezéssel jelöli a császár a *ken-taur*-ok utódait, akik magukat a nemrégiben keletkezett törzsi egyesülésben *mag-or*-oknak nevezik?

A köztudatban lévő ismeret szerint *Konstantin* (913-59) császár a magyarok kora történetére vonatkozó ismereteit a Bizáncban járt *Tebeli* és *Termatsou* elbeszélése alapján jegyezte fel, akiket *barátainknak* nevez.

> Magyarország története, I/581. oldal
> Györffy: ... Konstantin császár 950 körül *bizonytalan* magyar szájhagyomány alapján jegyezte fel mindazt, amit a régi Levediáról és Etelközről, a szavárdokról és az első kangár-besenyő támadásról hallott, ...

Elsősorban hagyjuk el a jogtalan "bizonytalan" jelzőt. Tartsuk tiszteletben a *magyar szájhagyományt.* Másodszor felvetődik a gondolat, miért jegyezte fel a császár ennyire részletesen a magyar uralkodóház családfáját?

VII. Konstantin császár saját családjának történetét is megírta. Tőle tudjuk, hogy *dédnagyapja* az *Arsak-idák* fejedelmi családjából ugyanabból az *Arméniából* származott, ahol egykor Magog szülőföldje volt. Menekültként érkezett *Konstantinápolyba IV. Leo* (775-80) idején, majd Macedoniában telepedett le, ahonnan később a dinasztia a *macedon* elnevezést kapta. Fia *I.Basileos* (867-886) néven bizánci császár lett. Uralkodása elején Kézay krónikája szerint 872-ben, majd a Gesta Hungarorum szerint annak végén "az Ur megtestesülésének 884. esztendejében" megindultak a magyarok, hogy elfoglalják a Kárpát-medencét. A két adat közül a való helyzet lehetne, hogy az első dátum idején kezdték meg a szervezkedést és indulást, majd a későbbi időpontban már átlépték a Kárpátokat.

Basileost fia *VI. Leo* (886-912) követte, aki a bolgárok támadása miatt a magyarok segitségét kérte. A Magyarország Történetében megirt elképzeléseknek, miszerint a görög császár a bolgárok által hadba küldött besenyők támadásakor cserbenhagyta a magyarokat, ellentmondanak a bizánci krónikák. A *dinasztia* fennmaradásának egyik biztosító oszlopa a rokon magyarság volt. Majd fiának, a *Biborbanszületett* fiatal császárnak (912-59) kezéből leendő apósa *I. Romanos Lakapenos* (920-44) hamarosan kivette az uralmat, aki a hatalomból mellőzve irja történelmi és egyéb munkáit. Ezidőben többszörös magyar támadás indul Bizánc ellen. Romanos halálát követően viszont a magyarok "barátként" jelennek meg Konstantin udvarában. A dinasztia utolsó császára *IX. Konstantin Monomachos* (1042-55) koronát küldött *Aba Sámuelnek.*

Térjünk vissza a Meotiszba, aminek egykori *Lebédia* nevét a császár még ismerte.

> Factum est autem cum diucius in paludibus Meotidis habitassent,
>
> in gentem validissimam crescere ceperunt,
>
> nec eos capere ipsa regio poterat aut nutrire
>
> Történt ezután, hogy a meotiszi ingoványok közt lakásukban igen erős nemzetséggé kezdtek gyarapodni, s ama föld már be sem fogadhatta, nem is táplálhatta őket.

Másként:

Tény, hogy mikor hosszú ideig a Meotidis lápjaiban laktak, erős/harcképes/befolyásos törzzsé növekedni igyekeztek, hogy saját földjük őket se befogadni, se táplálni nem tudta volna (őket),

3/ Visszatérési szándék Scythiába.

> Exploratoribus igitur abinde in Scytiam destinatis
>
> scrutinii astutia subtilissima Scythie regione explorata,
>
> cum pueris et armentis ipsam patriam intraverunt permansuri.
>
> Felderitőket küldtek tehát onnan Szittyaországba, nagy ravaszsággal kikémlelték azt a szittya vidéket, majd gyermekeikkel és barmaikkal bementek amaz országba, hogy ott maradjanak (Geréb).

Explorator = Auskundschaften = kifürkészni. Vadásznyelven: a vadat a rejtekhelyről kilármázni

Másként:

A kifürkészés, kikémlelés után Scythiában, a Pátriába való visszatérés lett célul kitűzve, (fordítható úgy is, hogy *ravaszul*, de úgy is, hogy) **éles ésszel történt mindez. Majd fiugyermekeikkel és állataikkal bementek Scythiába, hogy ottmaradjanak.**

A szövegből kiolvasható, hogy a meotiszi lakóhelyet nem nevezték még Scythiának, mert az *"a pátria"* volt Ázsiában. *Lebedia* Dule leányainak birodalmát jelentette.

Ne kerülje el figyelmünket, hogy *csak a fiú gyermekeket és állataikat vitték magukkal, a nőket otthonhagyták.* Az állatok hangsúlyozása nem véletlen.

armentum = csorda, falka, gulya, de lehet *ménes* is.

Térjünk vissza a mondatra, mikor meglátták *őt,* egy nőnemű lényt, fiatal állatai előtt. A többértelmű szöveg megengedi, hogy a rendkivüli jelenség *nem* a szarvas ünő volt, hanem egy más állat, mégpedig a *ló.* De az is lehet, hogy maga Eneh lóháton mutatkozott meg, ami a Kaukázustól délre fekvő területen ezidőben még ismeretlen volt. Itt csak az *onager*-t, a vadszamarat ismerték.

Hunor és Magor egy *mutáció* eredményét, egy rendkivüli szépségű *fehér* lovat pillanthattak meg, ami érthetően a törzs szent állata lett.

Ezeknek scythiai hazájáról Herodot is megemlékezik (IV.52.). Fehér *par-ipa* azonban rendszerint csak a királyfiaknak jutott. (Ipa = leendő após. A tenyészállatokat Dulétől kapták?)

Kétségtelen, hogy hamarosan megkezdték a fiatal csikók betörését, ami nem megy egyik napról a másikra. Céljuk eléréséhez, az apjuk hazájába való visszamenetelhez a lóról való támadás, mint új harci módszer igérte a győzelmet. - A fiatal állatok harcraneveléséhez és a *nyilazó technika* gyakorlásához kifutó pályára volt szükség. Ennek szinhelye volt a *férfisziget.*

Regnum igitur *ipsum*

dum adissent alplozuros, qui nunc pruteni nuncupatur,

in eo habitantes invenerunt.

Quibus dletis et expulsis ac occicis,

– usque hodie ipsum regnum, invitis vicinis –,

possidere dignoscuntur.

Midőn bementek arra a földre, az alplozurokat találták ott, akiket most ruténoknak neveznek, ezt a lakosságot kiölték, kiűzték, kiirtották és amint tudjuk, szomszédaik kedve ellenére mai napig birják ezt a földet.(Geréb)

Meggondolkodtató dolog, hogy egy krónikás a saját elődeit mint kegyetlen, emberirtó népet mutatja be, akik saját országukat szomszédaik ellenére birtokolják. Nincs itt valami tévedés? Továbbá "napjainkig", a krónika megirásának idejéig, az Anjou-korig állt fenn ez a helyzet? Kikről volt szó?

Másként:

Saját országukat ugyanis egykor megtámadták (Plusqu.perf.) **az alplozurok,** -

kiket most pruthenoknak neveznek akik tulajdonukat/birtokukat/otthonukat megszállták.

Akiknek a pusztitás és népek száműzése, valamint az öldöklés/emberirtás

- - napjainkig/még ma is saját országunkban a szomszédság ellenére –

az ismertetőjele.

A két fordítás tartalmilag ellentéte egymásnak. *Hunor és Magor* voltak, *akiket előztek hazájukból,* s a *brutalitás* a *pruthenek* sajátsága volt és nem forditva. Ezek *most* = a krónikairás idején a Pruth folyó környékének lakosai voltak és egykoron "alplossurok"-nak nevezték őket. Kik rejtőztek a név mögött?

Az "alplozur" két középső mássalhangzót keményebben ejtve Alb-Ros-Ur, majd magánhangzó hajlitással *Elbros-ur* keletkezik. Az Elbros-hegye pedig déli határvon-

ala a Káspi-tengernek, és közvetlen szomszédja volt a Gomár-Magog *Saca-országának.*

Az *Elbrus* név megtalálható a Kaukázus hegyvonulatának legmagasabb csúcsaként is, ahol még a Közép-korban is létezett egy *Albánia.*

A Szemutód törzsek támadása Magóg ellen csak az *Albrusz-hegység* irányából indulhatott, ami a virágzó és magas kulturájú Szuméria megszüneséhez és az *Akkád Birodalom* kialakulásához vezetett a Kr.e. 2350. esztendő táján.

(Az események folytatását ismerjük. Először Magóg, utána másik irányba felesége, akit fiai követtek, majd Gomár menekült el.)

Majd kellett lennie egy időpontnak, amikor az akkori népelűzőknek egy törzse is elhagyta ezt a területet és a Pruth partján telepedett le.

A mondatbeli *nunc,* a jelenre vonatkozó időmeghatározás. Tekintsük a szöveget a 11. századból származónak, amit az Anjou-krónikás szó szerint másolt. A Gesta Hungarorum megirási idején történő magyarországi esemény:

Magyarország Kronológiája 1068

Gyula besenyő vezér Osul nevű főembere a Moldvában lakó besenyőkkel ("kunokkal") és az úzokkal a borgói szoroson át Erdélybe, onnan a meszesi kapún át pusztitva Biharig hatol, majd Szatmáron át a Szamos mentén visszatér Erdélybe, ahol Salamon király, Géza és László hercegek a kerlési (vagy cserhalmi) ütközetben szétszórják seregét.
1071:
A besenyők a *nándorfehérvári görög őrség biztatására* Zimonynál betörnek a Szerémségbe, s nagy zsákmánnyal távoznak.

A Pruth és Dnjester folyók között a 11. században *a besenyők* s valahol a környékü kön az *uzok* laktak. Országuk neve *Beszarábia.* (Kikutatandó lenne, hogy mikor kapta a terület ezt a nevet.)

A krónika jelenre való utalása azt mondja, hogy ezek elődei döntötték meg egykor az ázsiai *Száka-földet,* majd a Kárpát-medencei új hazában is pusztitottak és kegyetlenkedtek. Mikor történt az áttelepedésük Európába, egyenlőre nem derül ki. A 14. században, a krónikairás idején már nincs jelentőségük.

Al-plo-sur / al-poloz-ur / al-porosz-ur; besenő (el)-be-(ru)s-e-nő, egy nép nőági leszármazottaira utal.

Térjünk vissza a Krónika elbeszéléséhez. Hogyan történt a *pátria éles ésszel történő kifürkészése?* - Az ó-kor történelmi kronológiáinak adatai különbözők. A Kr. e. 2250, máshol a 2200-as évek táján *gudok* zudultak le *a hegyekből* és megdöntötték az *akkádok* birodalmát. A hegyek csak a *Kaukázus* lehettek, mert a keleti hegyvidék Sem öt utódtörzsének uralma alatt állott. Kik voltak a *GUD-* ok? Az irások vad barbárnak jelölik őket. A *szumér/szamár* nyelvben a szó jelentése: *ÖKÖR.* Nem igényel sok fantáziát az adatok eggyéolvasztása, hogy Hunor és Magor apósa Dule, illetve utódnépe volt a támadó, akik északról jöttek és irodalmi fogalmazással "felderitették" a pátriát, azaz megdöntötték a héber törzsek uralmát a Folyamközben. *Gudea* a hires törvényhozó, neve alapján ennek a népnek a fia kellett, hogy legyen.

Ekkor történik, hogy a Phalek utód Tarrus, miután elveszitette *fiát Aran-t,* (az aranytelepeket Scythiában?) másik fiával Ábrámmal együtt Ur városát elhagyni kényszerült.

Hogy a *gudok* a saját támadási és uralmi szándékkal jöttek, vagy előkészitői voltak Hunor-Magor visszatértének, mint ezt 3000 év távlatából a magyar krónikából olvashatjuk, alig dönthető el. Kétségtelen, hogy Kr.e. 2110 körül létrejött a *szumér renaissance* és hatalomra került a *III. (Mag-)Urdinasztia* egymást követő öt uralkodóval. (J.E.Morby: Dynastien der Welt: 2112-2004). A Gilgames-eposz egyik változata is Engidu rövid uralkodási idejét emliti.

A *meotydai husvét után* az itteni szereplés *csak rövidéletű, pünkösdi = pentacosta*

(penta = 5) *királyság volt,* amit a népi emlékezet elhalványultan és eredeti értelmét veszitve ugyan, de napjainkig megőrzött. Ez az időszak azonos a magyar krónika elbeszélése szerinti visszatérési szándékkal a Meotisból a *pátriá*-ba, aminek részleteiről hiányzik a beszámoló. A feleségek országában, Lebédiában való tartózkodás és számbeli megerősödés kb. 200 esztendőt vett igénybe. Ezután ismerte meg a Közel-Kelet a *lovat és a fejlett nyilazó technikát.*

A Képes Krónikában megszakad az események további közlése. Mintha az Anjou királyok krónikása a Hunor-Magor törzset száműzné az "ázsiai őshazába", aminek oka, hogy az előző fejezetben a Gomárvonalat tette meg a Kárpát- medence őslakóinak. A történelemirási *elhallgatásos manipuláció* tipikus példája áll előttünk.

A szöveg közvetlenül áttér az európai Scythia és lakóinak ismertetésére, ami az előző mondatban még a Meotyda volt, majd ezt egy innen-onnan összeszedett kompiláció követi, aminek kibogozása a fordításokkal tetézve komplikáltabb, mint a következő fejezetig hiányzó közel két és félezer év történelmének antik irásokból való áttekintése. Hanyagoljuk el egyenlőre a fejezet további részét.

HOL SIRJAIK DOMBORULNAK

A magyar nép eredetproblémája, csakúgy, mint minden más népé, három rétegű.

1. Volt egy ősapa és egy ősanya.
2. Volt egy kiindulópont, az őshaza.
3. Volt egy anyanyelv.

Hogyan alakult mindez a magyarság történetében? A Biblia/Josephus és a Gilgames-eposz lehetővé teszi a családfa felállí tását.

Az *Ős-ősapa Japhet* még a Káspi-tenger keleti oldalán született, majd lakhelye az Ararát hegyétől nyugatra volt. Egyik mellékfeleségétől, az Áriák-országabeli *Kura/Gura* folyó menti *ős-ősanyától* született *Magóg.*

> Ezen a területen alakult ki az ókorban később a *médek* országa. Ugyanitt még ma is kipusztulásra itélve a *kur-dokat* találjuk, akik valamikor, mint *huriták* nagyhatalom voltak.

Az ős-szülők: Magog innen eltávozott. Felesége a hamita-árja *Isk-ara.* Lakóhelyük Szamarra, Ur vagy Babylon. Itt született Hunor. Tovább terjeszkedve uralma alá került a róla elnevezett *Saca-ország,* ami *fiának Magornak a hazája/pátriája.*

A szülők: Magor átjön Kelet-Európába és Dulénak a *hamita* Enehtől származó *leányával* alapít új törzset. Itt van a *szülőföldje az első kizárólagosan magor/magyarnak nevezhető utódoknak.*

Magor féltestvére apai ágon Hunor, a hunok névadója.

Ha feltesszük a már sokszor hallott és különböző "biztos állitásokkal" megválaszolt kérdést, *hol volt a magyarság őshazája,* nem adhatunk határozott feleletet. Attól függ, milyen szempontból vizsgáljuk a kérdést.

A Képes Krónika megirását követő 15. században jelent meg *Thuróczy János: A magyarok krónikája* cimű műve. A latin szöveg nem áll rendelkezésemre. A kivonat Horváth János forditása. Fejezetcim:

Annak bizonyitása, hogy Szkitia,
ahonnan a hunok,
vagyis a magyarok kijöttek,
Ázsiában van.

Nem szégyenlem, hogy az emlitett Paulus Orosiust és az alexandriai Dionűsziosz filozófust követem és azt állitom, hogy a hunok, vagyis a magyarok elő otthona, szülőhazája az ázsiai Szkitiában volt. ....

Ennek a nézetnek a magyarok régi története sem mond ellent, mivel azt állitja, hogy a hunok, vagyis magyarok először *Perzsiában,* majd a meótiszi mocsarakban tartózkodtak, és egy szarvasünő vezetésével keltek át idegen földre.

A Képes Krónika útmutatása, a Josephus Flaviusra való hivatkozás ugyenehhez az eredményhez vezetett bennünket. *Ha Magogot tekintjük ősapának, úgy az első őshaza az ázsiai Száka-föld volt,* ahol a fiak, Hunor és Magor élték ifjuságukat. *Az első magyaroknak viszont a Magor családalapitásából származó fiak és leányok tekinthetők, akiknek szülőföldje Lebédia volt.*

Ez az anyaország, a haza, az otthon és nem véletlen, hogy a magyar nyelvből hiányzik a németek *Vaterland* fogalma, amit mi csak a latin *patria* szóval tudunk behelyettesiteni.

Az egy "mag"-ból kinőtt törzs először két ágat hajtott. Majd Hunor és Magor utódai a testvérpár feleségeken keresztül közeli vérbeli rokonokká válnak, akik egymás között házasodva alig lesznek egymástól megkülönböztethetők. A családfa két ágon való számontartása az apai vonalon megy tovább.

A *Thuróczy Krónika* szövege a *"perzsa őshaza"* fogalmával némi változtatást igényel. *A magyarok országa nem Perzsiában volt, hanem Magog Száka-országának terü letén keletkezett több mint egy évezreddel később a történelmi perzsa állam.* A perzsák *Szem fia Elam* leszármazottainak, az elamitáknak utódai voltak. Magog idején egyetlen nyomuk a magyar krónika *Bereká*-ja, akinek unokái szintén elhagyják szülőföldjüket.

Elám törzse távoli rokonságban állt az Arpaxades vonallal, amelyből Ábram származott, aki hamita területek meghóditása után vette fel az *Ábra-ham* nevet.

Josephus a Kr.utáni I. században a Közel-Keleten többször is emliti *Scythapolis*-t, a "szkyták városát". Ez a palesztiniai *Szamaria* tartomány területén, *Gallilea* mellett volt, ahol a korábban Mezopotámiából kiűzött szamaritánus nép élt. Alig kétséges, hogy ezek *ősi lakhelyük* neveit hozták magukkal, s nem véletlen, hogy szomszédaik Gomár leszármazottainak, a *gallok*nak nevét viselik.

Az egykori Sumeria/Samária városállamok egyesülése volt. Határainak pontos meghatározása hiányzik. Feltételezhető, hogy a "fővárost" hivták *Samarrá*-nak, amit épen Evila földjén találunk, amihez keleten a meghóditott Száka-föld csatlakozott, "amit a görögök *Skythiá*-nak neveztek" (Herodot). Az ősök első nyomát kétségtelenül itt kereshetjük.

A Lebédiában töltött idő kb. két évszázad nyomait "elnyelhette" a mocsár. Sásból, nádból készült házak és csónakok nem maradandók. Fémek nem álltak rendelkezésre. Agyagedények kiégetésére hiányzott a fa. Nyomukat egyedül a *kurgánok* őrzik.

A kievi *A. M. Leskov: Die scythischen Kurgane* cimű munkájában (1974) találtam áttekintést a sirkulturák történetéről. A Kr.e. 3. évezred utolsó negyedéhez tartoznak a *charkovi és észak-Donec* vidéki sirok, e korban még szegényes mellékletekkel. *Weltatlas der Archeologie* Kelet-Európa térképe szerint, a Dnjeper alsó folyásánál 1800 táján megszünnek a települések, és áttevődnek a felső Don és Volga környékére. A téma túl megy a jelen kereteken, de megemlitésre érdemes, hogy a legnagyobb létező kurgán Dnjetropetrovszk-nél emelkedik, ahol a *Szamara* folyó eléri a Dnjepert.

Csupán szemmértékre alapozott, tehát nem szakértői véleményem szerint, a Kozák-szigeten látott kurgán méreteiben azonos a német dunamenti *Heuneburg* kelta/gall fejedelmi sirdombjával. Eltérést az utóbbi környezetének ápoltsága mutat.

NYELVÉBEN ÉL A NEMZET

"A gyermek anyja nyelvén nő fel", mondja László Gyula. Ez nem vita tárgya. - Josephus szerint Noé fiai azonos nyelvet beszéltek, tehát egy anyától származtak, vagy az anyák egy törzsbeliek voltak. - A továbbiakban, a logikus megoldást keresve sem térhetünk le a bizonytalanság talajáról, és meg kell maradnunk a feltételes mód alkalmazása mellett.

Japhet főfelesége *istennő*, azaz egy fejedelem leánya volt, akinél számolhatunk egy kulturált, ősi anatoliai nyelvjárással. Ezzel nőtt fel fiuk Gomár, de szókincse apja által gyarapodott. - Japhet második fiának Magognak anyja *ária* volt, s mivel fia nála nevelkedett, az anyanyelv egyértelmű. Evilat földjén viszont, ahol a "lány" kulturált életre tanitotta, elsajátitotta a *hamiták* nyelvét.

Főfelesége *Iskara*, Cham= *Samas isten ária feleségtől* származó leánya vagy unokája volt, *és genetikai okai voltak,* amiért Magog és nem Gomár lett ennek a férje. Majd mikor féltestvérének társuralkodója lett, és annak *isteni anyja*, miután az apa ugyis közös volt, örökbe fogadta, ez a nyelvismeret járult még az eddig meglévőkhöz.

A fiak, Hunor és Magor környezetében három nyelv volt használatban. Majd elköltözve Lebédiába, feleségeik anyjuktól tanult hamita nyelve mellett Dule *kora euró-pai nyelvének* ismeretét is gyaníthatjuk. Melyik beszéddel nőhettek fel az *első magyar gyerekek?* Biztosra vehetnénk, hogy az apák fiaikat kétségtelenül tanították a saját nyelvükre, mivel kezdettől fogva szándékukban volt a pátriába való visszatérés. Ennyi nyelv és tájismeret mellett nem csoda, ha a *magor/magierek a Napkelet bölcsei lettek.*

Nimrod anyja *japhetita,* apja *hamita* volt. Feleségeik, akik utánuk jöttek, lehettek anatoliaiak, áriák, japhetiták, hamiták, keverékek, esetleg szemiták.

Megválaszolatlan kérdés marad, hogy Hunor-Magor-Nimrod generációja keverte-e a nyelveket, - amit az utódoknál már feltételezhetünk - vagy külön tanulta őket? Biztos, hogy lebédiai együttélés folyamán kölcsönösen hathatott egyik nyelv a másikra, fogalmak, tárgyak megnevezése történhetett úgy az apai, mint az anyai nyelvből, s mivel területileg nem szoros közösségben éltek az egyes családok, a szavak cseréje nem volt rendszernek alávetve. Ez adja egy nyelvcsoporton belül a tájnyelvek magyarázatát. A későbbi generációknál, ez főként a férfiak távozása után valószinű, a már korábban itt élő környező népekkel történő gyakoribb kapcsolat egyre erősebben hatott az eddig kialakult nyelvre.

Szumér? Török? Finn-ugor? Kik és mik vagyunk? De honnan jöttek a finnek és Euró pa mindazon nemzete, akiknek eredete homályba vész? Adnak a századunk eleje óta érvényben lévő indo-germán és finn-ugor elméletek művelői megbizható történelmi hátteret a nyelvek kialakulásához? És el kell fogadnunk a tudományos tárgyilagosságtól távolálló nézeteket, melyek a magyar krónikák hitelességét kétségbevonják, csak azért mert az *magyar?*

* * *

A jelen munka több kérdőjelet vetett fel, mint amennyit megoldott. A folytatás főkérdése, hogy mi minden történt a *hunokkal, magorokkal, nimroditákkal,* a *pátriába* való visszatérés és a pünkösdi királyság után, a *hunok* kárpát-medencei megjelenéséig, ami közel két és fél évezredet tesz ki, s amit az Anjou krónikás elhallgat. Találjuk-e nyomaikat? Mikor keletkezett az európai Scythia? Mi indokolta a már történelmileg ismert perzsa-szkita háborút? Milyen szerepet játszottak azok a gótok, akik a Vis-*thulá*-t átlépve elkergették a *"halirunákat"?* A feleletek keresése a következő feladat.

Az Araxes és Kura folyók mocsaras tájairól kiindulva, majd a *Diglat*/Tigris árterületeiről menekülvé eljutottunk Lebédia biztonságot adó lápjaiba, madárdalos csalitjaiba és berkeibe, ami az idők folyamán metamorfózison keresztülmenve az aranybúzát termő Ukrajnává változott. Mi még maradjunk a bizonytalanság talaján, szabályként tekintve, hogy utunkon semmit se szögezzünk le végérvényesen, vizsgáljunk mindent több oldalról és tekintsünk tisztelettel a magyar multra.

FORRÁSOK ÉS IRODALOM:

Anonymus Gesta Hungarorum,
Magyar Helikon 1975, Pais Dezső.-Györffy Gy.

Képes Krónika,
Magyar Helikon, 1964 Geréb L. fordítása

Kézay Simon Gesta Hungarorum,
A.Domanovszky / Em.Szentpétery 1937

Kézai Simon Mester,
Szabó Károly Pest 1862

Biblia különböző magyar és németnyelvű kiadásokban

Flavius Josephus: Jüdische Altertümer
Fourier Verlag, Wiesbaden 1985

Gilgamesch Epos
H.Schmöckel fordítása

Homeros Illias-Odysse
Tusculum, Artemis Verlag 1990

Homeros: Odysseia
Uj Idők Kiadó, Devecseri G.fordítás.

Homerische Hymnen
Wissenschaft. Buchgesellschaft. 1986

Homéroszi Himnuszok
Uj Idők Kiadó, Devecseri G. fordítás.

Nibelungen Lied és Edda
különböző fordításokban és kiadásokban

Ovidius Metamorphosen,
W.v. Tippelskirch, Berlin 1873

Sebastianus Münster Cosmographia
1544 Basel latin eredeti

Sebastian Münster Cosmographia
1628 Basel német kiadás fakszimile

J.Ch. Wagner Königreich Ungarn und die Türckey 1684
Antiqua Verlag 1978 fakszimile

Csapody Csaba: Az Anonymus-kérdés története,
Magvető 1978

Györffy György: Anonymus, Rejtély avagy történeti forrás?
Akad. Kiadó 1988

Hallay István Anonymus 900 év távlatából,
MKK Toronto

Juhász Ladislaus: P. magister Gesta Hungarorum, 1932

Kerényi Károly: Görög Mitológia,
Gondolat 1977

Kristó Gyula: Tanulmányok az Árpád-korról
Magvető Kiadó 1983

Kristó Gyula: Képes Krónika tanulmány.
Magyar Helikon 1987

Moravcsik Gyula: Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai
Akad. Kiadó, 1983

P.Eisele: Babylon
Scherz Verlag, Bern 1980

Ch.Gordon: Geschichtliche Grundlagen des Alten Testaments,
WMA Verl. 1961

J.Gray: Mythologie des Nahen Ostens,
E.Vollmer Verlag, Wiesbaden 1969

J.L. Huot: Persien I.,
Nagel 1965

G.Lilliu-H.Schubart: Frühe Randkulturen des Mittelmeerraumes,
Schw.Verlagshaus 1967

M. Magnuson: Ásóval a Biblia nyomában,
Gondolat 1985

J.C. Margueron: Mesopotamien,
Nagel Geneve 1970

S.A. Metheson: Persien,
Reklam 1980

E. Porada: Alt Iran,
Holle Verl. 1962

V. Schneider: Gilgames,
Origo Verl. 1967

H.Schmöckel: Ur, Assur, Babylon,
Phaidon Verlag

G.Schwab: Sagen des klassischen Altertums,
Dromersche Verl.

H. Uhlig: Die Sumerer,
C.Bertelsmann Verlag, München 1976

I.Velikovsky: Zeitalter im Chaos,
Europa Ver. 1962

L. Wolley: Mesopotamien und Vorderasien,
Holle 1961 Baden-Baden

Autorenkollektiv: Kulturgeschichte des alten Vorderasiens,
Akademie Verlag Berlin 1989

Autorenkollektiv: Versunkene Kulturen,
Droemerschen Verl. 1963

Encyklopedie des Altertums,
Atheneum 1979

N. Hunger: Lexicon der griechischen und röm. Mythologie,
Rowolt Verlag 1974

Fr. Bodmer: Die Sprachen der Welt,
Kiepenheuer

V. Stevenson: Wörter, Europ!ische Sprachen,
Christian V. 1983

Bárczi Géza: A magyar szókincs eredete,
Tankönyvkiadó 1958

Szabó Dénes: A magyar nyelvemlékek,
Tankönyvkiadó 1959

Magyarország Története 1242-ig
Akadémiai Kiadó 1984

Magyarország Kronológiája,

Tartalom:

I. A megoldatlan Gesta Hungarorum 3

1. A Nibelungok Kalandjai 3
2. A Gesta Hungarorum 5
3. Tudományos tévedések 8
4. A Gesta Hungarorum közismert értékelésének kétségbevonása 11

II. Az anonymusi hármas probléma 13

1. Anonymus kora 13
   a. A Prologus első mondata 13
   b. A rómaiak pásztorai 15
   c. A legelő rómaiak 18
   d. Az őrködő rómaiak 21
   e. Az eskű pontjai 25
   f. Nyelvi és történeti indokok 27
   g. Kulcsregény? 30
   h. I. Béla korának védnökei 31
2. A Gesta Hungarorum irója 35
   a. P. magister és barátja 35
   b. Az Abák 38
   c. Aba nembeli Péter 41
   d. Parasztok - regősök 42
   e. Az Ős-Gesta 44
3. A Gesta hitelessége 45

III. A Gesta Hungarorum és a Képes Krónika egyesítése 51

1. K-A.1. "Bevezető" 52
2. K-A.2 "Prologus" 55
3. K-B.1 A bibliai eredet 58
4. K-B.2 Az első magyar törzs 69
   1. A Szarvasűzés 69
   2. A családalapitás 74
      a. Találkozás a feleségekkel 74
      b. A Meotyda 76
      c. Dule fejedelem leányai 78
      d Kézay eredettörténete 80
      e A sziget 82
3. Visszatérési szándék Scythiába 84

Hol sirjaik domborulnak 87

Nyelvében él a nemzet 88

Irodalom 91